

Diós István

A Szentek élete

– június hónap –

Tartalomjegyzék

Június 1.	3
SZENT JUSZTIN	3
SZENT PAMPHILOSZ és TÁRSAI vértanúk	6
Június 2.	7
SZENT MARCELLIN és SZENT PÉTER	7
Június 3.	8
UGANDAI VÉRTANÚK: LWANGA SZENT KÁROLY és TÁRSAI	8
BOLDOG SANZ PÉTER püspök, vértanú	10
Június 5.	12
SZENT BONIFÁC	12
Június 6.	16
MAGDEBURGI SZENT NORBERT	16
Június 7.	19
SZENT BERTALANRÓL NEVEZETT SZENT ANNA kármelita apáca	19
Június 8.	21
PRÁGAI SZENT ÁGNES	21
Június 9.	24
SZENT KOLUMBA bencés apát	24
SZÍR SZENT EFRÉM	26
Június 11.	28
SZENT BARNABÁS APOSTOL	28
Június 13.	30
PADOVAI SZENT ANTAL	30
Június 15.	34
ÁRPÁDHÁZI BOLDOG JOLÁN	34
Június 16.	35
RÉGIS SZENT FERENC-JÁNOS jezsuita	35
Június 19.	36
SZENT ROMUÁLD	36
Június 20.	38
MAGDEBURGI SZENT ADALBERT püspök	38
BOLDOG EBNER MARGIT domonkos apáca	39
Június 21.	40
GONZAGA SZENT ALAJOS	40

Június 22.	42
MORUS SZENT TAMÁS	42
SALZBURGI SZENT EBERHARD érsek	46
FISHER SZENT JÁNOS	48
NOLAI SZENT PAULINUS	50
Június 23.	52
OIGNIES-I (WILLENBROECKI) SZENT MÁRIA szűz	52
CAFASSO SZENT JÓZSEF pap	53
Június 24.	54
KERESZTELŐ SZENT JÁNOS	54
Június 25.	58
BOLDOG MONTAUI DOROTTYA reklúza	58
Június 26.	60
CHIGNINI SZENT ANTELMUS karthauzi, püspök.....	60
Június 27.	61
SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY	61
Június 28.	65
ALEXANDRIAI SZENT CIRILL	65
Június 28.	66
SZENT IRÉNEUSZ.....	66
Június 29.	69
SZENT PÁL APOSTOL.....	69
SZENT PÉTER APOSTOL.....	74
Június 30.	79
RÓMA ELSŐ VÉRTANÚI.....	79

Június 1.

SZENT JUSZTIN

Június 1.

* Flavia Neapolisz (Szichem, ma Nablusz), 2. század eleje + Róma, 166.

Jusztin, a filozófus-vértanú a 2. század kereszténységében egy egészen új embertípust testesített meg. Neveztek már „keresztény intellektuelnek” is, de ezt semmiképpen sem szabad úgy értenünk, mintha a szellemi tevékenység önmagában lett volna életének célja és tartalma. Személyében sokkal inkább olyan emberrel találkozunk, aki becsületesen és kitartóan kereste az igazságot, és fáradozásai közben rátalált a hitre: ezáltal megtalálta önmagát is és egyéniséggé érett, de élete hitbéli ismereteinek továbbadása során teljesedett be. A görög filozófus gondolkodásmódjáról és életstílusáról keresztényként sem mondott le, hanem inkább fölhasználta azt a hit hirdetésében.

Jusztin hazája Szamaria tartománya volt Palesztinában. Szichemi polgári családból származott, apját Priscusnak, nagyapját Bacchiusnak hívták, s e nevek azt az elképzelést erősítik, hogy Jusztin családja római eredetű volt, vagy legalábbis vonzódott a rómaiakhoz. A római szellemiségnek felelt meg az a nyilvánvalóan nagyvonalú neveltetés, amelyet Jusztin ifjúságában élvezett. Saját elbeszélése szerint semmiféle provinciális nézet vagy szokás nem akadályozta, mint filozófus, a bölcsesség szerelmese maga kereste magának az utat személyes életformájához.

Jusztin maga írja le, hogyan kereste fiatalemberként a tudást. Egymás után kopogtatott kora tudósainak ajtaján, hogy elmélyedjen náruk az igazságba, de egyiküknél sem találta meg, amit keresett.

Végül is egy egészen másfajta találkozás hozta meg a fordulatot Jusztin életében. Egy napon a tenger partján sétált, és beszélgetésbe kezdett egy tiszteletreméltó idős emberrel, aki rányitotta szemét az isteni bölcsességre. Az idős ember atyai módon az éppen megfelelő szavakat tudta neki mondani. Jusztin készségesen fogadta az oktatást, mely rámutatott Izrael népének prófétáira, akik üzeneteikkel egyenesen az egyetlen valóságos Istenhez vezetnek, és előkészítik a hit útját Isten Fiához, Jézus Krisztushoz.

Jusztin már platonikus tanítvány korában megcsodálta a keresztény vértanúk rettenthetetlenségét. Meggyőződött róla, hogy Krisztus tanítása, amelyet akkor hallott először, „az egyetlen megbízható és hasznos filozófia”. Megkeresztelkedett és attól fogva életét az evangélium hirdetésének szentelte. A filozófusok köpenyében mint vándorprédikátor járt mindenfelé. A városok terein beszédbe elegyedett mindenféle rendű és rangú emberrel, hogy megnyerje őket Jézus Krisztus hitének. Efezusban egyszer két napon át vitatkozott egy tudós zsidóval és tanítványaival a villák mögötti sétányon. A vita tárgya az volt, hogy milyen szerepet játszott Izrael népe Isten üdvözítő tervében, s hogy a megígért Messiás Jézus-e vagy sem. Erre a vitára visszaemlékezve írta Jusztin húsz évvel később a Párbeszéd a zsidó Triphonnal című művét. A Szentírásból bizonyítja Jézus istenségét és a pogányok meghívását a kereszténységre. Jusztin, a fáradhatatlan prédikátor és misszionárius végül hosszú vándorlás után elérkezett a fővárosba, Rómába, ahol -- minden filozófus és hithirdető gyülekezőhelyén -- végre megtelepedett. Saját iskolát alapított, amely nagy látogatottságnak örvendett. Tanítványai közt volt a későbbi hitvédő, Tatianus.

Jusztin azonban nem érte már be a szóbeli tanítással. Filozófiai értekezéseket tett közzé, amelyekben krisztushitét szembesítette a filozófiával. Sajnos, ezek az írások elvesztek. Címüket és tartalmukat csak Cézáreai Euszébiosz Egyháztörténetéből ismerjük.

Ezzel szemben ma is megvan az a két Apológiaja, amelyekben Jusztin nemcsak általánosságban, a valóságosság mindenkori problémáiról szól, hanem az üldözött keresztények érdekében közvetlenül is föllépett, fölvilágosító és útmutató módon: az újra és újra föllángoló üldözésekre való tekintettel Jusztin mindkét kérés és védő írásában személyesen a császárhoz és a római szenátushoz folyamodott segítségért. Közben azon fáradozott, hogy megcáfolja a keresztények ellen emelt vádat, amely szerint istentelenek és ellenségei az államnak. Antonius Pius (és talán Marcus Aurelius) császár filozófusi lelkiismeretéhez és megértéséhez fellebbezett, főleg annak kimutatásával, hogy a pogány filozófusok legjobbjai alapján már magukban hordták a kereszténység csíráját. Ebben az összefüggésben alakí-

totta ki Jusztin híressé vált kifejezését, a „csíraszerű logosz”-t. Eszerint Isten már korábban, a Jézus Krisztus előtt élt filozófusok ajka által közölte magát az emberiséggel, és általuk is előkészítette az üdvösség ismeretét. Jusztin fölfogása szerint mindazok, akik ennek a logosznak megfelelően éltek, alapjában véve már Krisztushoz tartoztak. „Ilyen volt például a görögöknél Szokratész és sok más hozzá hasonló”; vagy a nem görögöknél például Izrael prófétái. Ezek a megállapítások még ma is értékesek, mert egy őskeresztény világi apostol valójában ökumenikus gondolkodásáról tesznek tanúságot.

De ez a művelt laikus a keresztény istentiszteletről adott közléseivel is nagy érdemeket szerzett az egyházi élet fejlődésében egészen a jelen korig. A keresztények szertartásairól hamis híresztelések terjedtek el. Ezek cáfolására Jusztin rövid összefoglalásban leírja a keresztelés, az Eucharisztia és a vasárnap megünneplésének rítusát. Az őskeresztény liturgiának ezzel a megbízható, legrégebb leírásával az Egyház olyan okmányt tart a kezében, amelynek segítségével állandóan fölülvizsgálhatja és rendezheti legfontosabb kultikus szokásait. Jusztin ezen írásában világos tanúságot tesz arról a hitről, hogy Krisztus valóságosan jelen van az eucharisztikus adományokban. A Párbeszéd a zsidó Triphonnal c. művében kifejti, hogy az Eucharisztia a pogány filozófusok óta vágyott – lelki – áldozati adomány, amelyben a megtestesült Logosz önmagát adja egyetlen elfogadható áldozatul, amikor imával és hálaadással megüli szenvedésének emlékezetét. A lelki áldozati adománynak ez a fogalma, amely meghalad és fölülmúl minden pusztán anyagi áldozatot, a szentmise római kánonjába is belekerült.

Jusztin írásai maradandó értékűek. Bár józan, nemegyszer szinte gyámoltalannak tűnő stílusban vannak megírva, mégis kitűnnek csodálatos teológiai világosságukkal. A hellénista és zsidó világban Jusztin előtt nem lehetett ilyen nyílt beszédet hallani keresztény szájából. Modern egyháztörténészek ezért joggal mutatnak rá arra, hogy Jusztinban a korabeli Egyház életerejé öltött testet. A 2. század többi nagy embere arra szorítkozott, hogy az érintetlen hitletéteményt megőrizze és továbbadja. Jusztin új lehetőségeket keresett, hogy a Krisztusba, az egész emberiség Üdvözítőjébe vetett hitet közelebb vigye zsidó és pogány kortársaihoz.

Egy olyan ember azonban, aki annyira őszintén állt szemben a többi vallással, nem maradhatott támadások nélkül. Római működése alatt heves ellenfelei támadtak. Közülük a legelszántabb Crescentius volt, a cinikus filozófus. Végül is az ő följelentése alapján fogták el, és állították Rusticus prefektus elé tanítványaival, Charitonnal és Charítóval (aki nő volt), Euelpisztosszal, Hieraxszal, Paionnal és Liberianusszal együtt.

Ma is megvannak az akták, amelyek hűen leírják a bírósági eljárást. Jusztin rövid vonásokban ismertette a keresztény hitvallás tartalmát. Társaival együtt tanúságot tett erről a hitről és a mennyei dicsőség reményéről. Utoljára fölszólították őket, hogy áldozzanak az isteneknek, de visszautasították. Így a bírói ítélet csak a halál lehetett.

A tiszteletreméltó régi tudósítás ezekkel a mondatokkal végződik: „A szent vértanúk magasztalták Istent, és rögtön a vesztőhelyre indultak. Ott lefejezték őket. Így végezték be vértanúságukat Üdvözítőnk megvallásával.

Egyes hívők titokban magukhoz vették a holttesteket, és méltó helyen eltemették Urunk Jézus Krisztus kegyelmének a segítségével. Legyen nekik tisztelet mindörökkön örökké. Amen.”

Szent Jusztin ünnepét 1882-ben vették fel a római naptárba, április 14-re. Mivel e nap legtöbbször Húsvét közelébe esik, 1969-ben június 1- re tették át, amely napon a bizánci rítusban a 9. század óta ünneplik.

A Párbeszéd a zsidó Triphonnal című írásában Jusztin elbeszéli, hogy fiatalemberként -- tudásszomjtól ösztönözve és az igazságot kutatva -- hogyan kereste föl egymás után a különböző filozófusok iskoláit.

Először egy sztoikustól kért oktatást. „De miután meglehetősen hosszú időn át jártam hozzá -- így beszéli el --, nem gazdagította istenismeretemet, hiszen nincs is neki, és nem tartja szükségesnek. Ekkor elfordultam tőle, és egy másik emberhez mentem, egy úgynevezett peripatetikushoz (azaz Arisztotelész tanítványához), aki szellemileg képzettnek tartotta magát. Neki csak az első napokban

volt türelme hozzám. Aztán már azt követelte, állapodjunk meg a fizetségben, hogy együttlétünk haszontalan ne legyen, emiatt azután el is hagytam. Véleményem szerint egyáltalán nem volt filozófus.”

Azután egy híres pitagóreushoz ment, „olyan emberhez, aki sokat képzelt a maga bölcsessége felől”. Ez azonban fölszólította, hogy rögtön mondjon le a zenéről, a csillagászatról és a mértanról, hogy ezáltal -- szellemét elvonva az érzékiektől -- fölkészüljön az Isten, az abszolút jó és szép szemléletére. Mivel Jusztin kénytelen volt bevallani, hogy ehhez nincsenek előismeretei, ez a tanító is elküldte őt, aki pedig azt hitte, „ért valamihez”. „Tanácstalan helyzetemben -- így folytatja tovább beszámolóját -- elhatároztam, hogy fölkeresem a platonikusokat is, hiszen nekik is jó hírük volt. Mivel egy ideje éppen városunkban tartózkodott egy tudós, aki nagy tekintélynek örvendett a platonikusok között, oly sokszor fölkerestem, amint csak lehetséges volt. Jól haladtam előre, s nap mint nap tökéletesedtem, annyira jól mentek a dolgok. A testetlen létezők szellemi valósága nagyon érdekelt, és az ideák szemlélete szárnyakat adott gondolkodásomnak. Úgy gondoltam, rövid időn belül bölcs leszek. Korlátoltságomban abba a reménybe ringattam magam, hogy közvetlenül látni fogom Istent.”

Egy napon azonban sétálás közben a tengerparton találkozott egy tiszteletreméltó idős emberrel. Ez meggyőzte őt, hogy Platon filozófiája számos problémát megoldatlanul hagy. Egyenesen a szemébe mondta az ifjú bölcsességkeresőnek: „Te szereted ugyan a jó beszédet, de semmiképpen sem vagy barátja a cselekvésnek és a valóságnak.” Ez a komoly intés jó talajba hullott, és kérlelte az aggot, hogy fejtse ki előtte Krisztus üzenetét.

Jellemző Jusztinra, hogy micsoda hatással volt rá a kereszténység: „Amikor még teljes szívvel platonikus voltam, hallottam a keresztények ellen fölhozott vádakát. Amikor azonban láttam, hogy a halál és mindenféle kigondolható kín előtt mennyire félelem nélkül állnak, arra a belátásra jutottam: lehetetlen, hogy ezek idáig bűnben és vétekben éltek volna.”

Egy közvetlenül a közelében lejátszódott fölháborító esemény arra bírta, hogy – amint már egyszer megtette – a római jogérzékhez fellebbezzon. A városprefektus ismét kivégeztetett három keresztényt, pusztán csak azért, mert keresztények voltak. Ekkor Jusztin egy bátor levéllel közvetlenül a császárhoz folyamodott. Fölfedte az üldözések alapjait, kimutatta a kereszténység isteni felsőbb-ségét, és végül nyomatékos szavakkal kérte, hogy az igazság és az igazságosság nevében ne hagyják figyelmen kívül figyelmeztetését. Jusztin tudta, hogy nyílt beszédével a saját életét kockáztatja. E szavakkal zárja ugyanis: „Én is várom most már, hogy az említett besúgók valamelyike álnokul föl-jelent, és a keresztre kerülök.”

Szentünknek és társainak hivatalos vértanú-jegyzőkönyve érzékletes képet rajzol arról a merev római törvényszéki eljárásról, amely külsőleg szétmorzsolta ugyan a védtelen áldozatokat, bensőjüket azonban nem tudta legyőzni.

A kihallgatás elején Jusztin alkalmat kapott arra, hogy beszéljen hitéről. Így szólt: „Nem lehet megbélyegezni vagy rosszallani, hogy Üdvözítőnk Jézus Krisztus parancsait követjük. Azon fáradoztam, hogy megismerjek minden tanítást. Mégis a keresztények igaz tanítása mellett döntöttem, annak ellenére, hogy nem tetszenek azoknak, akik tévedésben élnek.” Akkor a prefektus félbeszakította: „Ide hallgass te, akit a szó emberének mondanak, s aki azt hiszed, hogy tiéd az igazi bölcsesség! Ha most megkorbácsolunk és kivégzünk, azt hiszed, hogy fölmegy az égbe?” Jusztin ezt válaszolta: „Szilárdan bízom benne, hogy ott fogok lakni, ha mindezt elviselem.” Rusticusnak be kellett látnia, hogy hiábavaló az ijesztgetés. Ezért röviden parancsot adott: „Térjünk a tárgyra! Lépjetek elő és áldozatok az isteneknek!” Jusztin így válaszolt: „Aki helyesen gondolkodik, nem eshet vissza az istenfélelemből az istentelenségbe. Mi vágyva vágyunk arra, hogy Urunkért, Jézus Krisztusért szenvedjünk, és így meneküljünk meg.” Jusztin tanítványai is egyhangúan kijelentették: „Tégy, amit akarsz! Mi keresztények vagyunk és nem áldozunk bálványszobroknak!” Erre Rusticus kihirdette az ítéletet: „Mivel ezek nem akarnak az isteneknek áldozni és a császár parancsainak engedelmeskedni, korbácsolják meg és vezessék őket a vesztőhelyre a törvény irtelmében.”

Istenünk, ki Szent Jusztin vértanút a kereszt oktalansága által csodálatosan megtanítottad Jézus Krisztus fölséges ismeretére, kérünk, az ő közbenjárására engedd, hogy a bennünket megkörményező tévedéseket elúzva a hit szilárdságára törekedjünk!

SZENT PAMPHILOSZ és TÁRSAI vértanúk

Június 1.

*Beryt (= Bejrút), a 3. század közepe. +Cézárea, Palesztina, 309/10. február 16.

Pamphiloszt, a nagy műveltségű papot kiemelkedő életmódja miatt általában rendkívüli módon tisztelték. Tanítványa és barátja, Cézáreai Eusebiosz (263 körül--339) így ír róla: „Olyan férfi, aki egész életén át kitűnt mindegyik erényben: a világi élvezetekről való lemondásban és az önmegtartóztatásban, a rászorulókról való gondoskodásban, minden földi szerencse kevésre becsülésében, okos és szigorú életmódban, a szent iratokért való nemes fáradozásban, fáradságot nem ismerő munka-szeretben, s hozzátartozói és minden hozzá közel kerülő iránti segítőkészségben” (Palesztina vértanúi).

A szíriai Berytben (a mai Bejrút) született előkelő családból. Beryt híres iskoláiban tanult, majd állami hivatalnok lett. Amikor megismerte a kereszténység belső gazdagságát, arra vágyott, hogy Krisztust követhesse. Lemondott hivataláról, és Alexandriába indult, hogy teológiát tanuljon és elmélyedjen a Szentírás tanulmányozásában. Szent Pieriosz (+312) katechéta, az alexandriai presbiterek egyike volt ott a tanítója. Pieriosz, aki külső szegénységben élte lemondással teli életét, jó nevet szerzett magának műveltsége és nagy tudása révén. Bámulatos ügyességgel rendelkezett a Szentírás kutatásában és magyarázatában, s egyben jó igehirdető is volt. Vezetése és irányítása alatt Pamphilosz az Ó- és Újszövetség, s az egész korai keresztény irodalom kiemelkedő ismerőjévé fejlődött. (Még ma is kora legjobb Biblia-ismerőjének nevezik.) Pierioszt, mivel nagyon kötődött tanítójához, Origenészhez (184-254), „az ifjabb Origenész” melléknévvel illették; tanítványában, Pamphiloszban is egészen különleges szeretetet gyullasztott fel Origenész iránt, akinek személye és tanítása akkoriban és még a későbbiekben is hosszú ideig vitatott volt.

Pamphilosz, miután befejezte tanulmányait, a palesztinai Cézáreába ment. Az ottani püspök, Agapiosz fáradhatatlan hűséggel és kitartással gondoskodott közössége ügyeiről, s különösen a szegényeknek és rászorulóknak fogta pártját. Bizonyára hamarosan felismerte Pamphilosz kiemelkedő tulajdonságait, ezért pappá szentelte. Papi tevékenysége mellett neki kellett vezetnie Cézáreában az Origenész által alapított teológiai iskolát. Különösen szívén viselte, hogy a hasonlóképpen Origenész által ott elhelyezett könyvtárt saját költségén közhasznúvá fejlessze. Sevillai Szent Izidor (lásd: A szentek élete, 146. o.) állítása szerint ez a könyvtár 30.000 darabból állt, amelynek jó részét, bizonyára az egész őskeresztény irodalmat, Pamphilosz szerezte be. Fontosabb másolatok készítésében is részt vett. Az 8 fáradozásainak köszönhető az Egyház többek között az Origenész által összeállított és Cézáreában őrzött Hexapláról, a Biblia hat különböző szöveghagyományának a kiadásáról készített igen értékes másolatot. Ilyenféle munkáiban hűségesen mellette állott Eusebiosz. Az Újszövetség Origenész által kidolgozott szövegalakjának megbízható másolására is nagy gondot fordított a két barát. Az Ó- és Újszövetség még ma is meglévő kéziratai közül néhány a két fáradhatatlan gyűjtő tevékenységére vezethető vissza. Pamphilosz egyik fő feladatának tekintette, hogy testvérei oktatására és belső tökéletesedésük segítségéül lehetőleg sokat szerezzen a szent szövegekből. Nagylelkűen odaajándékozott saját kezű másolataiból is.

A jótékonykodás volt Pamphilosz kiemelkedő jellemvonása. Jóságában és segítőkészségében egész atyai örökségét elosztogatta a szegények között, és örült, hogy megvalósíthatja az evangéliumi szegénységet. Rabszolgáit és szolgálói fiainak tekintette, és igazi atyai gyöngédséget tanúsított irántuk. Aszkétaként visszavonult életet élt, hogy akadálytalanul szolgálhasson Istennek és testvéreinek.

Eme áldásos tevékenysége közben a békesség rövid évei után Maximus Daia császár újból megkezdett keresztényüldözése során 307 novemberében letartóztatták. Urbanus, Palesztina akkori helytartója elrendelte a híres presbiter elővezetését, és ítélőszéke előtt először ékesszólását tette próbára. A helytartó ezután azt követelte az Evangélium bátor hirdetőjétől, hogy engedelmességedjék a császár

parancsának, és áldozzon a bálványoknak. Mivel azonban Urbanus sem rábeszéléssel, sem fenyegetéssel nem tudott elérni semmit, haragra lobbánva megparancsolta, hogy a szent hitvallót kegyetlenül kínozzák meg, erősebben, mint fogolytársait. Krisztus szent tanújának az oldalait sokáig marcangoltatta éles karmokkal, anélkül, hogy bármit is elért volna. Ezután Pamphiloszt más keresztényekkel együtt börtönbe vetették, s ott csaknem két évet kellett eltöltenie.

Hosszú fogsága alatt is – amennyire tehette – töretlenül és rendíthetetlenül végezte megszokott munkáit. Ő, akinek addig alig jutott ideje irodalmi művekre, most (a feltehetően hasonlóképpen le tartóztatott, vagy őt gyakran felkereső) Eusebiosz segítségével hozzálátott, hogy megírja Origenész ötkötetes védelmét. Terjedelmes írását azoknak a hitvallóknak ajánlotta, akiket Palesztina bányáiban és kőfejtőiben végzendő kényszmunkára ítélték, és részben elutasító magatartást tanúsítottak Origenész teológiájával szemben. Megkísérelte, hogy Origenész krisztológiáját, Szentírás-magyarázataát és ortodoxiáját a vádakkal szemben megvédje. Az ókeresztény hitbuzgóságának ez az értékes dokumentuma sajnos elveszett.

Urbanus helytartó halála után az akkori prefektus, Firmilianus 309 tavaszán újból elővezettette a szentet a jeruzsálemi Valens diákonussal és egy Paulus nevű, Jamniából való buzgó kereszténnyel együtt. Amikor a bíró látta, hogy mindhárom fogoly rendíthetetlenül kitart hite mellett, halálra ítélte őket.

Néhányan azonban még megelőzték Szent Pamphiloszt a vértanúságban. Amikor az elítélteket elvezették, egy Pamphilosz házából való, Porphüriosz nevű ember, akit fiaként nevelt és tanított, a bíró elé lépett, és megkérte, hogy urát a kivégzés után eltemethesse majd. A helytartó azonban, mivel az előírt áldozat bemutatását megtagadta, átadta a hóhérnak, csontjáig szétmarcangoltatta, majd lassú tűzre tétette.

Szeleukoszt, egy fiatal keresztény tisztet, akivel Pamphilosz közölte Porphüriosz halálhírét, s aki a vértanúk egyikét csókkal köszöntötte, a helytartó haladéktalanul lefejeztette. Eusebiosz, aki ezt közli, úgy véli, hogy azon a napon Pamphilosz érdemeinek megfelelően a mennynek egy nagyon nagy ajtaja tárult fel, és vele együtt sokan beléphettek az örök menyegző termébe. A helytartó egy hűségese öreg szolgáját, név szerint Theoduloszt is keresztre feszítették, mivel Szeleukoszhoz hasonlóan járt el. Magát Pamphiloszt Paulusszal és Valensszel együtt végezték ki.

Azon a napon Cézareában összesen 12 keresztény halt meg vértanúként. Közülük az utolsó Julianus volt, aki éppen egy utazásáról tért vissza, és amikor az eseményekről értesült, még utazóruhájában odament, hogy halott testvéreit csókkal illesse. Őt is megragadták, és ugyanolyan módon, mint Pamphiloszt, tűzhalálnak adták. Megörült az elítéltetésének, és hangosan megköszönte az Úrnak ezt a kegyelmet.

„Így alakult ki a társak csapata -- mondja Eusebiosz bámuló csodálattal --, akiket arra választottak ki, hogy Pamphilossal együtt vértanúk legyenek.”

Június 2.

SZENT MARCELLIN és SZENT PÉTER

Június 2.

+ 303. (?)

A két vértanú, Marcellin és Péter neve szerepel a szentmise ősi, római kánonjában. Megbízható hagyomány e vértanú-párról természetesen ugyanúgy alig áll rendelkezésünkre, mint Ágnes, Nereus és Achilles vagy Pongrác vértanúságáról. Föltehetően 500 táján készült szenvedéstörténetük jóltájékoztottnak és beszédesnek mutatkozik. Formája szerint épületes, dicsőítő irat a vértanú-tisztelet szolgálatában. Történeti hitelességét azonban már nincs módunk megítélni. A két vértanú -- az írás szerint -- római klerikus volt: Marcellin áldozópap, Péter pedig exorcista (ördögűző). Diocletianus császár üldözésének idején szenvedhettek vértanúhalált.

Damasus pápa azt állítja a két római vértanú sírfeliratában, hogy haláluk és temetésük történetét a kivégző hóhértól hallotta: „amikor még gyermek voltam”. Helyi tiszteletüket Rómában ki lehet mutatni, sírjukat a Via Labicanán lévő temetőben tisztelték. Konstantin császár bazilikát építtetett oda, melyhez hozzáépíttette anyjának, Ilonának a mauzóleumát. A két szent ereklyéi 827-ben a Majnamenti Seligenstadtba kerültek.

A két római vértanú életéből a legendás szenvedéstörténet épületes részleteket beszél el:

Amikor Pétert bebörtönözték, megnyerte fogolytársai és őrei bizalmát. Arthemius felügyelő is elpanaszolta gondját: van egy lánya, akit megszállva tart a gonosz lélek. Péter ajánlkozott, hogy Krisztus nevében meggyógyítja. Arthemius azonban nem akarta elhinni, hiszen ha Péter Istene olyan erős volna, akkor először nyilván saját szolgáit szabadította volna ki a bilincsekből. De Péter bátorította őt, hogy higgyen Isten erejében. Akkor a börtönfelügyelő kettős láncot hozott, és a szentre zárta: „Ha Istened kiszabadít ebből a kötelékből, és meggyógyítja a lányomat, hinni fogok Krisztusban.”

A következő éjszaka Péter szabadon, kereszttel a kezében lépett a kételkedő elé, kinek a lánya is teljesen meggyógyult. Arthemius egész házanépével rögtön kérte a keresztséget, és szabadon engedte a keresztény foglyokat, azokkal együtt, akik meg akartak keresztelkedni. Marcellinus, aki papként ugyanabban a börtönben volt, mindnyájukat megkeresztelte.

Amikor a bíró megtudta, hogy Marcellin és Péter megkeresztelte a felügyelőt és más foglyokat, és mindnyájan szabadok, sietve újra elfogatta és egy szigorúbb börtönbe záratta őket. Jöttek a kínzók: Marcellint üvegcserepekre fektették, Pétert kalodába zárták. Az Úr anyala azonban éjjel kiszabadította őket a börtönből, és megparancsolta nekik, hogy továbbra is erősítsék a keresztény népet szóval és tettel. Mindenekelőtt Arthemius bátorítására siettek, akinek szintén meg kellett ízlelnie a bíró haragját: családjával együtt megkövezték. Végül Marcellint és Pétert egy sötét erdőbe hurcolták, és ott lefejezték.

A legenda még arról is tud, hogy a hóhér látta, amint lelküket angyalok kísérték az égbe. Akkor ő is eljutott a hitre.

Istenünk, aki Szent Marcellin és Szent Péter vértanúid dicsőséges hitvallásának emlékezetét erősítéd bennünk és oltalmunkra fordítod, kérünk, segíts, hogy követésük előbbre vigyen, és közbenjárásuk támogasson minket!

Június 3.

UGANDAI VÉRTANÚK: LWANGA SZENT KÁROLY és TÁRSAI

Június 3.

+ 1885. november 17. és 1887. január 27. között

A francia misszionárius fehér atyák első csoportja 1879-ben érkezett Ugandába. Szívesen fogadták őket, de az arab kereskedők Mtesa királyt ellenük fordították, ezért három év múlva el kellett hagyniuk az országot. Mtesa utóda, a fiatal Mwanga király 1884-ben visszahívta az atyákat.

A királyi udvarban voltak már keresztények, sőt egyik másik igen magas hivatalt viselt. Ilyen volt Mkasa József udvarmester és Kagwa András, a királyi testőrség parancsnoka, a király jó barátja. Ők ketten fölfedeztek egy összeesküvést, amelynek élén a legmagasabb hivatalt viselő Katikiro állt. A király tudomásul vette a vádat, de a bűnös halálbüntetését elengedte, sőt, meghagyta hivatalában. Ő pedig bosszút forralt „árulói” ellen.

Mkasa József példás keresztény életet élt, s már 1882-ben fölvette a keresztséget. Minden héten kiváltott a saját jövedelméből legalább egy rabszolgát, emellett hitoktatói munkát is végzett. Katikiro azonban egyre inkább a keresztények ellen hangolta a királyt, és elérte, hogy 1885. október 30-án

királyi parancsra megöljék Hannington anglikán püspököt és vele együtt sok más keresztényt. Kémkedéssel vádolták őket. Ugyanezzel rágalmazta meg Mkasa Józsefet is a király előtt, aki hitt neki és szabad kezet adott felette.

Katikiro azonnal cselekedni kezdett, nehogy a király meggondolhassa magát. Éjnek idején elfogatta Józsefet. Épp csak annyit engedett számára, hogy megáldozhasson, s még hajnal előtt lefejeztette, majd elégette a holttestet. Mikor a hóhér meg akarta kötözni, József azt mondta: „Miért? A hitemért halok meg, csak nem fogok elfutni? Egy keresztény, aki Istenért adja az életét, nem fél a haláltól!”

Subuggwao Dénest, a tizenhét éves apródot rajtakapták, hogy hitoktatást tart. Mivel nem tudták eltéríteni a hitétől, maga a király döfött lándzsát a torkába. Egész éjszakán át hagyták a vérében feküdni, majd másnap, 1885. május 25-én reggel lefejezték.

Ugyanennek a napnak az estéjén a király kihirdette elhatározását: mindazokat, aki imádkoznak, megöleti. Számára az imádkozás olvasást jelentett, mert a keresztények könyvből imádkoztak. Így az „olvasók” azonosak voltak a keresztényekkel. Lwanga Károly, az apródok vezetője azonnal fölismerte a helyzet komolyságát, és maga köré gyűjtötte imádságos virrasztásra azokat, akik hűségesek voltak a hitükhöz. Készültek a vértanúságra. A közöttük lévő négy katechument levizsgáztatták és azonnal megkeresztelték.

Másnap reggel a király nagy bíróságot hívott össze; s az apródoknak sorban, egyenként jelentkezniük kellett. A király kihirdette: „Mindazok, akik nem imádkoznak, foglaljanak helyet itt mellettem, akik pedig imádkoznak, álljanak oda a fal mellé!” Károly volt az első, aki kilépett a sorból, és odaállt a nádból font falhoz. Tizenöt társa követte. A király ordított haragjában:

– Ti valóban imádkoztok?

– Igen, Uram, mi valóban imádkozunk.

– Továbbra is akartok imádkozni?

– Igen, Uram, egészen a halálig!

Akkor a király ítéletet hirdetett:

– Öljétek meg őket!

A hóhérok megkötözték és elvezették mindnyájukat. A börtönben kellett várakozniuk, míg útnak indították őket a hatvan kilométer távolságban kijelölt vesztőhelyre.

A következő napon Katikiro megint a király elé járult, és bevádolta előtte a király barátját, Kagwa Andrást, hogy ő a pártütő keresztények vezére. Így bősztette a királyt: „Te kész volnál arra, hogy saját gyermekeidet föláldozd, ezeknek a nyomorultaknak pedig megkegyelmeznél? Add nekem ezt a Kagwát, hadd végezzek vele!” És a király kiszolgáltatta neki a barátját. Andrást azonnal halálra ítélték, lefejezték és elégették.

Másnap a következő magas rangú keresztény került sorra: Murumba Mátyás. Atyja, mielőtt meghalt, a következőket jövendölte neki: „Fiam, te olyan dolgokat fogsz látni, amiket én nem láthattam. Messziről jönnek majd fehér emberek, és egy új vallást fognak hirdetni. Ha látod majd őket, csatlakozz hozzájuk, és hallgasd a tanításukat.” Egy évvel később mohamedán kereskedők jöttek, és Murumba azt hitte, ők a jövendölt fehér emberek. El is fogadta mohamedán hitüket. Nem sokkal később protestáns hithirdetők jöttek. Azokhoz is elment és tetszett neki a tanításuk. Már azon volt, hogy megkeresztelkedik náluk, amikor katolikus misszionáriusok érkeztek. Ez a kereső lélek később elmondta: „Amikor benneteket távolról megláttalak, egész különös megilletődöttség fogott el. Az a gondolat támadt bennem, hogy bennetek kell bíznom. Figyeltem minden lépéseteket. Megfigyeltem, hogyan imádkoztok, miként beszéltek az emberekkel és ápoljátok a betegeket. Akkor ellenállhatatlan vágyat éreztem arra, hogy elmenjek hiteteket tanulni. Eljöttem, és Isten megadta nekem a kegyelmet, hogy belássam: ti tanítjátok az igazságot, és ti vagytok azok a fehér emberek, akikről atyám nekem jövendölt.” Miután megkeresztelkedett, maga András kezdte tanítani a katechumeneket. Többé nem érdekelte a rangja, hanem szívesen vállalt bármiféle munkát. Amikor mások csodálkoztak ezen, csak annyit kérdezett: „Hát nem vagyok Jézus Krisztus rabszolgája?” És most elérkezett tanúságtételének nagy órája: Murumba Mátyás állhatatosnak bizonyult. Halálra ítélték és kegyetlen

módon végeztek vele. Az ugandai vértanúk aktája úgy emlékezik meg róla, mint a vértanúk koszorújában a legszebb virágról.

Eközben az apródokat kétnapos erőltetett meneteléssel a kivégzés helyére hajtották. Néhányat már útközben megöltek. Miután megérkeztek, további hat napot varakoztatták őket, mert nem készült el a vesztőhely. A hóhérok parancsnoka megkísérelte az apródok között lévő fiát megmenteni a haláltól. Így bízta: „Mondd, hogy többet nem imádkozol, és megmenekülsz!” A fiú így válaszolt: „Nem, apám, ezt én nem mondom, mert imádkozni fogok, mindig fogok imádkozni!” „Akkor legalább szökjél meg, én elrejtelek a házamban” -- könyörgött neki az apja. „Nem, én nem fogok elfutni, én a barátaimmal együtt akarok meghalni!” -- hangzott a válasz. Bár tiltakozott ellene, levették róla a bilincseket, és elvitték társai közül. Azok pedig buzgón imádkoztak érte, hogy meg ne inogjon a hitében. Kis idő elteltével vissza is jött a fiú, és elfoglalta közöttük a helyét.

Június 3-án reggel végre kihozták a kunyhóból a foglyokat, és megkötözve sorba állították őket. Elsőként vezetőjüket, Lwanga Károlyt égették el elevenen. Abban bíztak, hogy a többi majd csak megretten. Hogy még jobban gyötörjék őket, találomra hármat kiválasztottak, és megkegyelmeztek nekik. Nagyon szomorúan fogadták, hogy nem lehetnek vértanúk, de később ők beszéltek el társaik hősi küzdelmét. A többieket most egymáshoz kötötték, és egy hatalmas máglyára állították őket. A hóhérok parancsnoka azonban még mindig nem adta ki a halált jelentő parancsot. Kiemeltette közülük a fiát, és feloldatta a kötelékeit. A fiú erre sírni kezdett: „A király megparancsolta neked, hogy ölj meg. Hát oltsd ki az életemet! Én meg akarok halni Krisztusért!” Erre apja átadta egy másik hóhérnak, hogy ölje meg, majd holtan vettette a máglyára a fiút, s akkor megparancsolta, hogy gyújtsák meg a máglyát.

Jamari János-Mária nem sokkal később követte őket a vértanúságba. Őt 1885 Mindenszentek napján keresztelték meg. Minden idejét és vagyonát a felebaráti szeretet gyakorlására áldozta. Elfogták, és 1887. január 27-én egy tóba fojtották.

A huszonkét ugandai vértanút XV. Benedek pápa 1920-ban boldoggá avatta. XI. Pius pápa 1934-ben Lwanga Károlyt az Actio Catholica és az afrikai ifjúság védőszentjévé nyilvánította. VI. Pál pápa 1964. október 18-án, a II. Vatikáni Zsinat harmadik ülészakán avatta szentté a vértanúkat.

Istenünk, ki úgy rendelted, hogy a mártírok véréből sarjadjon a kereszténység vetése, engedd kegyesen, hogy Egyházad szántófeldje, amelyet Szent Károly és társainak vére öntözött, aratásodra bőséges termést hozzon!

BOLDOG SANZ PÉTER püspök, vértanú

Június 3.

*Asco, 1680. szeptember 3. +Fócsov, 1747. május 26.

José Sanz 1680. szeptember 3-án született a spanyolországi Tortosa egyházmegyéjéhez tartozó Ascóban. 17 éves korában belépett a léridai domonkosokhoz, s Veronai Szent Péter (+1252) vértanútól ekkor vette fel a Péter nevet. 1704-ben szentelték pappá. 1708-ban még a Szentírást tanította Zaragóza kolostorában és a spanyol örökösödési háború által keményen sújtott Aragónia lakossága körében lelkipásztorkodott.

A Spanyolország sok kolostorában elterjedt szigorú szabályzatot követve 32 éves korában jelentkezett a misszióba, mégpedig nem Mexikó vagy Latin-Amerika már jól berendezett misszióiba, hanem a Fülöp-szigeteknek a Szent Rózsafüzérről nevezett, szigorú szabályzatú rend tartományába. Későbbi vértanú társával, Boldog Royo Joakimmal együtt 1712. szeptember 16-án indult el Cádizból és 1713 augusztusában érkezett Manilába. Sanzot a Szent Gábori zárándokházban lévő kínaiak pasztorálására rendelték, itt megismerkedhetett a kínai nyelvel és a kínai szokásokkal. 1715-ben a kínai szárazföld missziójába küldték. 1715. június 29-én érkezett meg Fukienbe.

Munkáját csendben kezdte el Fogan városában. Megkísérelte a domonkos harmadrend és a rózsafüzér társulat újjáélesztését, hogy segítségére legyenek a missziós munkában. 1723-ban Foganban már hetven írni-olvasni tudó keresztény volt, s ők is derekas részt vettek a hit terjesztésében. Hogy

mennyire megbecsülték a fiatal, teológiailag kiválóan képzett hithirdetőt, mutatja püspökének, Ventallolnak 1716. évi levele, amelyben Sanz küldetéséért ad hálát Istennek. Sanz megbecsülését mutatja az a tény is, hogy a Fülöp-szigetek provinciálisa már 1716-ban a hithirdetők előljárójává és helyettes provinciálissá nevezte ki. Mint a hithirdetők előljárója nemcsak arra törekedett gondosan, hogy a kevés misszionáriust a legfontosabb városokba ossza be, hanem hogy lelkipásztori vonatkozásban ellássa Csekiang és Kiangsi tartományok hosszú ideje hithirdető nélkül maradt keresztény közösségeit, amelyek a 19. századig Fukien apostoli vikáriusának hatáskörébe tartoztak.

A kereszténység békés fejlődése Fukienben csak rövid ideig tartott. 1723-ban, egy évvel a nagy és kereszténybarát Kangshi császár halála után heves keresztényüldözés tört ki, s ez arra kényszerítette Sanzot, hogy hat éven át rejtkehelyéről irányítsa a keresztényeket. A harmadrend három tagjának bátor vértanúsága nagy vigasztalására szolgált, viszont utódlási jogú segédpüspökké történt kinevezésének híre súlyos lelkiismereti aggodalmakat jelentett számára. Csak a pápa és a domonkos rendfőnök kifejezett parancsára fogadta el végül a püspökké szentelést, amelyet Nanking portugál ferences püspöke szolgáltatott ki neki 1730. február 24-én Kantonban. Ezen a szentelésen a kínai Boldog Ly András segédkezett, aki 1726-tól Fukien tartományban tevékenykedett. Sanz olyan maradandó benyomást hagyott hátra benne, hogy naplójában ismételten visszatért erre az állhatatos vértanú püspökre.

1735-ben, Kienlung császár trónra lépésekor, amikor sok hithirdető derűlátóvá vált, Sanz püspök világosan és valóságérzékkel rámutatott, hogy a kereszténység helyzete veszélyeztetett, a kínai felső réteg magatartása pedig alapvetően keresztényellenes maradt. Ezt tartotta a szeme előtt, amikor feljebbvalóihoz intézett egyik levelében sürgette a bennszülött papképzést. Ennek a levélnek az eredményeként a manilai Szent Tamás Kollégiumban három szabad helyet bocsátottak a kínai jelöltek rendelkezésére, később pedig további hármat a lateráni Szent János Kollégiumban.

A Sanz püspök által megsejtett keresztényüldözés bekövetkezett. A kantoni hithirdetőknek a portugál Makaóba kellett menekülniök, és Sanz püspök 1738-ig ott maradt. -- Eusebius Oscott püspök tanúsága szerint makaói száműzetése idején írta meg a keresztény hit védőiratát. Ez az írás nem került nyilvánosságra; egy katekizmust viszont, amely hasonlóképpen a száműzetés terméke volt, később Fukienben kinyomtattak és sikerrel használtak. -- Sanz püspök 1738-ban néhány hithirdetővel együtt visszatérhetett Fukienbe. Ismét teljesen a missziós tevékenységnek szentelte magát, de megsejtette, hogy ez a békés időszak nem tart sokáig. Leveleiben a Fukienben uralkodó „fél békéről” szól, amely éppen csak arra elég, hogy állandó életveszély nélkül meglátogathassa közösségeit.

1739-ben püspökké szentelte és utódlási jogú segédpüspökké tette Oscottot. (Egy ideig mindketten misszionáriusként dolgoztak együtt Moyang több mint 2.000 keresztényt számláló közösségében.) Oscott püspök már 1743-ban meghalt. Utódává Boldog Serrano Ferencet nevezték ki, aki azonban, mielőtt még kinevezéséről értesült volna, vértanúhalált halt. Amikor Sanz püspöknek segédpüspöke volt, azon igyekezett, hogy letehesse a fukieni apostoli vikáriusság terhét. Római és manilai látogatásai sikertelenek maradtak; helyzetét ezért a manilai Szent Tamás Egyetem Teológiai Kara elé tárta azzal az ismételt kéréssel, hogy döntsenek olyan értelemben, amely szerint ő ismét egyszerű hithirdetőként tevékenykedhessen Fukienben. Úgy látszik, hogy erre a kényes kérdésre egyáltalán nem válaszolt a Kar, amely egyébként készségesen nyújtott segítséget a domonkos rendtársaknak a kínai földön támadt nehézségeik legyőzéséhez.

Hogy milyen nyugalommal és fölényel vezette Sanz püspök a rábízott nyáját és hithirdetőit, megmutatta még élete végén is a rítusvita lezárása. A rítusvitában elsősorban arról volt szó, hogy – a kínaiaknak a kereszténységre való megnyerése érdekében – kínai szertartásokat, rítusokat és kifejezéseket (istenneveket) szabad-e átvenni vagy sem. Ez volt az első, valósággal forradalmi, de talán túl korai és veszélyes kísérlet az újkorban arra, hogy a kereszténységet igehirdetésében, liturgiájában, teológiájában hozzáillessék más kultúrákhoz, ebben az esetben a távol-keleti kultúrához. Mivel a római hatóságok eredetileg ellene, később (más körülmények között) mégis a rítusok megengedhetősége mellett nyilatkoztak, mindkét párt úgy érezte, hogy igaza van. A problémakör később kitért, s káros vetélkedés keletkezett a koldulórendek és a jezsuiták között. 1742-ben XIV. Benedek (1740--1758) Ex quo singularis konstitúciójával a több mint száz év óta tartó vitát alapvetően a koldulórendek javára – tehát a rítusok alkalmazása ellen – döntötte el. Mivel azonban a keresztények között az

immár elítélt rítusoknak is voltak követői, Sanz püspök ezzel kapcsolatban 1745-ben pompás magyarázó köriratot bocsátott ki hithirdetőinek, és megvolt az az öröme, hogy minden hithirdetője írásban is elfogadta a pápai konstitúciót, és nem csupán a személyükben követték azt, hanem a keresztényeket is – különösen a képzeteket – engedelmességre vezették. A korábban Fukienben is hevesen tomboló rítusvita nyugodt és egyszerű elsímítása volt a főpásztor utolsó nagy tette.

A tartomány keresztényellenes erői teljes csendben szervezkedtek a püspök, hithirdetői és a keresztények nagy része ellen. Árulás folytán kitudódott valamennyi európai misszionárius tartózkodási helye. 1746. június 25-én Sanz püspököt rendtársaival: Boldog Serrano Ferencsel, Royo Joachimmal, Alcober Jánossal és Diaz Ferencsel együtt őrizetbe vették és Foganban börtönbe vetették. Itt került sor első kihallgatásaikra. A sikeres rajtaütés hírére a tartomány alkirálya, a per fő mozgatója, saját bírósága elé vonta a pert a tartomány fővárosába, Fócsovba. Itt kezdődött meg 1746. november 22-én a voltaképpen per harmincegy keresztény ellen. 23-án több órán át tartott a püspök kihallgatása. Harmincnégy kérdést tettek fel neki, s ismerjük is ezeket a szemtanú Boldog Serrano Ferenc közlése alapján, aki a börtönből terjedelmes tudósítást tudott küldeni Fülöp-szigeteki előljáróinak. Olyan kérdéskörök ezek, amelyeket a legújabb időkig mindig ismételni szoktak a keresztények elleni perekben. Alapjuk az, hogy a hatóságok képtelenek voltak megérteni a hithirdetők önzetlen magatartását; munkájuk és fáradozásaik, nélkülözéseik és áldozataik mögött véleményük szerint bűnös indítékok rejlettek. Sanz püspök válaszait, amelyek megfeleltek ugyan az igazságnak, de a magas előjáróság előítéletének nem, ismételten ütlegekkel szakították meg.

Amikor Kienlung császár értesült az európai hittérítők fukieni fogságáról, kiadta a parancsot, hogy rögtön utasítsák ki őket Makaóba. Az alkirály azonban a per után négy héttel hosszú vádiratot terjesztett a császár elé, és ebben az európai misszionáriusokra mint különösen veszedelmes bűnözőkre halálbüntetést kért. 1747. április 19-én a pekingi legfőbb törvényszék jóvá is hagyta ezt, és Sanz püspököt azonnali lefejezésre, a többieket pedig későbbi megfojtásra ítélte. Az ítélet megerősítése május 25-én érkezett meg Fócsovba, és azt a kínai törvényeknek megfelelően tüstént végre kellett volna hajtani. Egy kínai ünnepnap miatt azonban a végrehajtást áttették május 26-ra (pünkösd nyolcadának péntekére), a többiek kivégzését pedig a következő évre halasztották. A kínai keresztényeket – ha nem ölték meg őket a börtön szenvedései – életfogytig tartó száműzetésre ítélték a Kínai Falon túlra.

XIV. Benedek pápa 1748. szeptember 16-án nyilvános beszédben emlékezett meg a hős vértanúról, és méltónak jelentette ki arra, hogy megillessa a vértanúk tisztelete; ugyanebben az évben a domonkos rend főnöke, Antonin Bremond (1692--1755) körlevelet intézett az egész rendhez; dicsérte benne fiainak a pogány missziós területen kifejtett buzgóságát, és felhasználta az alkalmat arra, hogy új buzgóságra serkentse őket. Sanz püspököt 1893-ban avatta boldoggá XIII. Leó pápa.

Június 5.

SZENT BONIFÁC

Június 5.

* Wessex (Anglia), 672/73. + Dokkum (ma Hollandia), 754. június 5.

A kora középkori Németországban működő hithirdetők közül Szent Bonifác alakja él a legmélyebben a köztudatban. Jelentős életműve nyomán hajlamosak vagyunk imponáló, hatalmas személyiségnek látni őt. Pedig ránk maradt leveleiben a bátor misszionárius nem titkolja lelkének meglehetősen érzékenységet, alázatosságát és egyszerűségét.

A Winfried névre keresztelték az 672/675 közötti években, Exeter közelében, Wessex királyságának nyugati részében. Életének első negyven évéről nem sokat tudunk. „Életrajzát” az angolszász Willibald pap a hithirdető halála után tíz évvel írta Mainzban. De ebből is csak élete általános körvonalait tudjuk kivenni.

Az Exeter és Nursling bencés kolostoraiban nevelkedő Winfried belenőtt hazája műveltségi viszonyai-
ba. Itt néhány évtizede indult virágzásnak a Rómához hűséges helyi egyház. A képzést, amelyben Winfried részesült, meghatározta a szerzetesség fegyelme és bölcsessége, a szilárd egyházi jogrend,

a Róma iránti hűség és a Szentírás alapos ismerete. Harminc éves lehetett, amikor pappá szentelték. Winfriedet nyilvánvalóan különösen lelkesíthette környezetének irodalomba ágyazott tanítói buzgó-sága. Maga is tanár lett Nurslingben, és írt egy grammatikát meg néhány költeményt. Ugyanakkor szónokként is működött a lelkipásztorkodásban, és alkalomszerűen egyházi missziókat is bízta rá.

Negyven éves volt már, amikor vágya arra ösztönözte, hogy a misszióba menjen a szárazföldön élő rokon germán törzsek közé. Aszketikus céllal kereste a hontalanságot: „Isten iránti szeretetből”, „az Úrért”, „az örök hazába jutásért”, „a lelkek megmentéséért” – ezek voltak az ír, skót és angol-szász szerzetesek indítékai, amikor elhagyták szeretett hazájukat. Ez a szellem lelkesítette Winfriedet is, amikor 716 kora tavaszán a frízek országába indult. Jóllehet Radbod fríz király előretörése éppen akkor zúzta szét ott Willibrord missziós művét, a missziós munka kemény valósága nem szegte kedvét. Amikor még ugyanannak az évnek az őszén ott kellett hagynia a frízeket, fontos tapasztalatokkal gazdagon tért vissza Nurslingbe, balsikere a későbbi próbálkozások hasznára vált.

Nem akart apátként Nurslingben maradni, noha 717-ben megválasztották. Ezért 718-ban másodszor is elhagyta hazáját, immár mindörökre. A tapasztalt Willibrord példája szerint Winfried először a termékeny missziós munka előfeltételeit akarta biztosítani: meg akarta szerezni a világi kormányzat és a pápai hatalom hozzájárulását. Ezért útnak indult az apostolfejedelem, Péter egyházához. II. Gergely pápa 719. május 15-én az angolszászoknak teljes fölhatalmazást adott a „pogányok missziójához”. Ugyanakkor Winfried a római egyházzal való szoros kapcsolatának kifejezéséül fölvette Római Szent Bonifác nevét, akinek előtte való nap ülték meg az ünnepét. Bonifác később igen lelkiismeretes eleget tett annak a kívánságnak, hogy nehézségeiről tájékoztassa a pápát.

Először Willibrord előkészítő munkáját próbálta folytatni Tübingiában, majd Willibrord társa lett a frízek országában. Itt 719-ben, Radbod halála után a missziók számára kedvező helyzet alakult. Willibrord segédpüspökévé és utódjává akarta választani Bonifácot, ő azonban két év múlva elhagyta Willibrordot és a frank frízek földjét, ahol már győzött a kereszténység. Önálló, nagyobb területet átfogó munkára vágyott.

721-ben Hessenbe ment. Missziós tevékenysége mellett kis lépésenként nagy szervező munkát is végzett. Megreformálta az erősen elvilágiasodott egyházközségeket, Amöneburgban megalapította első kolostorát. 722-ben Rómában püspökké szentelték, és Martell Károly frank királytól oltalomlevelet kapott, így kettős fölhatalmazással folytathatta Hessen misszionálását. Amióta Geismar mellett kidöntette Donar istenség tölgyfáját, és fájából megépíttette Fritzlar mellett a Szent Péter-templomot, a régi istenekben való hit megingott. 725 után mind jobban az Egyház megszilárdításán, vallási megújításán és a keresztény hit elmélyítésén fáradozott. Nem kevesebbről volt szó, mint a hesseni-tübingi egyház újraalapításáról.

A messzire tekintő III. Gergely pápa 732-ben megerősítette az angolszász misszió tekintélyét, amikor Bonifácot kinevezte érsekké, s felhatalmazást és jogot adott neki, hogy a Rajna jobb partján elterülő missziók számára püspököket szenteljen. De épp az ütközött a legerősebb ellenállásba, hogy érseki tartományt alakítson ki alárendelt püspökökkel. Bonifác tíz éven át nem tudta teljesíteni ezt a pápai megbízatást. Ahhoz az államhatalom tevékenyebb segítsége és beavatkozása lett volna szükséges.

Erre azonban az angolszász missziós nem számíthatott Martell Károly és környezete részéről. Ezenkívül a hazai, nagyon elvilágiasodott papság egyre nyíltabb ellenállást, sőt ellenséges viszonyt tanúsított az „idegenekkel” szemben. Annál elevenebb volt Bonifác összeköttetése a hazájával. A szigetről érkező levelek nemcsak imádságos segítséget ígértek neki, baráti adományokat is küldtek. És mindezekelőtt nagy számban jöttek át segítők, akiket megragadott a „szent zárandokság” eszménye. Név szerint, sajnos, csak keveset ismerünk közülük.

Ahogy növekedett a munkatársak száma, úgy szaporodtak sorban a kolostorok. Az amöneburgi és a fritzlari templomokat kolostorrá alakították. Ez utóbbi – Fulda alapításáig – Wigbert apát vezetése alatt, a legjelentősebb szerzetes település és utánpótlást képző iskola volt. Átmenetileg Wigbert vezette a Bonifác alapította Ohrdurf kolostort is a Tübingi Erdő északi nyúlványán. A női kolostorok közül meg kell említeni Tauberbischofsheimet. Ezt Lioba, Bonifác egészen közeli rokona vezette. Lioba valószínűleg főapátnője volt egy egész sor más kolostornak, amelyeket Tauberbischofsheimből kiindulva alapítottak. Kitzingen és Ochsenfurt kolostorait Bonifác Theklára bízta.

737/738-as harmadik római utazása alkalmával Bonifác új munkatársakat talált Wunibald, Lullus és több más honfitársa személyében. A pápa megbízta, hogy Németország apostoli legátusaként adjon kánoni rendet az Egyháznak Bajorországban, Alemanniában, Hessenben és Thüringiában. A következő bajor és thüringiai püspökségek alapítása az ő nevéhez fűződik: Passau, Salzburg, Freising, Regensburg, Eichstätt, Würzburg, Buraburg és Erfurt. 741-ben Martell Károly halála megnyitotta az utat a frank egyház reformjához, amelyet most már Karimann és Pipin is támogatott. Ők – Martell Károlyal ellentétben – érvényesíteni tudták hatalmukat a frank nemességgel szemben.

Bonifác a rá bízott egyháztartományban a zsinati rendet is be tudta vezetni. Az úgynevezett „germán zsinat” (743), az estinnes-i (744) és a soissons-i (744) zsinatok az ősz hithirdető életének csúcspontját, a reformellenes erők feletti győzelmét jelentették. A frank körök ellenállása mégis fokozódott vele szemben. Bonifác nem kapta meg Kölnt austrasiai érseki székhelynek, hanem csak Mainz püspökségét személyére szóló érsekséggel. Sok egyéb rendelkezését sem valósították meg.

Annál fontosabb lett számára az a 742 óta dédelgetett szándéka, hogy Sturmiusszal szerzeteskolostort alapítson a régi missziós területen. A 744-ben alapított Fulda Bonifác új hazája lett. Azt a világot keltette életre, amelyben felnőtt. A kolostor pedig teljesítette azt, amit Bonifác elvárt tőle: Fulda a missziós munka támasza lett, és hozzásegített, hogy a kereszténység és a műveltség átjárja az országot.

Bonifáccal szemben tovább erősödött az ellenállás Karlmann lemondása után (747-ben kolostorba vonult). Pipin annyira engedett az „idegen angolszászok” ellen föllépő frank körök nyomásának, hogy a Rómával való kapcsolat fenntartására hazai erőket vett igénybe. Jobb nem beszélni azokról az intrikákról, amelyeket a frank papság méltatlan képviselői a „reformáló” ellen szőttek. A fríz Liudger később így tudósít ezekről: „Kezdték ellene beszélni, gyalázták, ahogyan csak tudták, és azt állították, hogy nem méltó a püspökségre, mert idegen.”

Bonifác személyes „veresége” azonban egyáltalán nem azonos művének kudarcával. Bár Bonifácot úgyszólván teljesen mellőzték – Pipin a frank egyház reformpártjával tartott, és a Rómával (már 746-ban) létesített közvetlen kapcsolatot nem engedte szétszakítani. 748-tól a hazai főnemességből két férfi lépett előtérbe, Chrodegang metzi püspök és Fulrad, St. Denis apátja, akik a frankok államában az Egyház és az állam új szövetségét testesítették meg. Fulrad Bonifác tanítványával, a würzburgi Burkharddal 750-ben Zakariás pápához utazott Rómába azzal a kérdéssel, hogy Pipin nem lehetne-e király, hiszen ténylegesen ő gyakorolja a hatalmat. A helyzet ismeretében igen kétséges, hogy Pipin királlyá avató egyházi fölkenését Bonifác végezte volna. Mindenesetre az ő működése teremtette meg a föltételeket ehhez a korszakalkotó eseményhez, amely a királyi papságnak, a középkor keresztény rendjében a birodalom és az Egyház szövetségének jelképekben gazdag kifejezése lett. Bonifác és a frank reformbarátok működése hozta létre azt a légkört, amelyben II. István pápa Franciaországba utazhatott, és ezzel megtörténhetett a pápaság történetének a bizánciból a frank korszakba való átlépése. Ide tartozik az is, hogy a pápa Pipint St. Denis-ben királlyá kente.

Mialatt Bonifác műve történelmet alakított, személyes sorsa továbbra is tragikusan alakult. Amikor a pápa Franciaországban tartózkodott, ő a frízek országában volt. Lullust utódjául Mainzba hívta, megtette Fulda részére a még szükséges intézkedéseket, s aztán ismét a frízek országa felé fordult. Willibrord halála után Karlmann Utrechtet Bonifác felügyelete alá helyezte. Mint amikor egy öreg ember háza felől rendelkezik, Bonifác elbúcsúzott Mainzban Lullustól, és rábízta Liobát is. Fulda ügyét biztosnak tudta. Eobannak kellett az utrechti püspökséget vezetnie. Indulása előtt szemfedőt tétetett könyves ládjába.

Bonifác, miután a telet Utrechtben töltötte, Eobánnal és mintegy ötven kísérőjével Frízország északi részében prédikált és keresztelt egészen a tengerpartig. 754. június 5-én, pünkösdi hétfőjén, az újonnan megkereszteltek nagy csapatát hívta Dokkumba, hogy megbérmálja őket. A jelzett nap reggelén azonban megjelent egy sereg pogány. Ez a vértanúságot jelentette Bonifácnak és övéinek. A hithirdetőt, miközben kísérőit a véres halál elviselésére buzdította, egy kard halálosan megsebesítette. A vértanú holttestét diadalmenetben kísérték Utrechtben és Mainzon át Fuldába. Ott akart nyugodni kedvenc alapításában, szerzetesei között. A vértanúság helyén hamarosan templom állt.

Bonifác kulcsszerepet játszott annál a történelmileg jelentős átrendeződésnél, melyben – a latin-görög-antik világ elmúltával – lerakták a középkor latin-germán világának alapjait. Ő kezdte megvalósítani a karoling nagybirodalom Rómához kötődő egyháziságát. Nem mintha Winfried-Bonifác zseniális előrelátással át akarta volna állítani a váltókat. Talán maga sem sejtette, hogy az óra hívására figyelő jó szándékával mennyire megérezte korának történelmi igényét, amelyet azután megragadott és célja felé vezetett.

Bonifácban a legmagasabb fokon élt a hűség, az odaadás, a bátorság és a hősiesség erénye. Kész volt a legvégsőkre is, ahogyan írta: „Haljunk meg atyáink szent törvényeiért. Ne legyünk néma ebek, hallgató kémek, sem fizetett szolgák, akik megfutnak a farkas elől, hanem legyünk hű pásztorok, akik éberren virrasztanak, hogy Isten szándékait hirdessék mindenkinek, uraknak és szolgáknak, gazdagoknak és szegényeknek, minden rendű és korú embernek, akár alkalmatlan, akár alkalmas, amíg Isten erőt ad hozzá nekünk.” Másrészt a germánok apostola egyházszervező és vértanú alakját „nem szabad elválasztani a római hivatalos Egyház tekintélytisztelő, látszólag lendület nélküli, kínosan kicsinyes, önállóan képviselőjétől”. Az idő túlhaladt rajta, bármily szívósan küzdött is régi terveinek megvalósításáért.

Látszólag sokszor kudarcot vallott, mégis önzetlen szolgálatának erejével minden téren szentül előkészítette a Megfeszített és Föltámadott útját a jövő számára. Vértanúsága után azonnal tisztelettel vették körül, és június 5-én emlékeztek meg róla. A római kalendáriumba 1874-ben vették föl ünnepét.

Az Angliából jött bencés misszionárius küldetése teljesítése közben fölládozta magát a germán népekért, és ezért a németek apostola nevet viseli. Életéről saját levelei, munkatársainak leírásai és a hívő nép körében élő különféle hagyományok tájékoztatnak.

721-ben Turingiából fríz földre utazott. Erről az útról egy kis hangulatkép maradt ránk. Bonifác a Trier melletti Pfalzel apátságban szállt meg. Éppen a kolostorban tartózkodott az apátnő unokája, a mintegy tizenégy éves Gergely. Élénk fiú volt, és az asztalnál csengő hangon olvasott föl a Szentírásból, természetesen latinul.

„Akkor olvasol jól, fiam – mondta Bonifác –, ha megérted, amit olvasol.” – „Igen, megértem” – mondta a fiú, és kezdte újra előadni a latin szöveget. „Ne így – szakította félbe a vendég –, mondd anyanyelveden, amit olvastál.” – S amikor a fiú bevallotta, hogy úgy nem tudja, Bonifác maga kezdte a Szentírás szövegét kifejtteni asztaltársainak. Gergely pedig annyira vonzódott a misszionáriushoz, hogy nagyanyjától engedélyért könyörgött, hadd kísérje el Bonifácot. – Később az utrecht-i Szent Márton-kolostor apátja lett.

Amikor Bonifác tekintélye megnövekedett, és eléggé kiismerte a hesseniek és türingiaiak gondolkodásmódját, megkockáztathatta, hogy úgynevezett istenítélet elé állítsa őket. A Geismar melletti Gundensbergen állt egy hatalmas Donar-tölgy, az istenekbe vetett hit jelképe. Annak a kidöntésével akarta megmutatni a mitikus istenek tehetetlenségét. Erről a döntő pillanatról így ír Willibald:

„Amikor nagy merészen nekifogott, hogy kidöntesse a fát, az odasereglett pogányok nagy tömege szívében elátkozta őt, mint istenei ellenségét. Azonban alig érte néhány csapás a törzset, a tölgy hatalmas tömegét valami magasabb isteni fuvallat mozgásba hozta, és a földre zuhant. Miután az ágak leváltak róla, egy magasabb akarat erejénél fogva a törzs négy darabra hasadt, és anélkül, hogy az ott álló testvérek bármit is tettek volna vele, négy azonos hosszúságú, óriási hasáb feküdt a szemük előtt. Amikor ezt látták az előbb még átkozódó pogányok, abbahagyták gyalázkodásukat, és hívő módra az Istent dicsérték. Akkor a szent püspök, miután a testvérekkel tanácskozott róla, ennek a fának az anyagából kápolnát építtetett, és Szent Péter tiszteletére szentelte.”

Angol barátaival folytatott levelezésében Bonifác rendkívül szeretetreméltó, emberi oldaláról mutatkozik be. Testvéri tanácsot kér és ad, gondjait és reményeit, a barátság ajándékait cserélik egymás között. Angliából elsősorban könyvek, liturgikus eszközök és ruhák érkeztek. Bonifác viszont a német kézügyesség termékeit küldte. Így például Daniel wichesteri püspöknek „egy takarót, nem selyemből, hanem kecskeszőrből szőve. Jó bolyhos, be lehet vele takarni kegyességed lábát.” Sőt Ekbert

yorki érseknek egyszer „csók helyett két hordócska bort” küldött, azzal a kéréssel, hogy „a köztünk fennálló barátság szellemében csináljon testvéreivel egy vidám napot.”

A szent püspöknek és kísérőinek vértanúságáról a következőket mondják:

Ismét megérkezett az országba a tavasz. A misszionáriusok Dokkum mellett a tengerparton ütötték föl sátraikat. Pünkösd hétfőjén reggel kellett az újonnan megkeresztelteknek bémálásra megjeleníteniük. Az előtte való éjszakát Bonifác álmatlanul töltötte. Pirkadatkor fölkel. Egy nehéz, bőrbe kötött könyvet vett a kezébe, szorgalmas szerzetesek ajándékát. Találomra fölnyitotta. „A halál jótétemnyeiről – Szent Ágostontól” – olvasta könnyedén elmosolyodva. Különös olvasmány erre a boldog napra!

Nem tudta, meddig olvasott, amikor hirtelen fölriadt. Lárma verte föl a reggel csöndjét, lódobogás és hangos kiáltozás. A kereszteltek azok, akik bémálásra jöttek? Csodálkozva lépett ki Bonifác a sátrából, még kezében a könyvvel. Istenes énekek és dicséretetek helyett vad fegyvercsörgést és durva lármat hallott. Karddal és dárdával törtek a lovasok a szerzetesekre. Elsőnek a hűségesek szakácstestvért terítették le, aki szembefordult a támadókkal. Egyes szerzetesek fegyvert ragadtak, de az ősz püspök rájuk kiáltott: „El a fegyverekkel! Nem azért jöttünk ide, hogy harcot hozzunk, hanem a békét! Isten megmenti lelkünket. Legyetek bátrak és hősök, jöjjetek velem a halálba!” Ekkor azonnal egy fríz rontott Bonifácra. A könyvet önkéntelenül is feje fölé tartotta oltalmul. Akkor lesújtott egy kardcsapás, és kettéhasította a könyvet Isten hú szolgájának fejével együtt.

Amikor a holtakat biztonságba helyezték és nyughelyükre átvitték, nem feledkeztek meg Bonifác kettévágott könyvéről sem. Drága kincs gyanánt megőrizték, és még ma is a nagy hithirdető végső odaadásáról beszél.

Kérünk, Istenünk, engedd, hogy Szent Bonifác vértanúd legyen a közbenjárónk, hogy a hitet, amelyet hirdetett és vére ontásával is tanúsított, hűségesen megőrizzük és tetteinkkel bátran tanúsítsuk!

Június 6.

MAGDEBURGI SZENT NORBERT

Június 6.

* Gennepe (ma Hollandia), 1080/85. + Magdeburg, 1134. június 6.

Norbert 1080 és 1085 közt született, valószínűleg a Xanten melletti Gennepeben, nemesi családból.

Szülei korán a papi rendbe szánták. Életrajza szerint ez egy látomás alapján történt, amelyben édesanyjának megjövendölték fia későbbi nagyságát. De föltehetően az is lehetett az ok, hogy apja utódjaként nem jöhetett számításba, hiszen volt egy bátyja, akit atyjához hasonlóan Heribertnek hívtak.

Így hát egyházi javadalmat kerestek az ifjú Norbertnek, és már nagyon korán el is helyezték a xanteni Szent Viktor-káptalanban. Megkapta a kisebb rendeket, szubdiákonus lett, de nyilvánvalóan nem volt szándékában a nagyobb rendeket is fölvenni. Ily módon ugyanis az egyházi rendbe tartozhatott valaki és élvezhette az egyházi jövedelmeket, anélkül, hogy vállalta volna a papi hivatal kötelezettségeit. Abban a korban a nemesi családok másodszülöttjei nem ritkán így éltek. Ezért hát Norbert is helyzetének megfelelő életet élt. Gazdag volt és pompakedvelő, kifejezett rendi öntudata alakult ki, tüzes kedélyű volt és igen hajlott a szélsőségekre. Ezenkívül természetes adottságainál és származásánál fogva szívesen látták I. Frigyes kölni érsek és V. Henrik császár udvarában. Az udvari élet igen tetszett neki, és otthonosan mozgott ebben a környezetben. Életét még inkább a földi örömökre rendezte be, mint fiatal paptársai. A különböző források alapján gyanítani lehet, hogy Norbertet az élet gazdag és gondtalan élvezőjének tartották, bár ifjúságát súlyosabb ballépés nem terhelte.

1110–11-ben patrónusával, a kölni érsekkel együtt elkísérte Rómába V. Henrik császárt. Norbert akkoriban még kétségtelenül a császár pártján állt, aki azért vonult Rómába, hogy kikövetelje a maga számára az egyházi hivatalokba való beiktatás (az investitúra) jogát. Így aztán minden gondolkodás

nélkül rabságba vetette a pápát, amikor a tárgyalások nem az ő kedve szerint haladtak. Már ez az esemény is választásra készítette Norbertet a császár és a pápa között, de még évek múltak el, amíg életét megváltoztatta.

Azt állítják, hogy 1113-ban V. Henrik följánlotta Norbertnek Cambrai püspökségét. Egy-egy püspöki szék nem ritkán az udvari káplán jutalma volt a hű szolgálat éveiért. Norbert azonban nem fogadta el a püspöki széket. A források azzal magyarázzák, hogy elég gazdag volt, nem kellett neki a püspökség jövedelme. Belejátszhattak azonban más okok is. Így például az a veszély, hogy összeütközésbe kerül az Egyházzal, ha a császár kezéből fogad el püspökséget. Akkor talán már nem is volt teljesen a császár híve.

1115-ben történt igazi megtérése. Visszavonult Siegburg kolostorába, és kapcsolatba került néhány reformra törekvő személlyel, így Kunó apáttal, Luitolf remetével és Rolduci Richer apáttal. Élete ekkor egészen új irányba fordult. Frigyes kölni érsek elé járult, és kérte, hogy egy nap szentelje diákonussá és pappá. Bár az érvényes egyházjog tiltotta, végül mégis megkapta, amit kért.

Azonnal hevesen szembefordult a xanteni káptalan életstílusával, pedig oda tartozott ő is. Lemondott javadalmairól és birtokairól. Pénzét szétosztotta a szegények közt, és vándorprédikátorként járta az országot. A források egybehangzóan tanúsítják, hogy rendkívül jól tudott prédikálni. Beszédeivel kezdetben elsősorban viszályok rendezésére és békítésre törekedett. Később kísérletet tett arra is, hogy izzó hangú beszédekben követőket toborozzon az általa alapított új életformához. Minden gondja továbbra is a szegénységre és az apostoli életre irányult. Hamarosan csodatévő híre támadt. Ehhez nem kevéssel járult hozzá megjelenése: mezítláb járt és vezeklő ruhában. Nagyon fontosnak tartotta föladatát. Úgy érezte, hogy az Isten küldte és a Szentlélek világosította meg.

Akkoriban gyakran tűntek föl vándorprédikátorok, akiknek tanítása nem egyezett az Egyházzal, így fennállt a veszély, hogy Norbertet is ilyennek tekintik. Ezért elment a reimsi zsinatra, hogy II. Kallixtus pápával megújíttassa prédikációs engedélyét. Bertalan laoni püspök, aki szintén részt vett a zsinaton, Norbert segítségével szerette volna megreformálni egyházmegyéjét, és sikerült a pápát megnyernie tervének. Amikor Norbert megkapta a laoni káptalan vezetését, olyan szigorú követelményeket állított föl, hogy a kanonokok vonakodtak szabályait elfogadni.

Ekkor Bertalan megmutatta neki egyházmegyéjének különböző helyeit, és följánlotta egy kolostort alapítását. Végül Norbert Prémontré völgye mellett döntött, mintegy húsz kilométerre Laontól. Erről a helyről kapta nevét az új közösség. Társait az ágostonos regula megtartására és közös életre kötelezte. A premontrieieknek a kolostori elmélyedést, tanulmányokat és lelki életet társítaniok kellett a világban folytatott munkával, hogy keresztények és nem keresztények között legyenek az evangélium tanúi. Norbert maga azonban továbbra is vándorszónok akart maradni, anélkül, hogy egyetlen apátsághoz kötné magát.

Az életmód nagyon gyorsan elterjedt. Egymást követték az alapítások, és gyakran már fennálló közösségek is átvették a premontréi reformot. Norbert maga 1126 tavaszán Rómába ment, és ott megkapta a pápától rendjének jóváhagyását.

Ennek az évnek a júniusában vagy júliusában magdeburgi érsekké választották Speyerben. Ez volt a második fordulópontra Norbert életében. Ettől kezdve jelentős szerepet kellett játszania korának történetében. III. Lothárral együtt többször végigjárta a birodalmat. Abban a korban ugyanis püspöki feladat volt a császár kísérete utazásain tanácsadóként, valamint a részvétel udvari és birodalmi gyűléseken.

Magdeburgban számos nehézségbe ütközött Norbert, amikor a rá jellemző buzgósággal alapjaitól meg akarta újítani egyházmegyéjét. Ellenségeket szerzett magának, amikor visszakövetelt egyházi birtokokat, és egyházmegyéjének káptalanját rendtársainak akarta adni. 1129-ben még fölkelés is támadt, ami majdnem az életébe került. Sikerült azonban embereit a Boldogasszony-kolostorba menekíteni. Később e közösség lett az a központ, ahonnan az Elbától keletre lakó törzsek misszionálása kiindult.

A II. Ince és II. Anaklét közt támadt egyházszakadás idején Norbert az elsők között állt Ince pártjára. A császárral 1132-ben és 1133-ban Rómában járt, hogy a pápát ismét visszahelyezzék jogaiba. Ezen

az utazáson Norbert néhány hónapon át Itália főkancellárjának tisztségét viselte, és a pártok tárgyalásában jelentős szerepet játszott. Lehetséges, hogy Rómában szerezte azt a fertőzést, amely halálát okozta. Nagyon legyengülten érkezett vissza püspöki városába, s 1134. június 6-án meghalt. Korai halála miatt szándékai és tervei, amelyek életének második szakaszában foglalkoztatták, nem egészen világosak előttünk. Egyetlen írást sem lehet biztonsággal neki tulajdonítani.

A szent ránk maradt képei nem történeti hitelességű portrék. Többnyire monstrenciával ábrázolják, ami pedig anakronizmus. Különösen az ellenreformáció korától az Eucharisztia szentjének tekintik Norbertet. Kortársai szemében lelkes és hatásos szónoknak, egy új rend alapítójának, később hatalmas birodalmi fejedelemnek számított, aki Lothar császár kegyét élvezte és erős kézzel vezette egyházmegyéjét.

1582-ben XIII. Gergely avatta szentté. Ünnepe 1620-ban vették föl a római kalendáriumba.

A szent rendalapító és érsek életéről különféle források tájékoztatnak minket.

Mint xanteni kanonok – még nem volt tehát pap és nem ellenezte az udvari élet kellemes vonásait – Norbert egy olyan eseményt élt át, amely állítólag igazi megtéréséhez vezetett. Az egyik napon egy apród kíséretében látogatóba lovagolt a szomszédságba. Közben heves zivatar kerekedett, oly hirtelen, hogy nem volt ideje tető alá menekülni. S akkor közvetlen közelében lecsapott a villám. Lova megrémült és levetette őt, úgyhogy Norbert öntudatlanul terült el. Kísérője hiába igyekezett magához téríteni. Amikor végre sikerült, mintha a villám fényétől járta volna át szívét a fölismerés. Állítólag fölkiáltott, mint egykor Saul Damaszkusz előtt: „Uram, mit akarsz, mit tegyek?” És az Úr a belső hang útján válaszolt neki: „Kerüld a rosszat, tedd a jót, keresd a békét, és menekülj irgalmasságomhoz.”

Valamivel később Norbert pappá szentelését kérte; Kölnben szentelték fel. Szándékosan korábbi pompás udvari ruhájában jelent meg, majd mindenki szeme láttára levetette, és birkabőrből készült egyszerű ruhát öltött, amelyet vezeklő övvel kötött át. Így nyilvánosan megtagadta korábbi életét.

Amikor Norbertet kinevezték magdeburgi érsekké, akkor sem változtatott életvitelének szigorúságán. Mezítláb és a legegyszerűbb ruhában vonult be Magdeburgba, úgy, ahogyan az Alpokban is járt. Az érseki palota ajtónállója azt hitte, koldus áll előtte, és vonakodott beengedni a porlepte szerzetest. Amikor kísérői megértették vele, hogy új ura az, aki bebocsátást kér, ijedtében elfutott. Norbert azonban barátságosan visszahívta, és azt mondta: „Ne félj, jó testvér, jobban ítélsz, mint azok, akik választásukkal arra kényszerítettek, hogy ebbe a palotába jöjjenek, mert nem vagyok rá méltó.”

Norbert átfogó reformszándéka a lelkileg szerfölött elhanyagolt Magdeburgban többekben ellenséges indulatot keltett. Egy napon elfogtak egy fiatal embert, aki azzal az ürüggyel, hogy gyónni akar az érseknél, merényletet kísérelt meg ellene. Máskor meg egy orgyilkos véletlenül egy szerzetest szúrt le Norbert helyett, aki az érsek előtt lépett be a dómba. Később rágalmazók azzal lázították föl a népet, hogy elhíresztelték: az érsek feltörette a dóm oltárait és a tisztelt ereklyékkel el akarja hagyni a várost. Így Norbertet imaórája alatt elfogták a dómban és egy toronyba zárták. Közben ellenségei bőven osztották a bort és a méhsört az embereknek, hogy tettelegességre bírják őket. Amikor megrohanták a tornyot, Norbert halálra készen lépett a fegyveres tömeg elé. Egy kardcsapás a vállán érte, de lesiklott róla. Attól kezdve nem emeltek kezét ellene.

Ellenkezése dacára barátai kivitték a városból az ágostonos kanonokok petersbergi kolostorába. Az érsek, aki hasztalan intette a lázadókat, innen helyezte a várost interdiktum alá. Hat héttel később küldöttség jelent meg Magdeburgból a kolostorban, és alázatosan bocsánatot kért Norberttől. Az érsek olyan jósággal fogadta őket, hogy a küldöttek, akik kemény szemrehányásra számítottak, egészen megrendültek. Norbert ekkor másodszor is bevonult a városba. Többé senkinek sem sikerült a pástori és a nyáj közti egyetértést megzavarnia.

Istenünk, ki Szent Norbert püspököt arra választottad, hogy imádságos lelkületével és lelkipásztori buzgalomával példát mutasson Egyházad szolgáinak, kérünk, közbenjárására add meg, hogy hívő néped mindig szíved szerinti pásttorokat és üdvösséges táplálékot találjon!

Június 7.

SZENT BERTALANRÓL NEVEZETT SZENT ANNA kármelita apáca

Június 7.

*Almendral, 1549. október 1. +Antwerpen, 1626. június 7.

Az alapítások könyvében Avilai Szent Teréz (lásd: A szentek élete, 589. o.) ismételtlen említ egy laikus nővért, akit „munkatársának” nevez, és igen nagyra becsült. Palenciába való utazásáról szóló tudósításában ez áll: „Öt nővér kísért és egy munkatársam, aki egy idő óta rendszeresen velem volt. Laikus nővér ugyan, de Isten nagy szolgálója, és olyan értelmes, hogy sokkal jobban a segítségemre tud lenni, mint némelyik kórusnővér.”

Hűséges kísérője, akiről a nagy szent ilyen bizonyítványt állított ki, Szent Bertalanról nevezett Anna volt. Almendralból, egy Avila közelében levő faluból származott. 1549. október elsején született egy igen jámbor és tehetős parasztembernek, név szerint Garcia-Mançanasnak legfiatalabb gyermekeként, de már tízéves korában elvesztette szüleit. Így hát testvérei gondozása alatt nőtt fel, akik a mezőre küldték, hogy legeltesse a nyáját. Eleinte elég félnék volt, később azonban megszerette foglaltosságát, amely lehetővé tette számára, hogy Jézussal beszélgessen. Amikor felnőtt, testvérei férjhez akarták adni. Ehhez azonban egyáltalán nem vonzódott. Az Isten Anyjához menekült, és egy nap meghallotta szavait: „Ne aggódj! Én magam vezetek el olyan helyre, ahol rendi nővér lehetsz, és az én ruhámat hordod majd.” Nem sokkal ezután álmában látott egy kicsi, szegényes házat, amelyben durva szövetet viselő szerzetesnővérek laktak. Szomjas volt és italt kért tőlük. Egy korszóban nagyon áttetsző, tiszta vizet adtak neki. Amikor elbeszélte ezt a helység plébánosának, az elküldte az új avilai Szent József kolostorba, amely az első kármelita kolostor volt Jézusról nevezett Teréz reformja óta. Amikor odaérkezett, azonnal megismerte az álmában látott házat. Minden pontosan egyezett, sőt még a korszó is ugyanaz volt. Felismerte már az útját. Még nagy küzdelmeket kellett ugyan kiállnia, mert testvérei visszariadtak attól, hogy olyan szigorú szerzetbe lépjen. De az 1570. év halottak napján beléphetett a megreformált kármelita nővérek első laikus testvéreként.

Jézusról nevezett Teréz, a kis kolostor alapítónője kezdettől fogva kedvelte a szokatlanul szerény, mélységesen jámbor leányt, kinek szeméből sugárzott tiszta lelke, ki oly fáradhatatlanul kész volt minden munkára, és láthatóan csak arra gondolt, hogyan szolgáljon Istennek és nővértársainak. De még jobban meg kellett ismernie Annát. Egy napon, amikor Anna bensőséges imába merült, megjelent neki Jézus, de már nem gyermekként, mint korábban, hanem mélységesen szomorúan, és azt mondta neki: „Nézd a lelkeket, akik szeretetem ellenére elvesznek! Segíts, nekem őket megmenteni!” Eközben olyan világosan megmutatta neki Franciaországot, mintha ott lett volna, és a sok lelket is, akik mind elvesznek. Csak egy pillanatig tartott ez a látomás, de olyan égő szeretetet ébresztett Annában Isten és a lelkek iránt, és olyan csillapíthatatlan és állandó szomjúságot a lelkek megmentésére, hogy azonnal készen volt a legszigorúbb vezeklés elviselésére is, ha megengedték volna neki. Amikor gyóntatóatyjában az a gyanú ébredt, hogy az ördög szedte rá, megnyitotta a szívét Teréznek.

Hogyan örvendezhetett Teréz bensőleg, amikor a fiatal nővérből a kegyelemnek ugyanazokat a hatásait fedezte fel, melyeket jól ismert saját tapasztalatából, és amelyek őt a Franciaországot fenyegető veszedelem láttán arra készítették, hogy reformját teljesen az imádság és az áldozat apostolságára irányítsa. -- Megnyugtatta Annát, hogy természetfölötti szomjúsága semmiképpen sem démoni eredetű, vezeklő buzgóságát azonban az engedelmesség gyepőlőjével mérsékelte. Teréz tudta, hogy sokkal többet nyert benne, mint egy derék laikus nővért. Anna fogadalomtételének napja 1572. augusztus 15. volt. Mivel nem tudott írni, az okmányt kereszttel hitelesítette. Kolostori nevét (Szent Bertalanról nevezett) alig választhatta volna meg jobban, minthogy azért az apostolét választotta, akiről maga Jézus mondta, hogy „nincs benne álnokság”. Annában sem volt álnokság. Különösen betegápolónak vált be.

Teréz ugyanis ekkor már sokat betegeskedett. Ehhez járult még, hogy 1577 karácsony estéjén a sötétben lezuhant egy lépcsőről, és eltörte a jobb karját. Mivel a törést kezdetben nem szakszerűen kezelték, nemcsak nagy fájdalmat okozott neki, hanem erős akadályt is jelentett számára, úgyhogy állandóan segísre szorult. Ezt a segísget Szent Bertalanról nevezett Anna Teréz életének utolsó

öt évében szeretettel teli, áldozatos módon nyújtotta neki. Kimosta ruháit, segítette az öltözködésben, éjszakánként gyakran virrasztott cellája ajtajában, hogy azonnal kéznél legyen, ha szükség lesz rá. Hála a hasonlíthatatlan beleélőképesség adományának, Teréz kézírását utánozva sikerült neki az írást is megtanulnia, úgyhogy titkárnőjeként is szolgálatára állhatott. Mindenekelőtt azonban, amikor 1579 tavaszán a Teréz reformművét csaknem teljesen megsemmisítő üldözés nehéz vihara végre alábbhagyott, utolsó utazásainak elválaszthatatlan útítársa lett.

Önéletrajzában, amelyet évtizedek múlva írt előljárója megbízásából, arról tudósít, hogy azok a nehézségek, amelyeket Teréz Az alapítások könyvében említ, csak egy töredékét képezték azoknak a nagy szenvedéseknek, amelyeket az akkori Spanyolország rossz útjain, s a nem kevésbé rossz járműveken és fogadóknak, jeges télen és izzó nyári forróságban együtt viseltek el. Közben a maga számára az jelentette a legnagyobb szenvedést, hogy az annyira szeretett és tisztelt Teréz anyának mindezek közepette olyan kevés kényelmet tud csak nyújtani, sőt nemegyszer még az élethez szükségeseket is alig. De milyen hálát érzett Teréz mindazért, hogy éppen ilyen helyzetben volt mindig körülötte egy ennyire hűséges, szerető és „megértő” ember, akiben teljesen megbízhatott, úgyhogy, mint kiemelten tanúskodik róla: „inkább az ő kedves tanácsát követte, mint sok kórusnővérét”. „A szent annyira hozzászókkott az én szegényes és durva szolgálatomhoz, hogy nem akart meglenni nélkülem” - írja Anna szerényen.

A legmegragadóbban mégis Teréz életének utolsó napjaiban mutatkozott meg a kölcsönös szeretet. Burgosból jövet – előre nem látott okokból – ahelyett, hogy Avilába tért volna haza, az Alba de Torresbe vivő útra kellett rátérnie. Amikor 1582 szeptemberének végén az ottani kármelita kolostorba érkezett, Teréz már valósággal haldoklott. Anna megtett mindent, hogy a beteg szenvedéseit megkönnyítse, és egy kis örömet tudjon még neki szerezni. Mivel tudta, hogy Teréz milyen sokat adott mindig a tisztaságra, teljesen átöltöztette az örökkévalóságba vivő útra, s ezt a szent hálás mosollyal köszönte meg, mert beszélni már nem tudott. Végül Anna már el sem mozdult mellőle. Amikor jóakaratóan megkísérelték, hogy egy rövid időre elküldjék, Teréz nyugtalan lett, és értésükre adta azt a kívánságát, hogy hívják vissza. „Alig pillantott meg, rám mosolygott, s annyira kimutatta ragaszkodását, hogy kézen fogott, és fejét a karomra hajtotta. Így tartottam átkarolva, csaknem jobban halódva, mint ő, amíg ki nem lehelte lelkét.”

Jézusról nevezett Teréz halála mérhetetlen veszteséget jelentett Anna számára. Teréz nem sokkal a halála után egy éjjel megjelent neki dicsfényel övezve, és egész további élete folyamán oltalmazón maradt mellette. Jóllehet az ő életében is -- különösen későbbi éveiben -- volt mélyebb belső sötétség, útját többnyire megvilágították a látomások, hallomások, és jövendő események előre közlései, mindenekelőtt pedig a szemlélődésnek azok az egészen bensőséges kegyelmei, amelyekben a léleknek Istennel való tökéletes egyesülése következik be. Önéletrajzában ismételtelen említ egy „szemlélődést”, és azt mondja róla: „Ez Jézus Krisztusnak nem olyan szemlélése, amilyenek egyébként látom, nem is valamely más jelenés, hanem olyan, mintha az egész imádásra méltó Legszentebb Háromság volna bennem, és bár a lelkem nem lát semmit, ugyanazt a tiszteletet érzem, mintha jelenlevőként látnám.” Vagy: „Az Úr azt a kegyelmet tanúsította irántam, hogy meglátogassa lelkemet, és nagy egyesülésben vonja magához.”

Anna valóban rászorult a nagy kegyelmekre, hogy betölthesse küldetését, amely azzal hárult rá, hogy olyan sokáig a legszorosabb bizalmasa volt a kármelita rend nagy reformátorának. Már a Teréz halála utáni első két évtizedben, amelyet Anna még Spanyolországban töltött, a terézi hagyomány mentsvárának tekintették. Őt más spanyol kármelita nővérral együtt később arra hivatott, hogy a szent művét bevezesse Franciaországba és Németalföldre is. Jóllehet ezeken a helyeken szent életű papok és világiak köre már előkészített mindent, az alapítónő igazi szellemét személyes módon is közvetíteni kellett. Így hát a legkülönbözőbb komoly nehézségek leküzdése után a hat kármelita nővér francia hölgyek és urak kíséretében 1604. október 15-én Párizsba érkezett. Arra törekedtek, hogy eljussanak itt a vértanúságra. Bár nem várt rájuk erőszakos halál, a más jellegű alkalmak nem hiányoztak ahhoz, hogy önmaguknak meghalassanak. A szerény Anna számára bizony nem csekély áldozatot jelentett, hogy azt kívánták tőle, fehér fátylát cserélje fel feketével: alighogy megérkezett Franciaországba, kórusnővérré emelték.

Az 1605. év kezdetén arra szemelték ki, hogy a Párizs utáni első új francia alapítás, Pontoise prioriszája legyen. Milyen lehetett az egyszerű, almindrali születésű parasztlánynak, hogy a többnyire igen jól képzett, s a legjobb körökből származó francia nőknek, akiknek a nyelvét nem is értette, s akik nem tudtak spanyolul, a tanítójuk és mesterük legyen! Isten és Szent Teréz anyja azonban nem hagyta cserben. A francia novíciák kitűnően megértették, s ugyanúgy szerették és tisztelték, mint Pontoise népe. Hasonlóan történt a párizsi anyakolostorban, és később Tours-ban is, ahol 1608-ban alapította meg és három éven át vezette a kolostort. Még a hugenották rokonszenvét is sikerült megnyernie barátságos jóságával.

Szent Bertalanról nevezett Anna mégis elhagyta Franciaországot 1611 őszén, csupán hétéves ott-tartózkodása után. Amint előtte már sokan munkatársai közül, elfogadott egy meghívást a spanyol Németalföldre, a mai Belgium területén, ahol Izabella helytartónő és férje, Albert le akarta telepíteni az új rendet. Amikor Anna 1612-ben Antwerpenbe érkezett, szentségének híre már messze megelőzte. Várakozásaiban nem csalódott. Az itt alapított kármel, amint Isten előre jelezte neki, „világító fátyla” lett és a kármelita szellemiség melegágya az egész környék számára. Az ország határain messze túlra terjedt Anna áldásos tevékenységének híre. Még Itáliából, Franciaországból, Lengyelországból is mentek hozzá emberek, közöttük kiemelkedő személyiségek is, mert nem maradhatott rejtve, hogy Isten nagy karizmák: a tanács, a csodatevés, a prófécia adományával látta el. Művét azonban az akkor már jóval hetven fölött levő apáca imádkozásával koronázta meg: amikor nassaui Móric, Oránia kálvinista hercege jól felszerelt csapatai élén kétszer is (1622-ben, majd 1624-ben) megkísérelte, hogy éjszaka rajtaütéssel megtámadja a katolikus Antwerpent, senki sem sejtette a veszélyt. Anna azonban titokzatos módon, anélkül, hogy tudta volna, miért teszi, felszólítást kapott az imádságra. Felkelt, felébresztette nővéreit, és órákon át a kimerülésig imádkozott. Amikor a püspök minden körülményt alaposan megvizsgált, nem talált természetes magyarázatot az eseményre, Szent Bertalanról nevezett Anna pedig megkapta az „Antwerpen őrzője és megszabadítója” címet. Amikor 1914-18 között Belgiumra is átszaptak már az első világháború borzalmai, XV. Benedek pápa alkalmul használta ezt fel, hogy a már régóta előkészített boldoggá avatást 1917-ben elvégezze. 1982-ben II. János Pál pápa szentté avatta.

Június 8.

PRÁGAI SZENT ÁGNES

Június 8.

* Prága, 1205. + Prága, 1282. március 2.

Apja I. Ottokár cseh király, anyja Konstancia, III. Béla királyunk leánya volt. Hatalomra törő apja, aki minden eszközt megengedettnek tartott arra, hogy a német birodalomtól minél függetlenebbé tegye országát, a kis Ágneszt afféle sakkfiguraként ide-oda mozgatta jellemtelen politikai játékaiban sakktábláján. Először eljegyezte a gyermeket a sziléziai herceg, Henrik egyik fiával. Nagy szerencse és kegyelem volt ez Ágnes számára, mert így elkerülhetett a prágai udvarból. Ágneszt jövendő férje édesanyjának, a későbbi Szent Hedvignek gondjaira bízta, aki a trebnitzi cisztercita nővérek kolostorában helyezte el őt. Ez a kolostor volt Hedvig legkedvesebb alapítása, s az a három év, amit Ágnes ezeknél a magasan művelt nővéreknél töltött, döntő hatással volt egész életére.

Amikor Ágnes jegyese egy vadászaton szerencsétlenül járt, a kislányt hazavitték Prágába, és egy időre a premontrei nővérekre bízta Doksonyban. Közben a becsvágyó apa új, politikailag még előnyösebb kapcsolatot keresett. Elígérte Ágneszt II. Frigyes császár trónörökösének, a későbbi VII. Henrik királynak, és nevelésének befejezésére Ausztriába küldte a Babenbergerek udvarába. Hamarosan azonban ürügyet keresett és talált ennek az eljegyzésnek a fölbontására is, hiszen lányáért most már a hatalmas angol király, III. Henrik, valamint maga -- az időközben megözvegyült -- II. Frigyes császár versengett. Mit sem törődve immár felnőtt leánya ellenkezésével, aki mindenáron szerzetesnő akart lenni, eljegyezte őt a császárral. Mielőtt azonban az esküvőre sor kerülhetett volna, 1230-ban váratlanul meghalt Ágnes apja, Ottokár, s ekkor a pápa, IX. Gergely segítségével Ágnesnek sikerült rávennie Frigyesre, hogy adja vissza szabadságát.

A huszonöt éves hercegő egy pillanatot sem késlekedett: királyi öltözetét durva darócra cserélte föl, s Prága város peremén, a nyomornegyedben keresett magának egy kis házat. Bizonyára Boldog Hedvig példája nyitotta föl szemét az elkényeztetett királyi gyermeknek, hogy már korán észrevette azt a minden képzeletet fölülmúló társadalmi igazságtalanságot, ami a különböző osztályokat elválasztotta egymástól, s ami arra készítette Assisi Szent Ferencet és Klárát is, hogy elhagyják szüleik előkelő városi otthonát. Őket követte a cseh hercegné is.

Atyja halála után hamarosan minoriták érkeztek Prágába. Ágnes rávette testvérét, Vencel királyt, hogy építtessen nekik kolostort (és Szent Jakab tiszteletére templomot) közvetlenül a kis ház közelében, ahol lakott. A minorita testvérek között két német is volt. Az egyik Wormsból származott, nevét nem tudjuk, a másik Kutenbergi Theoderick volt. Ők tanították Ágneset, és beajánlották Szent Klárának, aki csakhamar olyan szívélyes viszonyba került vele, hogy a „lelke felének” mondta. Négy, szerezettől sugárzó levél maradt ránk, melyeket Ágneshez intézett. Egy klarissza kolostor alapításáról és megerősítéséről van bennük szó. Szent Jakab temploma mellett létesült a kolostor, s Klára öt nővért küldött közvetlenül maga mellől. 1234-ben Ágnes átvette a kolostor irányítását.

A kolostor körül csakhamar kórházak és árvaházak, menhelyek és lepratelepek egész koszorúja létesült. A gazdagok közül is sok harmadrendi csatlakozott hozzájuk vagyonukkal és munkaerejükkel. Különleges jelentőségű lett egy kórház-alapítása, melyben az ápolói munkát volt keresztes vitézek vették át. Ezek „Keresztes Lovagok a Vörös Kereszttel” néven szervezetbe tömörültek, s Ágnes gazdag alapítvánnyal látta el őket. A hercegő szerény otthonából hamarosan egész városnegyed lett, melyben Ágnes három templomot is építtetett: Szent Ferenc, Mária Magdolna és Borbála tiszteletére.

Ágnes kolostora olyan vonzerőt jelentett, hogy II. Ottokár legidősebb leánya, valamint a legelőkelőbb nemesi családokból 12 leány kérte a föl vételét. Hamarosan újabb és újabb kolostorokat tudtak alapítani. Ezekben a kolostorokban úgy tartották a szegénységet, mint az Assisi melletti San Damianóban Szent Klára körül. A nővérek, akik gyermekkorukat többnyire fényűzésben és bőségben töltötték, új életet kezdtek: kemény vezeklésben és a legteljesebb szegénységben táplálták, ápolták és gondozták a szegényeket, Krisztus legdrágább testvéreit.

Ágnes a családja iránt is megőrizte nagy szeretetét. Ha a szükség úgy kívánta, erélyesen és okosan köz-be tudott lépni ügyeiket támogatva. Halála előtt nem sokkal békét szerzett Vencel király és lázadó fia, Ottokár között.

Hetvenhét éves korában, 1282. március 2-án halt meg. 1930-ban a régi Jakab-templomban megtalálták a sírját. Boldoggáavatási perét 1936-ban újrakezdték, miután XI. Pius még könyvtáros korában a milánói Ambrosiana könyvtárban megtalálta az ügyre vonatkozó legfontosabb okmányokat. De mint egykor a huszita háborúk, most a II. világháború akadályozta meg az eljárás befejezését. Ágnes kolostorai egészen 1782-ig, II. József szekularizációs rendeletéig megmaradtak. Szentté avatását II. János Pál pápa végezte el 1989. november 12-én.

Az alábbiakban Szent Klára Ágneshez írt négy levele közül az elsőt és a negyediket közöljük. (Acta Sanctorum I. kötet, 506., ill. 508. o.)

Méltóságos és tisztelendő Ágnes szűznek, Csehország hatalmas és mindig legyőzhetetlen királya leányának, Klára, Jézus Krisztus méltatlan szolgálóleánya és az Istennek szentelt szüzek szolgálója a San Damiano kolostorban, aki lélekben meghajlik előtted, és alázatos tisztelettel kívánja örök boldogságot.

Szent magaviseleted és feddhetetlen életed dicsőséges hírét hallván, mely nemcsak hozzánk jutott el, hanem szinte az egész világon közismert, nagyon örvendek és ujjongok az Úrban, és nemcsak én, hanem mindazok, akik teszik és tenni akarják Jézus Krisztus akaratát, és engedelmeskedni akarnak neki. Közismert ugyanis, hogy mennyire élhettél volna e világ dicsőségével és hírnevével, s miként fölségedhez illenék, még a fölséges császárhoz is feleségül mehettél volna, te pedig szíved egész érzületével és bensőséges vágyával inkább a szent szegénységet és a test megtagadását választottad, mert az Úr Jézus Krisztust tekintetted mindenkinél nemesebb jegyesednek. Őt, aki a te romlatlan és érintetlen szüzességedet örökre megőrzi szeplőtelenül; akinek szeretete megtisztít téged, akinek érintése

egyre tisztábbá tesz, akivel ha egyesülsz, szűz maradsz. Az ő hatalma minden hatalomnál erősebb, kegyelme mindennél kedvesebb, tekintete mindennél szebb, szerelme páratlan, minden gyönyörűségénél édesebb. E Jegyes ölelésére választattál ki, aki csodálatos drágakövekből nyakláncot és fülbevalót adott neked, krizolitba öltöztetett, s megkoronázott arany koronával, melyen a szentség fénye ragyog. Ezért, drága nővérem, sőt tiszteletreméltó úrnőm, hiszen az én Uramnak, Jézus Krisztusnak nővére és menyasszonya vagy, kit dicsőséggel ékesít a szüzesség és a szent szegénység zászlaja, erősödj meg a szent szolgálatban, melyet a szegény és megfeszített Jézus példájától lánggra lobbanva megkezdted. Ő minden kegyetlen kint elviselt értünk a kereszten, kiragadott minket a sötétség Fejedelmének hatalmából -- aki az összülők bűne miatt fogságban tartott bennünket --, és kiengesztelt minket az Atya Istennel. Ő, boldog szegénység! Ki örök javakkal ajándékozod meg azokat, akik téged szeretnek, s kedvesen magukhoz ölelnek! Ő, szent szegénység, kit ha valaki birtokol, ígéretként övé a mennyek országának örök dicsősége, s minden kétség nélkül ajándékba kapja a boldog életet! Ő, szeretetreméltó szegénység, kit az Úr Jézus Krisztus, ki a mennyet és a földet kormányozza és vezérli, aki szólt, és mindenek lettek, páratlanul magához ölelt! Mert ő maga mondja: A rókáknak van barlangjuk, az ég madarainak fészük, az Emberfiának azonban, azaz Krisztusnak nincs hova lehajtania a fejét, ezért a kereszten lehelt ki lelkét, ott hajtva le a fejét. Ez a hatalmas és gazdag Úr a tisztaságos Szűz méhébe költözvén ínségesen és szegényen akart e világra jönni, hogy az emberek, kik a mennyei ételben szükségét szenvedtek és koldusok voltak, benne gazdagok legyenek, és uralkodjanak a mennyek országában. Örülj tehát és ujjongj nagyon, és töltsön el a lelki öröm! Mivel ugyanis inkább a világ megvetését, mint a hírnevet, inkább a szegénységet, mint a mulandó gazdagságot, és inkább a mennyei kincseket, mint a földieket választottad, méltó lettél arra, hogy a magasságos Isten és a dicsőséges Szűz Mária Fiának nővére, jegyese és anyja légy. Bizonyos vagyok abban, hogy szilárd hittel hiszed és tudod, hogy a mennyek országát csak a szegényeknek ígérték, és az Úr másoknak nem adja, csak a szegényeknek. Ha ugyanis e világ dolgait szereti valaki, elveszíti a szeretet gyümölcsét. Nem szolgálhatunk Istennek és a Mammonnak: mert vagy az egyiket szeretjük és a másikat gyűlöljük, vagy az egyiknek szolgálunk, és a másikat megvetjük. Azt is tudod, hogy a ruhátlan nem egyesülhet azzal, aki föl van öltözve, és a gazdagon öltözött nem harcolhat a ruhátlannal, mert ruhájánál fogva megragadható, s így azonnal földre teperik. Fényűzően élni ebben a világban, és a másokban Krisztussal uralkodni, nehéz dolog: könnyebb ugyanis átmenni a tévének a tű fokán, mint a gazdagnak bemenni a mennyek országába. Azért dobtad el magadtól a ruhákat, azaz a világ gazdagságát, hogy megharcolván hamisságaival, erővel győzzél, és a keskeny ösvényen át beléphess a mennyek országába. Bizony boldog és minden dicséretre méltó csere örök kincsekért elhagyni a földieket, evilági dolgokkal kiérdemelni a mennyieket, százat kapni egy helyett és vég nélkül birtokolni a boldog életet. Ezért elhátároztam, hogy méltóságodat és szentségedet alázatos könyörgéseimmel Jézus Krisztusnak ajánlom, hogy megerősödjél az ő szent szolgálatában, és növekedjél mindig, jóból a jobbra és erényről erényre, hogy Ő, kinek szíved egész érzületével szolgálsz, igen gazdagon ékesítsen föl kegyelmével. Téged is kérlek az Úrban, amennyire képes vagyok rá, hogy engem, a te szolgálódat, ki igen méltatlan vagyok, és a többi nővéreket, akik velem vannak a kolostorban, szent imádságaidban ajánld az Úrnak, hogy könyörgéseidről támogatva irgalmasságot nyerhessünk Jézus Krisztustól, és veled együtt méltók legyünk az örök látás élvezetére. Élj boldogan az Úrban, és imádkozz értem. Alleluja.

Lelkem feléneked, kit szívből, egyedülálló módon szeretek, a nagy méltóságú Ágnes királynőnek, szerelmes anyámnak és mindenkinél jobban szeretett leányomnak, Klára, Krisztus méltatlan szolgálója és az ő szolgálóinak, kik a San Damiano kolostorban vannak, haszontalan szolgálóleánya, üdvözléteket küldöm, és kívánom, hogy a többi szent szüzekkel Isten és a Bárány trónusa előtt énekeljék az új éneket, és kövessük a Bárányt, bárhová megy. Ő, anyám és leányom, a századok Királyának menyasszonya, ne csodálkozz rajta, hogy nem írok neked oly gyakran, mint azt az én lelkem, és a tiéd is kívánná, és ne gondold, hogy a szeretet, mely irántad bennem ég, a legcsekélyebb módon is megfoghatkozott volna, mert miként anyád szíve szeretett, úgy szeretlek én téged. Egy dolog jött közbe: kevés a hírvivők száma, és nagy veszélyek vannak az utakon. Most azonban, hogy lehetőség nyílik szeretetreméltóságodnak írnom, együtt ujjongok, és a Szentlélek örömeiben együtt örvendezem veled, ó Krisztus menyasszonya, mert miként az az első Ágnes egyesült a szeplőtelen Báránnyal, aki elveszi a világ bűneit, ugyanúgy neked is, ó boldog lélek!, megadatott, hogy élvezd a

mennyei egyesülést Azzal, akit ámulva csodálnak az égi seregek: kinek vágya mindeneket magához ragad, emlékezete teljesen betölt, jósága minden édességgel jóllakat, és illata holtakat támaszt föl; kinek dicsőséges látása boldogítja a mennyei Jeruzsálem polgárait, ki a dicsőség ragyogása, az örök világosság fényessége és makula nélkül való tükör. E tükörbe tekints naponta, ó királynő és Jézus Krisztus menyasszonya, és benne szemléld gyakran arcodat, hogy kívül és belül így ékesítsd magad az erények virágaival, és olyan ruhát ölt magadra, mely a legnagyobb király leányához és menyasszonyához illő. Ó kedvesem, ha e tükörbe nézel, az isteni kegyelem fog gyönyörködtetni. Járulj hozzá, és lásd először e tükörben a jászolban fekvő Jézust nagy szegénységében és hitvány pólyákkal bepólyáltan. Ó csodálatos alázatosság, ó ámulatra méltó szegénység! Az angyalok Királya, a menny és föld Ura jászolba helyeztetett! E tükör közepében lásd meg a szent alázat boldog szegénységét, melynek kedvéért az emberi nem megváltására annyi kényelmetlenséget viselt! A tükör végén pedig lásd meg a kimondhatatlan szeretetet mellyel szenvedni és becstelen halállal meghalni akart a kereszten. Ez a tükör, amikor a fára volt szögezve, intette az általmenőket, mondván: „Ó ti mind, kik általmentek az úton, nézzétek és lássátok, van-e oly fájdalom, mint az én fájdalom”. Válaszoljunk Neki, aki hív és utánunk sóhaj, egy szóval és lélekkel: „Emlékeztél megemlékezem rólad, és elemésztdődik az én lelkem.” A szeretetnek e tüze gyújtson lángra, ó királynő, s ugyanakkor emlékezzél a mennyei király kimondhatatlan gyönyörűségére, gazdagságára és örök dicsőségére, és sóhajtozva a nagy vágytól és szívbeli szerelemtől kiált: Vonj magadhoz, mennyei Jegyesem, és én futok keneteid illata után! Futok és meg nem állok, míg be nem vezetsz a borospincébe, míg bal karod nem lesz a fejem alatt, s jobboldalod boldogítón át nem ölel engem. Csókolj meg engem szádnak csókjával!

Miközben ezen szemléledsz, emlékezzél meg szegény anyádról, és tudd meg, hogy én kitörölhetetlenül szívem táblájára írtam boldog emlékezetet, mert mindenkinél kedvesebb vagy nekem. És mi több: hallgasson el a nyelv szeretetedről, és szólaljon meg, ó áldott leányom, a lélek nyelve, mert a szeretetet, mellyel irántad vagyok, a test nyelve ki nem fejezheti. Éppen ezért, amiket gyarló módon írtam, jóakarattal és szívesen fogadd, s legalább az anyai szeretetet vedd észre benne, mely irántad és leányaid iránt mindennap bennem ég. Méltóságos nővérünk, Ágnes, szorgosan ajánld leányaimat a te leányaidnak az Úrban. Éljen boldogan, kedvesem, leányaiddal együtt, míg a nagy Isten dicsőségének trónusához nem érsz, és értünk is imádkozzál. A hírvivőket, szeretett testvéreinket, Amatus testvért, ki kedves Isten és az emberek előtt, és Bonagura testvért, amennyire csak tudom, szeretetedbe ajánlom.

Urunk és Istenünk, ki szent Prágai Ágnesnek megadtad, hogy lemondva a királyi pompáról, alázattal vállalja a keresztet, kérünk, példájával taníts minket arra, hogy megtegyük akarodat, és az ajándékoknál jobban szeressük ajándékozó Jóságodat!

Június 9.

SZENT KOLUMBA *bencés apát*

Június 9.

*Gartan, 521. +Iona, 597. június 9.

Írország és Skócia védőszentje, és különösen azé a szigetcsoporthé, amely eme országok között és tőlük északra fekszik. Ezt a máig is félreeső vidéket a középkorban a lakott világ északnyugati határának tekintették. Hogy ezekből a távoli országokból a szellem- és egyháztörténet számára Közép- és Dél-Európáig ható döntő befolyás érkezett, minduntalan csodálatot keltett. Ennek az „ír-skót-nak” nevezett befolyásnak az alapjait, amint német nyelvterületen már Boldog Notker Balbulus tanúsította, Szent Kolumba rakta le.

A szent életéről jó felvilágosítást kapunk, mert halála után egy évszázadon belül három jelentős szerző: ionai Szent Cuimin és Szent Adamnan apát, valamint Szent Béda Venerabilis is írt róla. Ír nyelven gazdag irodalom kapcsolódik nevéhez.

Kolumba vagy ahogy a neve az írben hangzik: Col(u)m („a galamb”) előkelő családból származott, Írország északnyugati sarkának vidékéről. Mivel őt tekintik Írország és Skócia csaknem száz temploma

alapítójának, nevéhez az írben később hozzácsatolták a „Cille” („a templomokról nevezett”) melléknevet. Miután a szokásnak megfelelően egy paptól alapfokú képzést kapott, a szülőhelyéhez közel lévő Moville Szent Finniánról nevezett kolostorának iskolájában tanult, amelynek hírneve még sok évszázaddal később is egész Itáliáig kisugárzott.

Diákonussá szentelése után Kolumba délre vonult. Először Gemman énekmondótól (bárdtól) kapott oktatást. A Kolumbáról fennmaradt legrégebbi okirat, az úgynevezett amra (dicsőítő ének) a költők és tudósok oltalmazójaként ünnepli a szentet. Az íreknek fontos szerepet tulajdonítanak a nyugati himnuszok fejlődésében, s itt gondolnunk kell Kolumbára is, aki bizonyára sok, ma már pontosan meg nem állapítható, latin és ír nyelvű művével járult ehhez.

Kolumba teológiai tanulmányait Clonard kolostori iskolájában folytatta. Itt tanuló társaival együtt később Írország tizenkét apostolának nevezték. Ebből az időből eredeztethető más nagy ír szentekkel, Canice-szal és Comgallusszal való barátsága is. Pappá szentelése után Kolumba Mobhiba ment, amelynek Glasnevinben (ma Dublin egy elővárosa) lévő kolostora az akkori Írország egy másik szellemi központja volt. A pestisjárvány kitörése miatt azonban itt sem maradt sokáig. Egy befolyásos és vagyonos család támogatása lehetővé tette számára, hogy kolostorokat alapítson. Kolostorai közül különösen Durrow és Derry játszott később fontos szerepet Írország egyházi életében.

563-ban Kolumba Skóciába vándorolt. Tizenkét társával együtt átszelte az ír tengert egy vékony, alacsony falú bevont favázból álló, könnyű csónakon, amilyent máig is használnak az ír halászok, és kikötött Iona sziklaszigetén, amelyet törzsének vele rokon fejedelme lakóhelyéül engedett át neki. Ott azután fatemplomot, közös helyiséget és minden szerzetes számára kunyhót emeltek.

Ionáról kiindulva kezdte el társaival együtt a missziós munkát a Skótfelföld lakói között. Mint Írországban, itt is sikerült az uralkodókat megnyernie a kereszténység számára; a pogányságból való átmenet ezért itt is a nemzeti hagyományokkal való gyökeres szakítás és vérontás nélkül valósult meg. A népi és nyelvi rokonság megkönnyítette a munkát. Kolumba szabályos időközökben visszatért Írországba, amelyet missziós tevékenysége alapjának tekintett; Skócia felvirágzó egyházi életében való részvételével előmozdította a kelta egyházak közti kapcsolatot. A kereszténység Észak-Skóciából eljutott a szigetország szívébe.

Szerteágazó skóciai és írországi tevékenységéhez Kolumba a belső erőt Iona szigeti magányából merítette. Úgy hírlétt róla, hogy egyetlen órát sem töltött el ott imádság, tanulás vagy tudományos munka nélkül. Ionai életének nagy részét kéziratok másolásának szentelte. Mintegy 300 kéziratot másolt. Elsősorban az ő példájának tulajdonították, hogy a könyvmásolás Európaszerte, s különösen az ír befolyás alatt álló kolostorok rendjében olyan szilárd helyet foglalt el. Az íreknek köszönhető, hogy a kéziratok a műalkotások fontos tanúságaivá váltak. Az ír könyvfestés (illumináció) technikájának olyan mesterműveit, mint az úgynevezett Cathachot és a Durrowi könyvet Kolumba nevével hozzák kapcsolatba.

Kolumba haláláról az a hagyomány, hogy egy vasárnap, a reggeli órákban halt meg. Amikor egy szombat este érezte, hogy közeledik a vég, a számára olyan meghitt Ószövetség szelleméből szólott: „A szombat a pihenés napja; számomra életem utolsó napja lesz.” Fogó erejével felkapaszkodott egy kis magaslatra, ahonnan áttekinthette közösségének a szigeten szétszórt kunyhóit. Felemelte a kezét, hogy még egyszer megáldja kolostorát. Utána a rá jellemző kötelességtudással visszatért munkájához, a zsoltárkönyv másolásához. Amikor a 34. zsoltár tizenegyedik versében ezekhez a szavakhoz ért: „akik az Urat keresik, nem szűkölködnek”, letette kezéből az íróeszközt, és így szólott: „Itt most abba kell hagynom. Baithene folytassa majd!” A következő vers: „Gyertek, fiaim, és hallgassatok rám, az Úr félelmére tanítalak titeket” -- az utóda számára szóló hagyaték volt.

Még részt vett az esti istentiszteleten. Azután az ágyára ült, egy csupasz sziklalapra, összehívta a testvéreket, és intette őket, hogy szeressék egymást. Amikor felhangzott az éjféli harangszó, a hetvenhat éves szerzetes a többieket megelőzve a templomba sietett. Ott összeesett. A gyertyákat még nem gyújtották meg, de a teret mennyei fény töltötte be, amikor a szent fejét famulusának, Diormitnak az ölébe hajtva, még egyszer megáldotta a testvéreket, majd meghalt.

Kolumba közössége egy évszázad alatt a kelta egyház vezető rétegévé vált. Iona a keresztény Európa egyik nagy szentélye lett. Hetvennél több ír, skót és skandináv királyt temettek el ott; olyan tény ez,

amelyre Shakespeare céloz, amikor a Macbethban (II, 2) azt írja, hogy Duncan holttestét vigyék „Colme-Killbe, elődeinek szent nyugvóhelyére”. A reformációnak Skóciába történt bevezetése után is megőrizték Kolumba emlékét. Kolostora helyén egy anglikán szerzetesi közösség található, amely az ökumenikus lelkületet ápolja, és Kolumba hagyatékaként vendégbarátságot nyújt mindazoknak, akik az elmélkedést és az elmélyülést keresik. Kolumba hálás emlékezetét tanúsítja a nevét viselő száznál több templom Amerikában, Ausztráliában és Új-Zélandon.

SZÍR SZENT EFRÉM

Június 9.

* Niszibisz, 306. + Edessza, 373. június 9.

Efrém korának Egyháza hatalmas ellenfelekkel állt szemben: az antik pogányság hanyatlóban volt, de még egyáltalán nem tűnt el, sőt Hitehagyó Julianus császár idejében még egyszer megmutatta hatalmát. A Mezopotámiában ősidőktől fogva otthonos asztrológia a keresztényekre is hatással volt. A gnózis számos híve élt, különösen Edessza környékén, ahol már egy századdal előbb eredményes toborzást végzett számára Bardazian és fia, Harmoniosz. Az Egyházon belül pedig színre lépett az arianizmus. Igaz ugyan, hogy a távoli Egyiptomban keletkezett és a niceai zsinat (325) elítélte, de ezzel még nem adta meg magát. Ezekon kívül buzgó misszionáriusok igen hatásosan terjesztették a manicheizmust, mely a szomszédos Perzsiában alakult ki. Mani többnyire szír nyelven írt könyveit Efrém honfitársai minden nehézség nélkül megértették. Ugyanabban az időben évtizedeken át elkeseredett határháborúk folytak Róma és a perzsa birodalom közt, főleg azóta, hogy II. Snapur -- Efrém kortársa, Róma engesztelhetetlen ellensége, a keresztényüldöző -- vette át a kormányzást. E háborúk folyamán Efrém hazája, Niszibisz több ostromot is elszenvedett, s végül 363-ban, Julianus veresége után, a perzsák kezébe került. Ez Efrém életében is fordulatot hozott.

Efrém 306-ban a mezopotámiai Niszibiszben (ma Nusaibin Délkelet-Törökországban) született, mely akkoriban a Római birodalom erős és fontos határerődítménye volt. Szülei keresztények voltak és a keresztény hitben nevelték, de csak tizennyolc éves korában keresztelték meg. Efrém akkoriban az ismert niszibiszi Jakab püspök mellett élt, de nagy hatással volt rá Vologezesz püspök is. Hamarosan a niszibiszi iskola ünnepelt tanára lett. Itt elsősorban a Szentírás tanulmányozása folyt. Természetesen a kor nem volt alkalmas a nyugodt szellemi munkához. A perzsák háromszor ostrom alá vették Niszibiszt, eredménytelenül. Efrém Cantica Nisibena (Niszibiszi énekek) c. művében számol be ezekről. Tanítói munkája mellett gazdag írói tevékenységet fejtett ki. Ekkor keletkeztek Hitről szóló beszédei. Csak amikor Jovianus császár idejében (363) Niszibisz a perzsáké lett, vonult vissza a nyugatra eső Edesszába (ma Urfa Délkelet-Törökországban). E városnak ősi keresztény múltja volt. Az ottani arám dialektusban alakult ki a szír irodalom, amelynek alapítója és legjelentősebb képviselője Efrém volt.

Edesszában eleinte remeteként egy távoli sziklabarlangban élt, de nemsokára tanítani kezdett az edesszai iskolában. Itt írta aszketikus műveinek nagy részét. Annak ellenére, hogy visszavonultan élt, és csak diakonusi rangja volt, tevékenyen kivette részét Edessza egyházi életéből. Nagyra becsülték jámborságáért és tudományáért, de leginkább költői tehetségéért. Egyiptomba tett utazása legendák tárgya lett, melyek hamarosan körülfonták e rendkívüli férfi alakját. 372 telén ismét nyilvános szerepben látjuk őt Edesszában. A pusztító éhínség idején élelmiszerosztást vállalt a szegények között. Úgy látszik, hogy e megfeszített tevékenység kimerítette erőit, mert egy hónappal azután, hogy visszatért barlangjába, meghalt.

Efrém elsőrendű feladatának a Szentírás kutatását tartotta mind tanítói, mind irodalmi tevékenységében, amelyhez különös tehetsége volt. A frahát, a perzsa bölcs után nemcsak az egyik legrégebb szír író, hanem a szír irodalom legjelentősebb alakja is. Irodalmi hagyatéka terjedelménél fogva is tiszteltre méltó – még akkor is, ha nem minden neki tulajdonított mű származik tőle –, különösen, ha figyelembe vesszük, milyen nyugtalan időkben alkotta életművét. Művei részben szír eredetiben maradtak ránk, részben régi örmény, latin és görög fordításokban. Ezek között rejtőzhetnek nem eredeti darabok is.

Efrém mindenekelőtt a Szentírás magyarozatával foglalkozott. Az evangélium-harmóniákhoz fűzött fontos magyarozatai hosszú időn át csak örmény fordításban voltak ismeretesek, nemrégiben azonban napfényre kerültek a szír eredeti töredékei is.

Az igaz hitet a Szentírástra támaszkodva mutatja be. Számos költeményben és prózai írásban harcol korának tévtanai ellen, idézve és megmutatva azok tévedéseit. Ügyesen átvette ellenfelei harcmódorát: az ismert gnosztikusok, Bardazian (+ 222) és Harmoniosz sok követőt szereztek azzal, hogy a gnosztikus gondolatvilágot népszerű, könnyen énekelhető dalokban terjesztették. Efrém átvette a misszionálásnak ezt a módját, sőt hamarosan túl is szárnyalta ellenfeleit költői lendületével. Az egyszerű nép igen megkedvelte dalait. A szűkebb és igényesebb körök számára írt, mélyebben szántó cáfolatait prózában adta közre. Nem fáradt bele, hogy az asztrológia befolyása ellen rámutasson a csillaghit és egyéb babonák értelmetlenségére. Ugyanígy szállt szembe a manicheizmussal is. Világosan állást foglalt a mozgalmas kor minden fontos vallásos kérdésében. S nem elégedett meg a pusztán végeredményben haszontalan polémiával, hanem szembeállította a tévtanokkal az igaz hit tanítását, a gnosztikusok, asztrológusok és manicheusok gyakorlatával a keresztény aszkéták ideálját.

Sok költeménye azonban nemcsak a hitvédelmet szolgálta, hanem az igazhitűek oktatását és az istentisztelet ékességét is. Számos éneke ma is megtalálható a szír liturgiában. Költői szépségük és teológiai tartalmuk miatt igen nagy a tekintélyük. Elsősorban ezekkel érdemelte ki Efrém a szír keresztényektől a „Szentlélek hárfája” megtisztelő nevet.

Efrém a szír irodalom legnagyobb alakja abban az időben, amikor a szír egyház még nem vált le az egyetemes Egyház egészéről. Később ugyanis a nyugati országrészek a monofizita, a keleti részek a nesztorianus egyházba kapcsolódtak. Efrémet az ortodox és a katolikus Egyház egyaránt a magáénak vallja. Ő az egyetlen szír nyelvű szent, akit a katolikus Egyház 1920-ban egyháztanítói méltóságra emelt.

Halálának napját az 540-ből származó Edesszai Krónikából tudjuk. A római kalendáriumba 1920-ban vették föl az ünnepét, június 18-ra. 1969-ben halála napjára, június 9-re helyezték át.

A szír egyházatyát, tudós írókat a megtisztelő „Szírek Napja” és „Szentlélek hárfája” névvel illetik. Életéről saját művei és különféle életrajzok beszélnek.

Miután Efrém átköltözött Edesszába és remeteként a hegyek közt élt, hamarosan sok ember özönlött hozzá. Csöndre és a magányra vágyott, ezért ki akart térni előlük és még jobban el akart rejtőzni. Már útnak eredt, amikor, mint mondják, egy angyal állt elébe, és így szólt: „Hová menekülsz, Efrém?” „A világtól menekülök – válaszolta –, mert méltatlan és tehetetlen vagyok.” Az angyal azonban visszafordította e szavakkal: „Senki sem gyűjt azért világosságot, hogy véka alá rejtse, hanem hogy tartóra helyezze és mindenki lássa.” Akkor fölismerte, hogy Isten világosságul rendelte, hogy sokaknak utat mutasson az égbe. Vissza is tért Edesszába.

Efrém nagyszerű költői adottságát arra fordította, hogy a hit titkait és mindazt, ami szívét megmozgatta, megragadó költeményekbe vagy dallamos versekbe foglalja. Szülővárosának lerombolása után például ezt a siratót írta: „Gyermekeimet megölték, leányvárosaimnak falai leomlottak, gyermekeik szétszóródtak. Templomaikat lerombolták... A madarászok kikergették galambjaimat tornyaikból, elhagyták fészüket, a mélybe buktak, és hálókba estek.”

Vallásos énekeivel Efrém közel jutott az emberekhez, a szívükbe talált. Lánykart alakított, megtanította őket dalaira, és bevonult velük az edesszai templomba. A nép elbűvölten hallgatta az új dallamokat, amikor vasárnaponként vagy egyházi ünnepeken fölcsendültek a kórusai.

Hitehagyó Julián császár – akinek a hagyomány szerint ezek voltak az utolsó szavai: „Mégis te győztél, Galileai!” – haláláról így emlékezett meg: „Lám, most az örök Király kerekerei dübörögnek. Angyalvonta szekeréből villámlik és mennydörög. A Galileai széttúzza nyájadat, és a puszták farkasainak adja. A keresztény nép pedig megerősödik, és betölti a világot.”

Efrém nagyon profán és nagyon emberi eseteknek is tudott lelki fordulatot adni. Erről beszél például a következő történet: Egyszer, amikor a városban járt, megszólította egy hetéra, s félreérthetetlenül közölte, mit akar. Efrém hagyta, hogy vele menjen. Amikor a piactérre értek, azt mondta: „Itt akarom

megtenni, amit kívánsz.” A nő riadtan védekezett, és azt mondta, hogy olyan sok ember előtt szégyellné magát. Efrém ezt válaszolta: „Ha szegyenlesz az emberek jelenlétében vétkezni, mennyivel inkább kell szegyenkezned az Isten jelenlétében, aki a legmélyebb rejtekbe is beelát, és mindenkinek tette szerint fog megfizetni.” E szavak oly mély hatást tettek a nőre, hogy keresztény életet kezdett.

Különös esemény történt Efrém életének utolsó évében. Valens császár, a katolikusok nagy ellensége, bevonult Edesszába. Nem kevesebbet követelt, mint hogy válasszanak az arianizmus elfogadása vagy a halál között. A megrémült hívők Szent Tamás templomába menekültek, és püspökükkel együtt imádkozva készültek a halálra. Már ki is adták a kegyetlen parancsot a gyilkolásra, amikor egy asszony rohant végig az utcákon két gyermekével. Egy tiszt föl tartóztatta, és megkérdezte, mi baja. Azt válaszolta: „A templomba viszem kicsinyeimet, hogy Krisztusnak, a Királyok Királyának áldozatul mutassam be őket.” Amikor Valens hallotta a bátor asszonyt, visszavonta borzalmas parancsát, és békét hagyott a városnak. Akkor így énekelt Efrém:

„Edessza elhagyta házait. Pásztorával kivonult, a halálba sietve. Edessza inkább meg akart halni, mint hogy hitétől elszakadjon. Adjátok a császárnak a várost, a falakat, a palotákat! Adjuk neki vagyonunkat is vérünket! De hitünket mi sohasem hagyjuk el -- ő, áldja meg gyermekeit Krisztus!”

Istenünk, Szent Efrém diákonus a Szentlélek erejével eltelve, ujjongó szívvel énekelt misztériumaidról, és csak neked szolgált. Kérünk, áraszd szívünkbe Szentlelkedet, hogy új éneket énekelve mutathassuk be neked életünk áldozatát!

Június 11.

SZENT BARNABÁS APOSTOL

Június 11.

Mennybemenetele előtt Jézus megígérte apostolainak a Szentlelket, aki fölkészítette őket a tanúságtételre „Jeruzsálemtől egészen a föld végső határáig” (ApCsel 1,8; vö. Lk 24,48). Akik Jézus kísérői voltak földi életében, azoknak szólt a fölszólítás: „Ti tanúi vagytok ezeknek” (Lk 24,48). De csak ők? Nem! Akit Jézus Lelke az ő szolgálatára kiválaszt, az mind tanúja és apostola Jézus Krisztusnak! Így az a férfi is, akit az Apostolok Cselekedetei nevével és származásával együtt mutat be: „József, a ciprusi származású levita, akit az apostolok Barnabásnak neveztek el, ami azt jelenti, hogy a vigasztalás fia” (ApCsel 4,36). Más helyen pedig azt mondja róla, hogy „derék ember volt, telve Szentlélekkel és hittel” (ApCsel 11,24).

Ez a Barnabás valószínűleg a legjelentősebb misszionárius Pál előtt és mellett. Nagy üdvösségtörténeti jelentősége abban áll, hogy föllendítette a pogányok misszionálását, mégpedig elsősorban azzal, hogy a rettegett üldözött, Saul megtérése után elvitte a jeruzsálemi egyház vezető férfiához, és ezzel „Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának evangéliuma” (Mk 1,1) legnagyobb hirdetőjét segítette munkája megkezdéséhez. Az, hogy Barnabás a pogányok között misszionált, nem jelentett kevesebbet, mint a pogányoknak az Egyház teljes jogú tagjaiként való elismerését, mely abból a hitből indult ki, hogy a megváltás az egész világra kiterjed, és nem lehet feltételekhez kötni. Mindez megérteti velünk, hogy a ciprusi József joggal kapta „a vigasztalás fia” nevet.

De mit tudunk ennek az embernek az életéről? Az Újszövetség – főleg az Apostolok Cselekedetei – felületes olvasásából kiténik, hogy aránylag sok szó esik róla. És mégis, „életéről” tulajdonképpen nem sokat tudunk meg, mert mindig csak az ifjú Egyházban végzett munkájáról esik szó.

Az első, amit Barnabásról hallunk, a szeretet cselekedete: szántóföldjét eladta, és annak árát az apostolokhoz vitte az egyházközség szegényeinek szánt adományaként (ApCsel 4,37). Annak a szeretetnek a jele ez, amely mindenkivel egyesít Krisztusban.

Éppen ilyen segítőkészséggel közeledett Pálhoz, az egykori keresztényüldözőhöz, akitől a jeruzsálemi tanítványok félték. „Barnabás maga mellé vette, és elvitte az apostolokhoz” (ApCsel 9,27), s megértést kért tőlük az új tanítvány számára. Ezekből a napokból ered a két férfi szoros kapcsolata.

Nemsokára tágas munkatér nyílt Barnabás számára Jeruzsálemen kívül is. Üldözött, szétszóródott tanítványok eljutottak a szíriai Antiochiáig, és ott egyházközséget alkottak. Nemsokára pogányok csatlakoztak hozzájuk (talán Lukács evangélista is). Amikor a jeruzsálemi egyház tudomást szerzett róluk, Antiochiába küldte Barnabást. Ő felvirágzóban lévő egyházközségbe érkezett, és a pogányok megtérésében fölismerte Isten kegyelmének művét. Örömeiben elhozta magával Tarzusból Pált munkatársnak. Tevékenységük sikere mutatkozott meg abban a figyelmet érdemlő tényben, hogy itt Antiochiában kapták először Jézus követői a keresztény (krisztuskövető) nevet (ApCsel 11,26). Barnabásnak nyilván sikerült fölleskítenie, hogy a számukra ismeretlen jeruzsálemi közösséget megsegítsék. Ő maga és Pál utazott Jeruzsálembe, hogy az adományt elvigye (ApCsel 11,30). Visszatérve magukkal vitték Antiochiába Márkot – a második evangélistát –, Barnabás unokaöccsét.

Az ottani egyházban működő „próféták és tanítók” (13,1) közül kettőt különleges misszióra választottak ki. A jeruzsálemi apostolokhoz hasonlóan ők is imával és böjtöléssel készültek föl a Szentlélektől kapott küldetésre. A Lélek megparancsolta: „Rendeljétek nekem Barnabást és Sault arra a munkára, amelyet szántam nekik.” (13,2) Azonnal engedelmeskedtek mindnyájan, böjtöltek, imádkoztak, és a munkára rendelték fejére tették kezüket.

„A Szentlélektől küldetve” (13,4) elindult tehát Barnabás és Pál az első missziós útra Márkkal. Először Ciprusra mentek, Barnabás hazájába, azután Kisáziába – de mindig pogánylakta vidékre. A „munka”, amelyre a Lélek hívta őket, az első rendszeres pogánymisszió volt. Pál és Barnabás fölvette az Egyházba a pogányokat, anélkül, hogy rájuk kényszerítette volna kötelező teherként az ószövetségi törvény számos rituális és kultikus előírását, mert fölismerték: a pogányok Krisztushoz térhetnek közvetlenül, a körülmételek nélkül is.

A két misszionárius – Márk közben elvált tőlük – több városból kénytelen volt elmenekülni a zsidók ellenséges magatartása miatt. Lisztra lakói a két prédikátort mint Zeuszt és Hermészt akarták megtisztelni áldozatokkal. Ottani tartózkodásuk mégis rossz véget ért: Pált megkövezték. Pál és Barnabás ennek ellenére rendületlenül folytatta útját a következő városba. Sőt visszaútban meglátogatták az újonnan alapított egyházközségeket. Mindenütt úgy hagyták ott a hívőket, hogy „eltöltötte őket az öröm és a Szentlélek” (13,52). Ők pedig Antiochiában „elbeszélték, mi mindent tett az Isten általuk, s hogy a pogányok előtt kitérte a hit kapuját” (14,27).

De éppen a pogányok miatt viszály támadt Antiochiában. Pálnak és Barnabásnak védekeznie kellett a túlbuzgók ellen, akik rá akarták kényszeríteni a megtért pogányokra a mózesi törvényt a körülmételekkel. A két misszionárius ügyük megvédésére Jeruzsálembe ment. Útközben „elbeszélték a pogányok megtérését. Ezzel nagy örömet szereztek minden testvérnek” (15,3). Jeruzsálemben az apostoloknak és az egyháznak „beszámoltak arról, mi mindent tett közreműködésükkel az Isten” (15,4), hiszen nem saját akaratukból támadt a pogánymisszió gondolata, hanem Isten maga hívta meg őket erre a feladatra a Szentlélek által. Pál és Barnabás a keresztények elismeréséért harcolt, s Pétert és Jakabot meg is nyerték ügyüknek. A gyűlés a „szeretett Pált és Barnabást”, valamint a jeruzsálemi egyház két tagját kedvező döntéssel küldte vissza Antiochiába. Ott „örömmel olvasták a vigasztaló sorokat” (15,31).

Nem sokkal később nézeteltérés támadt Pál és Barnabás között. Pál ugyanis a kedvelt Barnabást meghívta második apostoli útjára, de unokaöccsét, Márkot nem. A két barát elvált. Pál más kísérekkel előbb Szíriába indult, Barnabás pedig Márkkal Ciprusra. Ettől kezdve nem áll rendelkezésünkre pontos hagyomány Barnabásról. Föltehető, hogy a pogánymisszió két úttörője között nem volt tartós szakadás. Talán még egyszer közösen működtek (1Kor 9,6), majd szentünk nyomtalanul elvész a szemünk elől.

E Lélektől hajtott férfinak a tanúsága azonban eleven maradt. Minden keresztény nemzedéknek megmutatta az igazi keresztény példáját, aki készségesen válaszol Isten hívására, engedi magát ismeretlen utakra vezetni, a helyesnek megismert véleményét bátran védi, és örömmel viszi el idegeneknek a Krisztusban való örömet és vigasztalást.

Szent Barnabás apostol ünnepét a bizánci és a szír egyház június 11-én üli. Róma a 11. században fogadta be az ünnepét.

Az az arckép, amelyet az Apostolok Cselekedetei erről a „hittel eltelt derék férfiról” és a „vigasztalás fiáról” rajzol, eleven és megragadó erejű. Életéből egy jelenetet részletesebben szeretnénk elbeszélni:

Barnabás és Pál közös apostoli útján megérkezett Lisztra városába. Az igehirdetésben a kis termetű Pálé volt a nagyobb szerep, míg a magas termetű és megnyerő külsejű Barnabás a hallgatók szemében a kis küldöttség fejének tetszett. Amikor pedig szemük láttára meggyógyult a béna, a félve-örvendve ott álló likaóniaiak előtt összeállt a kép: istenek jelentek meg itt emberi alakban, amint a mítoszok mondják! A magas Barnabást Zeusznak tartották, az élénk Pált pedig Hermésznek, az istenek követének. A jámbor embereken erőt vett a hódolat. A Zeusz- templom papja bikákat és virágkoszorúkat hozatott a városkapuhoz, ahol áldozatot akart bemutatni a néppel együtt a szent jövevények tiszteletére. Amikor Barnabás és Pál ezt észrevette, indulatukban megszággatták felsőruhájukat, a nép közé futottak és így kiáltottak: „Emberek, mit csináltok! Mi is emberek vagyunk, akárcsak ti, és éppen azt hirdetjük nektek, hogy ezektől a bálványoktól forduljatok az élő Istenhez!” (ApCsel 14,15) Csak nagy nehezen tudták visszatartani a tömeget attól, hogy istenekként tisztelje őket.

A későbbi legenda tudni véli, hogy Barnabás azután Cipruson munkálkodott, főként mint a Máté- evangélium hirdetője. Ott újra találkozott Elimász varázslóval, aki már az első apostoli út alkalmával szembeszállt az apostolokkal, és ezért egy időre vakság sújtotta. Elimász most hatalmas fölkelést szított Barnabás ellen, úgyhogy a nekikeseredett zsidók Szalamiszban elfogták és a bíró elé hurcolták. Meg sem várták az ítéletet, hanem városuk kapuja előtt megkövezték a hithirdetőt.

Sírja hosszú időn át ismeretlen volt. Akkor azonban az egyik helyen érthetetlen csodák történtek. Szent Barnabás magam mondta el álmában a szalamiszi püspöknek, hogy ott van a sírhelye. A sírt megtalálták és fölnyitották. Azt állítják, hogy a szent mellén egy pergamen feküdt Máté evangéliumával, amelyet Barnabás egykor saját kezével írt le.

Istenünk, ki úgy akartad, hogy Barnabás, ez a hittel és Szentlélekkel eltelt férfiú a pogányok között terjessze a hitet, kérünk, add meg az ő közbenjárására, hogy Krisztus evangéliumát Egyházad mindenütt eredményesen hirdesse!

Június 13.

PADOVAI SZENT ANTAL

Június 13.

* Lisszabon, 1195. augusztus 15. (?) + Arcella (Padova mellett), 1231. június 13.

A 13. század, annak ellenére, hogy oly sok híres szentet adott, mint Szent Domonkos, Aquinói Szent Tamás, Assisi Szent Ferenc, Szent Bonaventura, Assisi Szent Klára és Árpádházi Szent Erzsébet, sok bajjal küszködött. Felső-Itáliában és Dél-Franciaországban már a 12. században támadtak olyan vallásos mozgalmak, amelyek legfőbb célul Krisztus és az apostolok életmódjának szigorú követését tűzték ki. Jézus és apostolai vándor, tanító életét utánozva, új életet akartak vinni koruk megkövült kereszténységébe. Ezzel -- az apostoli szegénység és vándorprédikálás követelményével -- azonban áttörték az Egyház fennálló rendjét: akkoriban ugyanis a prédikálás a fölszentelt papság, a szegénység vállalása pedig a kolostorok feladata volt. Az Egyház vezető emberei tehát e mozgalomban csak veszélyt láttak, amelyet el kellett nyomni. A szegénységi mozgalom, ez az önmagában jó kezdeményezés pedig rossz véghez vezetett. Fölvetették ugyanis, hogy tényleg csak a szerzetesség-e az egyetlen apostoli életforma; hogy az egyháznak jogában áll-e minden más formát megtiltania, és nincs-e minden keresztény Istentől arra hivatva, hogy Krisztus és az apostolok példája szerint rendezze be életét? Azt is megkérdézték, hogy vajon a papság-e az egyetlen és egyedül elégséges fölhatalmazás a prédikáláshoz, s hogy egyáltalán lehet-e pap az, akit fölszenteltek ugyan, de nem él az apostolok példája szerint? És hogy egy laikus, aki vándor apostolként él, nem jogosultabb-e a papságra, mint az a fölszentelt pap, aki világiasan él?

Mivel az Egyház szembefordult az ilyen jelenségekkel, ezek az emberek szektákba tömörültek, és hamarosan tévtanok áldozatai lettek. Közösségeikben laikusok tanítottak, gyóntattak és az Egyház szentmiseáldozatát utánozták. A legszigorúbb intézkedések -- köztük az eretnek-égetések -- éppen úgy nem segítettek, mint a dörgedelmes prédikációk. Még Clairvaux-i Bernát is eredménytelenül prédikált, és hiába ébresztgette az egyházi és világi nagyságok lelkiismeretét. Mindezek a védekező intézkedések végül is véres keresztes háborút eredményeztek Franciaországban. Ez a végeredményben hatástalan és nem keresztény eszköz pedig oda vezetett, hogy sok vidéken többen látogatták a mozgalom összejöveteleit, mint a templomokat. A szentségek vétele oly ijesztően csökkent, hogy az 1215. évi lateráni zsinat kiadta a negyedik és ötödik egyházi parancsot, amely minden keresztény hívőnek köteleességévé tette az évenként egyszeri gyónást és a húsvéti szentáldozást.

III. Ince pápa azonban eléggé messze tekintő volt ahhoz, hogy fölismerje és megkülönböztesse a tévedésektől azt, ami jó volt ebben az új mozgalomban. Ezért kettős célként kitűzte, hogy az új eszméket is erőket hasznosítani kell a vallásos életben, s az elidegenülteket vissza kell vezetni az Egyházba. Ezzel szabaddá tette az utat többek között Assisi Szent Ferenc előtt, aki önmaga és első társai számára a szegénység és vándor apostolkodás jóváhagyását kérve katolikus szegénységi mozgalmat teremtett, amely nemcsak hű maradt az Egyházhoz, hanem sok eltévelyedettet is visszavezetett.

Padovai Antal 1195-ben előkelő és vallásos szülők gyermekeként született Lisszabonban. Fernando (Ferdinánd) névre keresztelték. Szüleitől mély vallásosságot és egyeneslelkűséget örökölt. Tizenöt éves korában belépett szülővárosának Sao Vincente de Fora nevű ágostonos kanonokrendi kolostorába. Szilárdan elhatározta, hogy meghal a világnak, és csak Istennek él. Amikor azonban kolostora belesodródott a II. Alfonz portugál király és a portói püspök közti viszályba, s kortársai sokat zaklatták politikai terveikkel, már két év után elhagyta szülővárosát, és áttelepült a coimbrai Santa Cruz kanonoki kolostorba, ahol zavartalan békességet keresett a teológiai tanulmányokhoz és a papságra való fölkészüléshez. Ez a kolostor azonban mint a portugál királyok udvari kolostora nagyon gazdag volt. Priorja 1220-ban belevitte kolostorát az Alfonz király és III. Honorius pápa közt támadt konfliktusba. Ezzel szakadást idézett elő a rendi közösségben, amelynek tagjai közül sokan aggodalommal figyelték előljárójuk politikai nagyravágását.

Fernando életének két esemény adott útkeresésében végleges fordulatot. Az egyik: épp a Santa Cruz konventbe hozták az első ferences vértanúk holttestét, akik Marokkóban lelték halálukat. A másik: találkozott azokkal a közeli -- Santo Antonio dos Olivais nevű -- kicsiny rendházból való testvérekkel, akik a kolostor ajtajánál alamizsnát koldultak. Megszületett benne a vágy, hogy a szegények közösségében éljen.

Fernando még 1220 nyarán csatlakozott hozzájuk. Fölvette szegény ruhájukat, keresztnevét templomuk védőszentje, Remete Szent Antal nevére cserélte. Telve a vértanúság vágyával, engedélyt kért, hogy misszionáriusként Marokkóban hirdethesse az evangéliumot. Szerencsésen el is jutott oda, Isten azonban más feladatot szánt neki. Marokkóban súlyosan megbetegedett, és 1221 tavaszán kénytelen volt visszatérni. Egy heves vihar azonban hazája helyett Szicília partjaira sodorta. Onnan a szicíliai testvérekkel az Assisi melletti Porciunkulába ment rendje egyetemes káptalanjára. Az összegyűlt háromezer franciskánus előtt ismeretlen volt, senki sem tudott származásáról és képzettségéről. Ezért amikor a testvéreket az egyes rendtartományokba sorolták, ő ott maradt egyedül. Megkérte tehát Észak-Itália tartományfőnökét, hogy vigye magával, és oktassa a rendi életre, a provinciális pedig Montepaolo remeteségébe küldte, hogy ott szemlélődő életet éljen, és legyen a testvérek segítségére.

Így jött el 1222 nyara, amikor a mécses, amely addig rejtekben volt, maga Isten emelte lámpatartóra, hogy másoknak is világítson. Történt ugyanis, hogy tartományfőnöke néhány társával együtt Forliba küldte, hogy pappá szenteljék őket. Ott az ünnep alkalmából valakinek beszédet kellett volna mondania váratlanul, mivel megbetegedett az, akinek ez lett volna a dolga. Készületlenül senki sem merte vállalni, s akkor megparancsolták Antalnak, hogy beszéljen.

A csendes, mindaddig rejtettségben élő és figyelemre alig méltatott Antal megmondta, hogy gyakorlottabb a konyhai edények mosogatásában, mint Isten igéjének hirdetésében. A püspök azonban maga bátorította, hogy végül mégis beszélni kezdett egészen egyszerűen. Minél tovább beszélt azon-

ban, szavai annál élénkebbek és melegebbek lettek, láthatóan teljesen eltöltötte a Szentlélek tüze. Hallgatói lélegzetüket visszafojtva figyelték. Nem tudós értekezést hallottak a papság mivoltáról, hanem a legszebb hasonlatokat és a legtalálóbb szentírási idézeteket, valamint a mélységes megta-pasztalások szavait a szív bőségéből. Amikor befejezte, társai örömmel vették körül, Grácián testvér pedig áldotta a napot, amikor ez a vándor, rongyos barát segélykérően a köpenyébe kapaszkodott.

Mint hogy előljárói nem kis meglepetéssel szereztek tudomást rendkívüli felkészültségéről, nem is sejtett Szentírás-ismeretéről, Felső-Itáliába küldték, hogy a tévtanítók ellen prédikáljon. Ez szerencsés lépésnek bizonyult.

Mint „Szent Ferenc hűséges fia” és az assisibeli Szegény szegény tanítványa Antal először önmaga vállalta az Úr és apostolai életkörülményeit, másoknak csak ezután kezdett beszélni a szegénység türelmes elviseléséről és vallási értékéről. Amikor szegény vándorprédikátorként faluról falura, városról városra járt és a katolikus tanítást hirdette a szegénységről és a birtoklásról, szavait a saját élete hitelesítette hallgatói előtt: „A szabadon vállalt szegénység erőt ad az embernek, a gazdagság viszont elgyöngíti. Mert az ember hamarosan vagyonának szolgája lesz, ahelyett hogy uralkodna rajta. Ha ugyanis valakit veszteség ér, és emiatt szomorkodik, ez megmutatja, hogy rabja lett annak, amit előbb, a szerencséje idején birtokolt.” Antal még ágostonos kanonok korában Lisszabonban és Coimbrában fáradhatatlan buzgalommal egészen rendkívüli jártasságot szerzett a Szentírásban. A magányban és az elmékedő imádság csöndes óráiban ezt a gazdagságot annyira kiművelte magában, hogy mindenkit bámulatba ejtett. IX. Gergely pápa – csodálattal eltelve Antal egyik beszéde után – „a Szentírás szekrényének” nevezte. Mert amikor Antal a tömeghez beszélt, gyakran megesett, hogy a Szentírás szavai jöttek ajkára: hallgatói nem emberi szavakat hallottak, hanem az Írás örök érvényű ígét. A beszédnek ez a módja mély meggyőző erőt kölcsönözött neki. Az emberek, még a tévhitben élők is, csodálták mélységes vallásosságát.

Isten szeretete mely egykor a misszióba vitte, és eltöltötte a vértanúság vágyával, most a kereső és tévelygő emberekhez vezette. Ezt vallotta: „A prédikálónak le kell szállnia az emberekhez, majd ismét föl kell emelkednie, hogy az elesett embereket magával emelje.” Ez a szerető vágyakozás Isten után prédikációs vándorútjai végén mindig visszavitte a magányba és a szemlélődő életbe. Az emberek iránti szeretete azonban hamarosan ismét kiragadta a csendből, „mert a jó szónok nem időzhet sokáig a szemlélődő életben, ha másokban is gyümölcsöt akar érlelni”.

Előljárói megbízatásából Antal először Felső-Itáliában fáradozott az Egyháztól eltávolodottak megnyerésén. A lelkek iránti buzgósága arra ösztönözte, hogy bemerészkedjék fellegrárukba, Riminibe is. Megszámlálhatatlan tömeget nyert meg prédikációval és vitával. Köztük volt Bonillo is, aki harminc éven át az egyik szekta főnöke volt. Érthető, hogy rendtársai, mihelyt hozzáfogott e tevékenységéhez, azt kérték, képezze ki őket is erre a munkára. Kérésüket egyenesen Szent Ferenc elé terjesztették, s Antal megbízatást kapott a tanításra. „Azt akarom – írta Ferenc Antalnak –, hogy a testvéreknek tanítsd a szent teológiát, de úgy, hogy sem benned, sem bennük ki ne aludjék az imádság szelleme, azoknak a szabályoknak megfelelően, amelyeket adunk.” Megbízatásával Antal megalapította rendjének első tanulmányi házát Bolognában, ahol ő lett a teológia első tanára.

1224-ben a felső-itáliai munkát rendtársaira bízhatta. Dél- Franciaországba ment, először Montpellier-be, az eretnekháborúban ez volt a katolikusok főhadiszállása. Antal azonban nem sokra becsülte a csapatokat és a fegyvereket. Az ő fegyverzete Isten ígéje és a megtévesztettek iránti szeretete volt. Eljutott a mozgalom középpontjába, Toulouse-ba is, ahol akkor Domonkos teljes erővel küzdött. Amint Montpellier-ben, Antal itt is oly sikerrel folytatta munkáját a teológia tanáraként és szónokként, hogy elnevezték az „eretnekek pörölyének”. Prédikációs följegyzéseiben azonban egyetlen bántó vagy támadó szó sem található a tévtanítók ellen. Ezért ezt a nevet prédikálásának eredményességére kell vonatkoztatni, nem pedig előadásának módjára vagy stílusára. Rendjének ama kolostorai folytatták munkáját, amelyeket itt alapított.

1227-ben ismét visszatért Felső-Itáliába, hogy megkezdjé utolsó megbízatását: a hívők erősítését és megszilárdítását. Különösen az 1231-ben Padovában tartott böjti beszédei jelentettek páratlan eseményt. Az emberek már az éjszaka folyamán özönlöttek, úgyszólván nem akadt megfelelő méretű templom, ezért Antal a szabadban prédikált. A beszéd után gyónáshoz tódultak az emberek. Padova városa és környéke szemmel láthatóan megváltozott: halálos ellenségek békültek ki, adósokat

engedtek szabadon, uzorakamatokat és jogtalanul szerzett javakat adtak vissza, rossz nők, tolvajok és más gonosztevők bűnbánatot tartottak. Szavainak hatékonyságáról máig tanúságot tesz az 1231. március 15-én hozott adótvörvény, amely szerint ezentúl az adós csak vagyonával, és nem személyével vagy szabadságával kezeskedik.

Ez az óriási munka azonban teljesen felörölte egyébként is gyenge egészségét, úgyhogy ugyanabban az évben június 13-án, alig harminchat éves korában meghalt.

A sírjánál történt számos imameghallgatás, gyógyulás és csoda következményeként IX. Gergely pápa alig tíz hónappal halála után szentté avatta. Csodatevő híre a hívő nép tudatában háttérbe szorította az evangélium hirdetőjének és a segítő szeretet apostolának alakját, jóllehet későbbi legendája szívesen foglalkozott ezzel a tevékenységével.

XII. Pius pápa 1946. január 16-án egyháztanítóvá nyilvánította. Ezzel iránymutató tanítóul rendelte számunkra is, akik az evangélium szellemében minden keresztény egységére törekszünk. Ünnepe kezdettől június 13-án ülték meg, s tisztelete gyorsan általánossá vált.

Ennek az oly népszerű, de sokszor hamisan ábrázolt ferences szentnek az életéről szerzetestársai, valamint a legendák beszélnek.

Egyszer, amikor a föllekesült emberek már messzi földről tódultak a vándorprédikátorhoz, egy huszonkét útonállóból álló banda tért be a templomba Antalhoz. Kíváncsiságból meg akarták hallgatni a szónokot, akiről oly sokat beszéltek, s talán szerettek volna ebből az alkalomból ismét „nyélbe ütni valamit”. A szent szavai azonban nem várt hatást váltottak ki bennük: kérték Antalt, hallgassa meg gyónásukat és szabjon ki rájuk kemény vezeklést. Akik gyilkosokként tértek be Isten házába, új embereként váltak el Antaltól. Csodatevő híre -- mely igen gyorsan terjedt -- ezekből a rendkívüli megtérésekből született.

Antal nem riadt vissza attól, hogy -- ahol szükségesnek látta -- kendőzetlenül kimondja az igazságot. Egy temetés alkalmával fölkérték, hogy mondjon beszédet egy gazdag emberről, akinek kapzsiságát és fősვნყségét mindenki ismerte. Ellentétben azokkal a könnyelmű szónokokkal, akik az elhunytak olyan erényeit szokták dicsérni, melyekkel az nem rendelkezett, Antal a Szentírás e helyéről beszélt: „Ahol a kincs, ott van a szív.” Befejezésül pedig ezt mondta: „Hogy pedig lássátok, hová juttatja az embert kapzsisága, tudjátok meg, hogy ez a halott a pokol tüzébe került, szívét pedig pénzes ládájában lehet megtalálni!” Mint mondják, a rokonok kinyitották a ládát, és abban a pénz alatt egy meleg, dobogó szívet találtak.

Olyan békétlen korban, amikor „nem volt biztonságban a vendég vendéglátójától, testvér a testvértől” (Padovai Krónika), Antal áldott békeszerző volt. Különösen híressé lett bátor föllépése Ezzelino veronai zsarnok előtt. Ez a fejedelem buzgó és erőszakos párthíve volt az utolsó hohenstaufi császárnak, II. Frigyesnek. Politikai agyrémei szolgálatában borzalmas kegyetlenségeket követett el és százakat gyilkolt le. Akkor Antal Veronába utazott, és követelte, hogy vezessék a fejedelem elé.

Ezzelino a trónján ült. Kardforgatásban jártas testőrei vették körül. A szegény barát úgy állt eléje, mint akinek hatalma van, a trónon ülő pedig nem lenne más, mint egy bevádolt gonosztevő: emelt fővel sorolta föl bűneit -- a sok ártatlanul kiontott vért, az istentelenségeket, rablóhadjáratait --, és az ég bosszújáról beszélt, amely hamarosan be fog következni. A katonák csak uruk intését várták, hogy darabokra vágják a szerzetest --, a hatalmas úr azonban elsápadt, reszketni kezdett, leszállt trónjáról és Antal lába elé esett. Bűnbánata jeléül övét a nyaka köré tekerte, és könnyek között megesküdött a szentnek, hogy Isten bocsánatát kéri.

A legenda Szent Antal alakját sokféle történettel fonta körül: a gyermek Jézust a karján hordozta, a tengeri halaknak prédikált, mint valamikor Ferenc a madaraknak. Egyszer egészen rendkívüli csoda történt általa: egy eretnek, aki tagadta Krisztus jelenlétét az Oltáriszentségben, azt mondta, hogy nem hisz addig az Eucharisztikus Istenben, amíg öszvére le nem térdel az Oltáriszentség előtt. Néhány nappal később Antal egy beteghez vitte az Oltáriszentséget, és találkozott a gúnyolódóval. És akkor annak öszvére hirtelen két első lábára ereszkedett, és meghajtotta fejét a Szentség előtt.

Mindenható, örökkévaló Isten, ki Padovai Szent Antalban népednek hathatós közbenjárót adtál, kérünk, engedd, hogy az ő segítségével törvényeid szerint éljünk, és mindenben érezzük jószágos oltalmadat!

Június 15.

ÁRPÁDHÁZI BOLDOG JOLÁN

Június 15.

* 1235. v. 1239. + Gnieznó, 1298. június 11.

Árpádházi Boldog Jolán királyi és szent család sarja. Apja IV. Béla, anyja a konstantinápolyi császári családból való Laszkarisz Mária. Nagynénje Árpádházi Szent Erzsébet és Prágai Boldog Ágnes, nővére Boldog Kinga, húga Szent Margit, unokatestvére Boldog Gertrúd és Boldog Szalóme.

A szülői házban mindössze öt évet tölthetett, amely öt évbe beleesik a tatárjárás is. Szülei ekkor Krakkóba vitték, és nővére, Kinga, Boleszláv lengyel király felesége gondjaira bízta. Szent életű nővérében Jolán megtalálta példaképét és a keresztény nő eszményét.

1256-ban felesége lett a kaliszi és gnieznói hercegnek, Boleszlávnak, akit a nép a Jámbor névvel illetett. A krakkói székesegyházban tartott esküvői szertartás után a fiatal pár a férj hazájába, Nyugat-Lengyelországba költözött.

Jolán 23 évet élt példás keresztény házasságban. Nemcsak származása, hanem erényei szerint is királyi lélek volt, ezért nem esett nehezére, hogy úgy engedelmeskedjék férjének, akárcsak az Úrnak, tudván, hogy „a férfi éppúgy feje az asszonynak, mint Krisztus az Egyháznak” (Ef 5,22). Véleményét, akaratát soha nem akarta ráerőszakolni urára. Nem vitatkozott és nem védekezett akkor sem, amikor a rossz tanácsadók férjét ellene és az Egyház ellen hangolták. Imádkozott, túrt és várt. Isten pedig -- aki csak azért engedte meg egy időre férje elhidegülését, hogy próbára tegye és megtisztítsa szeretetét -- amikor a hamis tanácsadók gonoszságára fény derült, kétszeresen visszaadott neki mindent: ura szeretetét, tiszteletét, elismerését.

Jolán napjai a három gyermek (Hedvig, Anna, Erzsébet) nevelése mellett állandó imádságban, vezeklésben és jó cselekedetekben teltek. Segített a templomokban, kórházakban, saját kezűleg gondozta a beteget, árvákat, szegényeket nagynénje, Árpádházi Szent Erzsébet példája szerint.

Abban a nyughatatlan korban a lengyel fejedelem sokszor volt kénytelen harcba indulni hol a németek, hol a litvánok ellen. Jolán ilyenkor megsokszorozta imádságait; férje-ura testi és lelki épségéért egyaránt könyörgött. Nemcsak azt kérte Istentől, hogy hozza haza hitvesét és gyermekei atyját, hanem azt is, hogy a csatában is őrizze meg férje szívét a kegyetlenkedés és a bosszú indulatától, hogy csak hazája java vezesse. S amikor Boleszláv az egyik csatából halálos sebbel tért vissza, Jolán – éjjel és nappal el nem távozva a betegágytól – egyszerre tartotta önmagában is, és férjében is a reményt, s készítette hitvesét az elköltözésre, arra „a kis időre” amíg nem látják egymást (Jn 16,16).

1279-ben halt meg Boleszláv. Jolán ekkor fölosztotta vagyonát az Egyház és a rokonai között, s visszatért a krakkói udvarba, Kingához. Hamarosan azonban Kinga is özvegy lett, s ekkor a két nővér az ószandeci klarissza kolostorba vonult, ahol 12 évet töltöttek egészen Istennek szentelt életben. Kinga halála után, 1292-ben Jolán átment a gnieznói kolostorba, melyet férje alapított. Apátnővé választották, de úgy élt, mint mindenki szolgáloja. Alázata, rejtetten viselt szenvedései tökéletesen egyesítették a megfeszített Krisztussal, aki gyakran megjelent neki és kinyilatkoztatásokban részesítette. Így halála napját is előre megmondta.

Árpádházi Boldog Jolánt a gnieznói klarissza kolostor kápolnájában temették el. Tisztelete a halála után azonnal megindult, sírját zarándokok látogatták, és sokan nyertek rendkívüli kegyelmeket. Boldoggá avatását 1631-ben indították el. XII. Leó 1827. szeptember 22-én engedélyezte ünnepét a konventuális minoriták és a klarisszák számára. XIII. Leó kiterjesztette egész Lengyelországra.

Mindenható, örök Isten, ki Boldog Jolánt irgalmasan megóvtad attól, hogy foglyul ejtse a világ és a gazdagság, és megszeretteted vele Fiad keresztjét és az önmegtagadást, kérünk, érdemeiért és közbenjárására add meg, hogy merjük elveszíteni a földieket, és őszinte szívvel keressük a mennyek országát!

Június 16.

RÉGIS SZENT FERENC-JÁNOS jezsuita

Június 16.

*Fontcouverte, 1597. január 31. +La Louvesc, 1640. december 31.

1597. január 31-én született a Narbonne melletti Fontcouverte-ban. Kisnemesi családból származott, melynek tagjai nem is egyszer kényszerültek fegyverhez nyúlni a hugenották ellen. Első oktatását szerény otthonában feltehetően egy házitanítótól kapta. Mintegy tizenöt éves korában Béziersbe küldték a jezsuitákhoz, s ott fejezte be tanulmányait. Szorgalmas és jámbor tanuló volt. 1613-ban csatlakozott egy karitatív társulathoz. Tizennyolcadik évének vége felé kezdett világosan kirajzolódni hivatása; 1616 decemberében Toulouse-ban belépett a Jézus Társaság noviciátusába. Feltűnt jámborságával, segítőkészségével és szelídségével. 1618. december 8-án Auchban tette le első fogadalmait, majd kilenc hónapon át Cahors-ban szónoklattant tanult. 1619 októberében tanítónak nevezték ki az Auvergneben lévő Billon kollégiumába. 1622-től 1625-ig tanulmányai folytatására a tournoni kollégiumba küldték; ott alkalmat nyílt, hogy gyakorolja magát a népszerű katekizmus oktatásában. 1625 ősztől két évig Puy kollégiumában, egy évig az auchi kollégiumban tanított. 1628 ősztől Toulouse-ban folytatta teológiai tanulmányait. Nemsokára pestisjárvány tört ki a városban, és a társaságot vidékre telepítették. Állhatatos kérése ellenére sem kapta meg az engedélyt, hogy ápolhassa a beteget; azt viszont elérte, hogy szentelését előre hozták; 1630 májusában szentelték pappá.

1631 szeptemberében tanárrá nevezték ki a pamiers-i kollégium felsőbb osztályaiba. 1632-ben Montpellier-be küldték, s attól kezdve kizárólag a nép körében végzett apostolkodásnak és a népmisszióknak szentelte magát. Montpellier-ben kálvinista vidékre került, de közvetlen vitákba alig bocsátkozott; főként nagyon egyszerű prédikációinak, a hitoktatásnak és a szegények szolgálatának szentelte magát. Kiemelkedően sikerült egy népmissziója, amelyet ősszel tartott Sommières-ben, egy túlnyomórészt protestáns faluban.

1633. november 6-án tette le utolsó fogadalmait. 1634 tavaszán Viviers püspöke, Louis de Suze azt kérte, hogy küldjék hozzá Régis Ferencet. Viviers környékét elpusztította a vallásháború, ezért különösen nehéz terep volt a pasztoráció számára. Ferenc bátran fogott munkához, szolgálata azonban egy meglehetősen kellemetlen esettel kezdődött. Néhány kétes erkölcsű pap bepanaszolta a püspöknél, hogy megzavarja a plébániákat. A püspök hitt nekik, és el akarta őt távolítani. Hitelt érdemlő tanúk végül győzelemre vitték az igazságot. Ferenc többször kinyilvánította azt a kívánságát, hogy szeretne Kanadába menni, de sohasem engedték meg neki.

Az 1635. év legnagyobb részében Boutières vidékén tevékenykedett. A következő télen missziót tartott a felső-vivarais-i Saint-Agrève-ben. Fáradságos és veszélyes utakat vállalt, lemondott minden kényelemtől és minden anyagi segítségről. Prédikációkkal és gyóntatásokkal túlterhelve, fáradsága ellenére gyakran töltötte az éjszaka nagy részét imádságban a Legszentebb előtt; néha, amikor a templomok zárva voltak, a templomajtók előtt. A szerencsétlenek iránt mindenütt megnyilvánult irgalmas szeretete, a közvélemény pedig számos csodát tulajdonított neki. A nyári hónapok alatt Ferenc gyakran tevékenykedett Puyben vagy közvetlen környékén. Az általa tartott hitoktatásokra néha négyezernél is többen gyűltek össze; olykor ezért igénybe kellett vennie a város legnagyobb templomát, a Saint-Pierre-le-Monastier-t. Itt is tág teret talált szeretetszolgálatára számára. Önfeláldozó módon törődött e vidék nagyszámú csipkeverőnőjével, azok pedig úgy tekintettek rá, mint pártfogójukra. Látogatta a kórházakat és börtönöket, s kiterjesztette apostolkodását az elbukott lányokra is. Amikor otthont épített számukra, nemcsak a város züllött embereinek fenyegetését vonta magára, hanem előljárója is nehézségeket támasztott számára. Messziről özönlöttek hozzá a gyónók, szinte megszállták gyóntatószékét.

Hivatása gyakorlása közben halt meg. December 23-án La Louvesc falujába igyekezett, ahol missziót kellett tartania; este eltévedt, és az éjszakát egy nyomorúságos kunyhóban töltötte. Teljesen kimerülten és betegen (tüdőgyulladás volt) tartotta meg a missziót.

December 26-án este összeesett. Halálos ágyán meggyónt, majd 1640. december 31-én éjfél felé meghalt.

Sírja hamarosan zarándokhely lett. 1716-ban boldoggá, 1737. április 5-én pedig szentté avatták.

Június 19.

SZENT ROMUÁLD

Június 19.

* Ravenna, 951/52. + Val di Castro, 1027. június 19.

Romuáld 951-ben Ravennában egy Sergius nevű nemes fiaként született. Amikor húsz éves lehetett, vizzály támadt atyja és néhány rokona közt, amit fegyverrel döntöttek el, s Romuáld apja megölte egyik ellenfelét. Mikor pedig vonakodott a vezekléstől, apja helyett Romuáld vonult negyven napra a S. Apollinare in Classe-kolostorba, hogy elégtételt adjon Istennek. Egy éjszaka virrasztása közben megjelent neki Szent Apollinaris, s Romuáld ekkor elhatározta, hogy szerzetes lesz. 972-ben ebben a kolostorban tette le a szerzetesi fogadalmat, miután Honestus ravennai érsek rábeszélésére apja beleegyezését adta. Később Sergius is belépett a S. Severo ravennai kolostorba, és szentség hírében halt meg.

Romuáld három évig maradt a S. Apollinarében. A kolostorban uralkodó laza fegyelmet azonban oly nyíltan helytelenítette, hogy szerzetestársai meggyűlöltek. Egy halálos merényletet éppen hogy megúszott. 975-ben apátja engedélyezte, hogy remeteéletet élhessen. A velencei síkságra távozott, és ott egy Marinus nevű remete vezetésére akarta bízni magát, aki azonban úgy találta, hogy Romuáld nincs fölkészülve a szerzetesi életre. Ezért hozzáfogott, hogy megtanítsa a latin zoltároskönyv olvasására.

Romuáld és Marinus körülbelül három éven át tartózkodott velencei területen. Kapcsolatba kerültek Pietro Orseolo dózsával, aki 978-ban tanácsot kért tőlük, mert hatalomra jutásának körülményei miatt lelkiismeretfurdalása volt. A Pireneusokban lévő cuxai Szent Mihály-kolostor apátja, Guarino már korábban megkísérelte rábeszélni: mondjon le és legyen szerzetes. Romuáld és Marinus is ugyanezt a tanácsolta neki, mire velük és Grandenicus nevű barátjával, valamint Guarino apáttal titokban elhagyta a várost és Cuxába távozott, ahol 987-ben halt meg.

988-ban Cuxa hűbérura, Oliba gróf ugyancsak lelki tanácsot kért Romuáldtól. Ő is engedett a rábeszélésnek, hogy legyen szerzetes. Mivel vazallusainak ellenállásától tartottak, Oliba, Guarino, Grandenicus, Marinus és Romuáld Montecassinóba mentek. Oliba itt szerzetesi fogadalmat tett, de már két év múlva meghalt. Grandenicus még harminc éven át élt remeteként a kolostor közelében, Guarino Jeruzsálembé zarándokolt. Marinus Dél-Itáliába indult, de hamarosan megölték a fosztogató szaracénok.

Így Romuáld 989-től több évre magára maradt. Mélységesen megérlelte az a tizenhárom éves képzés, amelyben Marinustól részesült. Éveken át kereste helyét Lombardiában és az Appennineken, miközben szigorú aszkézisben élt.

Végül Pereumban, a Ravennától tizenöt kilométerre északnyugatra lévő mocsaras vidéken telepedett le. Életében először komoly egyházi ügyekbe kellett beavatkoznia.

Megismerkedett a fiatal német császárral, III. Ottóval, aki felkérte a S. Apollinare apátjának. Nehezen egyezett bele, s egy év múlva lemondott, mert nem érezte magát alkalmasnak a hivatalra.

Montecassinóba ment, hogy meglátogassa Grandenicust, akit már tizenegy éve nem látott. Súlyos betegsége egy éven át ott tartotta, s így megismerte Beneventói Benedeket, barátjának egyik tanítványát. Vele Rómába ment, ahol két másik tanítványt talált: Querfurti Brunót, Ottó császár rokonát, a S. Alessio szerzetesét, és Tamás német nemest, a császár barátját. 1001-ben, amikor

fölkelés tört ki Rómában, Romuáld visszatért Pereumba. Remeteséget alapított, ahová újabb tanítványok jöttek, köztük I. Boleszláv lengyel király egyik fia.

Beneventói Benedek 1003-ban vértanúságot szenvedett Lengyelországban, Querfurti Bruno pedig hét éven át missziós munkát végzett Közép- és Kelet-Európa népei közt.

1004-ben Romuáld remeteséget alapított Pioggo közelében, Val di Castróban. Az évek folyamán további közösségeket és egy apácakonventet csatolt hozzá. Amikor öt évvel később eljutott hozzá korábbi tanítványa, Querfurti Bruno halálhíre, elhatározta, hogy ő is megszerzi a vértanúság koronáját. Húsz kíséreléssel útra kelt Kelet- Európa felé, de kora és gyenge egészsége hamarosan vállalkozása feladására kényszerítette, és vissza kellett térnie Itáliába. Újabb vándorévek után Fonte Avellana közelében telepedett meg. Hét évig maradt ott, és zsoltár-kommentárokat írt. Nem sokkal 1023 után Romuáld kis remeteséget alapított Camaldoliban, Arezzo közelében. Később ez lett a kamalduli szerzet anyakolostora. Annak a legendának, amely ezt az alapítást egy Maldolus nevű nemesnek tulajdonítja, nincs történelmi magva.

Amikor Romuáld halálának közeledtét érezte, visszatért Val di Castróba. Cellát és oratóriumot épített magának, s ott halt meg 1027 június 19-én. Öt évvel később még romlatlan állapotban találták tetemét, s Róma engedélyezte szentként való tiszteletét. 1481-ben átszállították ereklyéit Fabrianóba, és 1595-ben VIII. Kelemen pápa az átszállítás napját, február 7-ét az egész egyház ünnepévé tette. Az új naptár halála napján üli meg ünnepét. A Romuáld utasításai szerint élő remetéket később a kamalduli rendben egyesítették.

Romuáldból vonzó lelkierő áradt, ezért püspöke figyelmeztette, hogy ne zárkózzék be remeteségébe, hanem menjen oda, ahol a legtöbb lelket tudja megnyerni: „Ne úgy égj el, mint a hamu alatt elhamvadó parázs. Lámpatartóra való világosság vagy, és Isten házában mindenkinek világoskodnod kell!” A szerzetes követte a felszólítást, és az emberek közé ment, hogy a maga módján segítsen rajtuk. Ezért sohasem maradt sokáig ugyanazon a helyen, hanem újra és újra fölkerelkedett, hogy másutt szolgáljon Istennek és az embereknek.

Egyszer egy Rainer nevű gróf közelében telepedett le. Ez a lovag egy olyan embernek a feleségével élt együtt, akit párbajban megölt. A gróf félt Romuáld ítéletétől. Úgy akarta leszerelni, hogy nagy ajándékot kínált föl Isten szent emberének. Romuáld határozottan elutasította az ajánlatot, mert nem akarta szavát áruba bocsátani, inkább vezeklésre szólította föl a nagyurat. A gróf pedig engedelmeskedett, vallomása szerint: „Sem a császár, sem egyetlen más ember nem ébresztett bennem akkora tiszteletet, mint Romuáld tekintete. Jelenlétében nem ismertem többé semmi mentséget, és szorongás fogott el a bűneim miatt.”

Romuáld mély alázattal fogadott mindent, és megvolt az a készsége, hogy a jogtalanságot is nyugodtan eltűrje. Azt mondják, egyik kolostorában élt egyszer egy nemesi származású szerzetes, aki nem tudott leszokni féltelenségeiről. Romuáld megintette őt, és fölajánlotta neki segítségét. A bűnös erre elkezdte rágalmozni előljáróját, és az övéhez hasonló bűnnel vádolta a nyilvánosság előtt. Meggondolatlan szerzetestársai hitelt adtak neki, és kemény vezeklést szabtak ki Romuáldra: megtiltották neki, hogy misézzen. Romuáld szó nélkül elfogadta a meg nem szolgált büntetést. Fél év múlva belső megvilágosítás nyomán újra oltárhoz lépett. Hosszú elragadtatásba esett, és a mennyei dicsőséget szemlélte. Egyúttal megbízatást kapott, hogy könyvet írjon a zsoltárokról.

Amikor III. Ottó császár megismerte a szentet, így kiáltott föl: „Bárcsak a te testedben lehetne az én lelkem!”

Istenünk, ki Szent Romuáldot arra választottad, hogy Egyházadban újra fölvirágoztassa a remeteéletet, kérünk, engedd, hogy magunkat megtagadva és Krisztus nyomában járva, eljuthassunk a mennyek országába!

Június 20.

MAGDEBURGI SZENT ADALBERT püspök

Június 20.

+Zscherben, Merseburg mellett, 981. június 20.

A középkori német császárok nagy feladatai közé tartozott Kelet- Európa misszionálása. Szorosan együttműködve az uralkodókkal, akik arra törekedtek, hogy a nyugati és déli szlávok egyes csoportjait beolvasszák a birodalomba, a kereszténység előrehatolt a pogány keleti vidékekig, és kiépítette egyházi szervezetét. Már Nagy Károly alatt megkezdődött a keleti misszió, de csak az Ottó nevű uralkodók alatt vált rendszeressé. Amikor Nagy Ottó császár 955-ben a Lech-mezőn legyőzte a magyarokat, megfogadta, hogy új püspökséget alapít Merseburgban, és egy új egyháztartományt létesít, amelynek székhelye a kedvelt pfalzi Magdeburg lesz. Onnan azután el kell jutnia majd a keresztény hitnek Lengyel- és Oroszországig. Tervét nem sokkal halála előtt sikerült végrehajtania.

Adalbertnek, Magdeburg első érsekének fiatal éveiről nem tudnak a források. Bizonyára Lotharingából származott, és 950 körül érseki okiratkészítő lett Kölnben. 953-tól 958-ig I. Ottó kancelláriáján jegyző volt, majd 959-től 961-ig szerzetes a trieri Szent Maximin reformkolostorban. Itt hallott először a keleti misszióra szóló felhívásról. Szvjatoszláv kijevi orosz nagyfejedelem anyja, Szent Olga, aki meg akarta nyerni a hit számára fiát és honfitársait, a német királytól püspököt és papokat kért. Mainzi Vilmos (929?–968) érsek ajánlatára a császár a trieri szerzetest, Adalbertet választotta ki erre a feladatra. Ő engedelmesen követte a hívást, bármilyen kevésbé egyezett is meg akaratával. 961-ben néhány munkatársával együtt útra kelt Kijevbe. Alig érték el a határt, a pogány oroszok megtámadták, társait megölték, egyedül ő tért vissza 962-ben. Rövid ideig II. Ottó kancelláriáján dolgozott, majd a császár kinevezte a Lauter melletti Weissenburg kolostorának apátjává. Ebből az időből megmaradt Prümi Regino (840 körül–915) krónikájának folytatása, amelynek szerzősége nagy valószínűséggel Adalbertnek tulajdonítható. Átfogja a 907–967 közti éveket, és Adalbert oroszországi útjának néhány részletét olyan pontosan közli, hogy csak ő maga jöhet szerzőként szóba.

Amikor 968-ban nagy nehézségek után Ottó császár Magdeburgra vonatkozó tervei megvalósultak, Adalbertet magához hívta Itáliába. A ravennai zsinaton 968 októberében megalapították a magdeburgi érsekséget és Adalbertet nevezték ki érsekké. Maga XII. János pápa (955- -964) szentelte fel Rómában. Ez már jelezte, hogy milyen kiemelkedő rangot ért el Magdeburg a császár akaratára szerint: őt illette meg az elsőség a Rajna jobb partján levő valamennyi német egyház között, és ugyanazokat a kiváltságokat kapta, mint a régi érsekségek: Trier, Köln és Mainz. Római mintára a magdeburgi dómhoz 12 papot, hét diákonust és 24 szubdiákonust rendeltek.

Adalbert mindjárt a felszentelése után elutazott Rómából. Megérkezését követően a magdeburgi dómban ünnepélyesen beiktatták, majd már a 968. év karácsonyán felszentelte új püspökségeinek: Merseburgnak, Meissennek és Zeitznek megyéspüspökeit. Hermann Billunggal szorosan együttműködve Adalbert a következő években egyháztartományának megszervezésén fáradozott. Emellett különösen szívén viselte a szorbok evangelizálását, s ezt az ország alig művelt vidékein át tett, nagy nélkülözésekkel teli, hosszú útjain messzemenően saját maga lendítette előre.

Magdeburgban a klerikus utánpótlás számára püspöki iskolát alapított, s az nagy tekintélyre emelkedett. Amikor I. Ottó császár 973-ban meghalt, kívánságának megfelelően Adalbert a dómban temette el első felesége, Editha (+946) mellé.

A császár halála után Magdeburgnak mint a német keleti misszió előőrsének jelentősége csökkent, de az érsekség maradt a továbbiakban is a keleti misszió kiindulópontja. Adalbert egy vizitációs útján halt meg a merseburgi püspökség területén 981. június 20-án. Magdeburgba szállították, és a dómban temették el.

BOLDOG EBNER MARGIT domonkos apáca

Június 20.

*Donauwörth, 1291 körül. +Maria-Medingen, 1351. június 20.

Margit az augsburgi püspökség Donauwörth nevű helységében az Ebnerek jómódú és tekintélyes nemzetségéből született. A szülői házban nőtt fel, és tizenégy vagy tizenöt éves korában belépett a szülővárosától nyugatra fekvő Medingen domonkos kolostorába.

Korábbi vallási életéről egyszer bevallotta, hogy Isten mindig megtartotta atyai hűségében és oltalmában. 1312. február 6-án súlyosan megbetegedett; három éven át ágyhoz kötötték szívbántalmi és benuulásai. Eleinte nem tudott mit kezdeni betegségével. Földi orvosságok nem hoztak számára gyógyulást, lelki vigasztalásai hiányoztak; nővértársai pedig mindinkább visszahúzódtak tőle; egy számára különösen kedves „boldog nő” azonban beszélt neki az Istenért elviselt szenvedés értékéről és az imádság áldásáról. Ekkor felismerte Margit, hogy egyedül Isten az igazi hűség. Ettől kezdve eltűnt a szenvedésével szemben érzett ellenszenv, sőt már azt sem kívánta, hogy egészséges legyen, hanem teljesen át akarta magát adni Isten akaratának. 1326-ig gyakran szenvedett, de idővel javult az egészségi állapota.

Amikor 1324–25-ben a kolostor közösségének háborús veszély miatt ideiglenesen szét kellett szóródnia, Margit egy nővértársa kíséretében a szülői házába ment, s ott ugyanolyan visszavonultan élt, mint azelőtt a kolostorban. Örömmel tért vissza Medingenbe „azzal a szilárd elhatározással, hogy a jövőben valóban Isten akaratára szerinte él, és egyedül csak Őt keresi. A következő évtizedben az addiginál biztosabban járta Istenhez vivő útját.”

1332. október 29-én Nördlingeni Henrik (+1379 után) világi pap meglátogatta a kolostort; „Margit kilépett magányosságából, hogy hallja Isten igaz barátjának hangját, ő pedig felismerte, hogy Isten nagyot akar tenni Margit lelkével. Henrik jóságos, lélekkel telített szava olyan volt számára, mint a tél hosszú dermedtsége utáni tavaszi eső.” Tizenkilenc éven át maradt Margittal lelki kapcsolatban. Henrik még nyolcszor járt Medingenben, s amit szóban nem tudtak elrendezni, levélváltással folytatták. Ebből a német nyelven fennmaradt első levelezésből megmaradt Margitnak egy Henrikhez szóló levele és Henriknek Margithoz intézett ötvenhat levele. A Nördlingeni Henrikkel való első találkozástól kezdve Margit „Isten barátai” közé tartozott. Már régebben is hallott róluk, de visszavonultságában nem kereste, hogy csatlakozzék hozzájuk. „Isten barátai”-nak, akik közé világiak, papok és szerzetesek tartoztak, a keresztény élet volt a céljuk abban a vigasztalan időben, amikor a pápák Rómából Avignonba települtek át. Margit Henrik révén került velük közeli kapcsolatba.

1335. február 28-án Margit rendkívüli kegyelmekben, misztikus élményekben részesült. Miközben a nővérek kórusának oltára előtt térdelt, nagy szeretet ébredt benne Jézus neve iránt. Olyan lenyűgöző módon tapasztalta meg Isten szeretetét, hogy úgy érezte: elvesztette a szívét. Betegsége miatt semmiféle nehezebb vallási gyakorlatot nem vállalhatott magára. Lemondott mégis némely ételről, így a húsról, halról, gyümölcsről és borról, s kemény fekhelyen aludt. Panasz nélkül, sőt vidáman, hálásan és mindig szeretetre méltón viselte el szenvedéseit. Minden földi dolog elhalványult számára Isten valósága előtt, és áthatotta csodás ereje. A későbbi években is meglátogatták testi szenvedések, de mindent elviselt abban a tudatban, hogy valamennyi kínja ahhoz teszi hasonlóvá, akit mindenekelőtt szeret: a keresztre feszített Úrhoz.

1344-ben Nördlingeni Henrik arra kérte Margitot, hogy rendezze és foglalja össze lelki élményeit, amelyeket 1312 óta naplószerűen feljegyzett, vagy Henrikhez intézett leveleiben rögzített. Margit 1344 decemberében és 1345 januárjában teljesítette a megbízatást.

Henrik megdicsérte ugyan a munkát, de még pótlását és a naplók további vezetését kívánta. Így jött létre a feljegyzések második része, amely kiegészítéseket tartalmaz, és újakat is 1345-től 1348-ig terjedően. Első megfogalmazásának nyoma veszett. Egy 1353-ból való másolaton kívül, amelyet a medingeni kolostorban őriznek, és amely az 1882. évi kritikai kiadás alapjául szolgált, vannak még különféle másolatai és kivonatai, valamint két latin fordítása. A Napló józan, csaknem egyhangú nyelvezetű, de a feltétlen igazság bélyegét viseli magán. Ezekkel a szavakkal fejeződik be: „Semmit sem kívánok azon kívül, amit Jézussal és Jézusból és Jézusban kapok.” Ebből a beállítódásból ma-

gyarázható Margit bensőséges szeretete a gyermek Jézus, a kereszten, a szentségben, az oltáron lévő Üdvözítő, az Úr neve, sebei, Szíve és drága Vére tiszteletére végzett ájtatosság iránt.

Margit utolsó hónapjairól nem tudunk semmi közelebbit. 1351. június 20-án halt meg Maria-Medingenben. Halála után is tartott az a tisztelet, amely már élete folyamán is megnyilvánult iránta a kolostoron belül és kívül egyaránt. Margitot nem közönséges sírboltba temették el, hanem a káptalanterem közepén. A sírjához fűződő alapítványok és fogadalmi táblák tanúsítják évszázadok óta tartó tiszteletét, melyet a Szentszék 1979. február 24-én megerősített.

Június 21.

GONZAGA SZENT ALAJOS

Június 21.

* Castiglione, 1568. március 9. + Róma, 1591. június 21.

A Gonzaga család nevének abban az időben jó csengése volt. Egyik elődjük a brandenburgi választófejedelem leányát vette feleségül. A terület, amelyen a Gonzagák uralkodtak, kicsi volt. Ezért vagy a császár szolgálatába szegődtek, és vakmerő katona, esetleg kíméletlen zsoldosvezér lett belőlük, vagy az Egyház szolgálatába álltak, s ott tűntek ki. A Gonzagákat nem ritkán két bíboros is képviselte a szent kollégiumban. Kétségkívül tetterős, becsvágyó és életrevaló nemzetség volt a Gonzaga család.

Alajos 1568. március 9-én született Castiglione őrgrófja, Ferrante Gonzaga elsőszülöttjeként, s őt még hét testvére követte. Születése – mint trónörökösnek – előre meghatározta várható életútját. Alig volt tíz éves, amikor a toszkán nagyherceg udvarába került apródnak. Ott megtanulhatott mindent, ami akkoriban társadalmi rangjához szükséges volt: udvari viselkedést és fellépést, a klasszikus és élő nyelveket. A fejedelmi fiúk és lányok között, akikkel együtt élt, ott volt a későbbi francia királyné, Medici Mária is. Megtartottak minden egyházi előírást, de az udvar valójában távol állt a keresztény lelkesítéstől. A gyilkosságtól sem visszariadó kegyetlenség és a féktelen, léha viselkedés mindennapos volt. A fejedelmi családok úgy érezték, fölötte állnak a köznépeknek, sőt a jognak és a törvényeknek is. Ebben a légkörben Alajos elhatározta, hogy megőrzi függetlenségét, és nem engedi, hogy környezete magával ragadja. Kora szerint még gyermek volt, de már tudta, mit kell tennie. A firenzei Angyali Üdvözlés-templomban fogadalmat tett: nem alkalmazkodik környezetének szelleméhez, hogy szabad maradjon Isten számára.

Firenzéből 1579-ben a mantovai herceg udvarába ment. A herceg volt az egész Gonzaga-ház feje. Ott állítólag már kifejezésre is juttatta meggyőződését: „Istennek szolgálni jobb, mint az egész világon uralkodni.” Életmódjának merőben eltérő formája állandó tiltakozás volt az udvari körökben uralkodó visszaélésekkel és bűnökkel szemben. Mivel ezek száma nem volt csekély, nem lehet csodálkozni, hogy az ő másfélesége föltűnt, sőt kihívásként hatott.

1581-ben Alajost apródként Máriának, V. Károly legidősebb leányának, II. Miksa feleségének udvarába rendelték, aki spanyol hazájába készült visszatérni. Alajos szülei és testvérei vele együtt hajóztak a tengeren. Az apa játékszenvedélye miatt kényelmetlen pénzügyi helyzetbe sodródott Spanyolországban, s a tizenéves Alajosnak kellett levélben közbenjárnia a rokonságnál. Úgy látszik, apja nagyon bízott elsőszülöttének diplomáciai képességeiben. Amikor II. Fülöp király 1583-ban több évi portugáliai tartózkodás után visszatért Madridba, Alajost választották ki a latin üdvözlő szónoklat elmondására. Ez a beszéd ugyan a kor szokványos iskolai feladata volt, mégis elárul valamit az ifjú szónok tehetségéből. Ott Spanyolországban lett egészen világos a trónörökös előtt jövő életútja. Be akart lépni a jezsuita rendbe, és ezzel hosszú küzdelem kezdődött apjával, aki abba még csak beleegyezett volna, hogy fia egyházi szolgálatot vállaljon, amelyet a bíborosi méltóság koronázhatott volna meg, a szerzetességet azonban kevésnek találta elsőszülötte számára.

1584 nyarán a család visszatért hazájába, csak egyik nővére maradt a madridi udvarban. Odahaza az édesapa még egyszer megkísérelt mindent, hogy fiát a szerzetesi hivatástól eltérítse. De ezúttal is alábecsülte fia határozottságát és bátorságát. 1585. november 2-án a trónörökös ünnepélyesen – minden formáság betartásával – lemondott összes jogáról, és a trónöröklést Rudolf öccsére ruházta.

Nem volt véletlen, hogy halottak napját választotta alkalmul, mert valóban meghalt ennek a világnak. Két nap múlva Alajos már úton volt Róma felé, hogy ott megkezdje próbaévet. Néhány hónappal később apja haláláról értesült.

Tanulmányi éveit súlyos családi bajok zavarták meg, szükség volt a legidősebb testvér tanácsára és segítségére. Rudolf öccse, akinek átadta az örgrófságot, sok gondot okozott. A családi tanács által elhatározott házassági ajánlatot semmibe véve megszöktetett egy polgári származású leányt, és titokban feleségül vette. Alajos alig bírta rávenni, hogy vállalja, azaz hozza nyilvánosságra a megkötött és érvényes házasságot, és ezzel szüntesse meg a törvénytelen együttélés botrányát. Eközben Rudolf a mantovai herceggel Solferino birtoklásáért pörlekedett. Alajos először csak egy sornyi – anyjának írt – levéllel avatkozott az ügybe. Anyja egyébként a területi viták ügyében még Prágába is elment a császári udvarba. A viszályt azonban nem sikerült rendezni. Ekkor a mantovai herceg anyja azt javasolta, hogy Alajos legyen a döntőbíró. A rend általános főnöke elfogadta az ajánlatot, és megengedte, hogy Alajos hazatérjen, s ott a helyszínen oldja meg a vitás kérdéseket. Az, hogy az alig húsz éves fiatalembert bízta meg ezzel a feladattal, világosan mutatja, mekkora tekintélyt élvezett a családi körben. A közvetítés sikere tényleg nem maradt el, és helyreállt a béke. (Alig három évvel később azonban Rudolf erőszakos halállal meghalt, és egyik öccse lépett a helyébe.)

Alajos így szerencsésen megoldotta mindkét nehéz feladatát, amelyek miatt Lombardiába jött. Most visszahívták Rómába, hogy ott a Római Kollégiumban, a rend központi tanulmányi intézetében folytassa teológiai tanulmányait.

Egy alkalommal Rómát „igazi hazájának” mondta, s az is lett földi útjának utolsó állomása. 1590/91 tele éhínséget hozott Itáliára, s vele pestist, amellyel szemben akkoriban szinte tehetetlenül álltak.

A Római Kollégium növendékei is beálltak az önkéntes ápolók sorába, s életének utolsó heteiben Alajos több más bátor emberrel együtt a római „fekete halál” ellen harcolt. Az egyik napon az utcán összeesve talált egy beteget, akin a pestis minden jele látható volt. Késlekedés nélkül a vállára vette és a kórházba vitte. A huszonhárom éves ifjú ekkor kapta el a halál csíráját. Fájdalmas betegeskedés következett. Rögtön fölvette a betegek szentségét, de a betegség elhúzódott.

1591. június 21-én halt meg a Római Kollégiumban. Tizennégy évvel később boldoggá, 1726. december 31-én szentté avatták. Ünnepe 1842-ben vették föl a római kalendáriumba.

Az „ifjúság példaképeként” gyakran túlzottan lágy és színtelen egyéniségként rajzolták meg alakját, az életéből ránk maradt források azonban nemes jellemének és életszentségének határozott körvonalait tárják elénk.

Már ifjú udvaronc korában megmutatkozott egyenes lelkülete. Egyszer terített asztalnál azzal szórakozott egy hetvenes éveiben járó úr, hogy a fiatal nemesurak tetszését keresve mocskos tréfákat mesélt. Alajos e szavakkal fordult hozzá: „Nem szégyenli Ön, hogy a maga korában és rangjával így beszéljen fiatal emberek előtt? Nem tudja, hogy a rossz beszéd megrontja a jó erkölcsöt?”

Alajos kemény és határozott harcot vívott apjával, aki szenvedélyesen szembeszállt fiának azzal a szándékával, hogy a jezsuita rendbe lépjen. Sem harag, sem ígéretés nem tudta az elszánt fiút szándékától eltéríteni. Amikor egyszer apja veréssel fenyegette, Alajos azt válaszolta: „Boldognak fogom tartani magamat, hogy ilyesmit szenvedhetek Istenért.” Amikor apja azt kérdezte, hogy miért éppen a jezsuitákhoz akar menni, ezt felelte: „Éppen azért választottam a jezsuita rendet, mert abban senki sem vállalhat kitüntető tisztséget. Ha ilyesmire törekednék, a világban maradnék, ahol mint elsőszülött megkapnám az örgrófságot.”

Öccse, aki Alajos helyett örgróf lett, mint már mondtuk, titokban megszöktetett és feleségül vett egy polgárleányt. De rendje gondolkodásában megrekedve nem volt elég ereje, hogy nyíltan bejelentse ezt a „rangon aluli” házasságot. Így látszatra törvénytelenül éltek együtt. Alajos sürgette öccsét, hogy szüntesse meg a botrányt, és hozza nyilvánosságra házasságkötését. Ezért határozott hangú, szinte a szeretet határait átlépő levelet írt neki: „Ha ezt nem érem el nálad, nem ismerlek el többé édestestvéremnek, és egyáltalán nem akarlak többé ismerni. Magam több mint négy év óta a család számára halottnak számítok. Igazán szégyenlenem kellene magamat magam előtt, ha most, miután Krisztus

szeretetéért mindent, még magamat is elhagytam, emberi vonzalom miatt Krisztust elárulnám, és a neki okozott sértést semmibe venném... Tizenkét napig maradok itt, addig várok a válasza. Ne késlekedj abban, ami kötelességed, ne késlekedj, és még egyszer: ne késlekedj! Jól jegyezd meg, hogy háromszor ismétlem ezeket a szavakat! Mert biztosan meg fogod bánni, ha megtagadod kérésemet.” És Alajos végül elérte, amiért öccsét annyira ostromolta: a titokban tartott házasságkötést nyilvánosságra hozták, elviselve a nemesség megrökönyödését.

Betegségében is bizonyoságot tett arról a nemes lelkű viselkedésről és bátorságról, amely egész életét jellemezte. Anyjához írt egyik levelében ezt mondja: „Egy hónappal ezelőtt már közel álltam hozzá, hogy megkapjam Istentől az elnyerhető legnagyobb kegyelmet, vagyis hogy az ő kegyelmében meghaljak. De úgy tetszett Istennek, hogy a halált elodázza, és helyette állandó lázt küldjön rám. Most is ettől szenvedek. Az orvosok, akik nem tudják, mi lesz a dolog vége, mindent megkísérlelnek a test egészségéért. Nekem azonban fontosabb arra gondolnom, hogy Isten, a mi Urunk adjon nekem jobb egészséget, jobbat, mint amit az orvosok adni képesek. És tulajdonképpen boldog vagyok, mert remélem, hogy Isten, a mi Urunk néhány hónapon belül a holtak országából az élők birodalmába fog hívni.”

Erős hitével fölkészítette anyját arra a pillanatra, mikor majd halálhírét veszi. Fennmaradt egy 1591. június 10-én írt levele: „Mindezeket azért írtam, hogy teljesedjék egy különleges kívánságom: Fölséged az egész családdal együtt drága ajándékként fogadja halálom hírét. Adja rám anyai áldását, és álljon mellettem hazamenetelem alkalmával. És ezeket a sorokat azért írtam különösen szívesen, mert semmi másom sincs, amivel szeretetemet és gyermeki tiszteletemet kifejezhetném. Azzal fejezem be soraimat, hogy még egyszer alázatosan kérem áldását.”

Amikor közölték vele, hogy hamarosan meg fog halni, lázban égő szemei fölragyogtak az örömtől. „Örömmel megyek, nagy örömmel!” Ezt ismételte. Egyik társát, aki meglátogatta, ezzel fogadta: „Jó hírt kaptam: nyolc napon belül meghalok. Énekeld velem a Te Deumot!”

Istenünk, égi ajándékok szerzője, ki Szent Alajosban az ártatlanságot csodálatosan egyesítetted a bűnbánó lelkülettel, az ő érdemeiért és közbenjárására add meg, hogy akik az ártatlanságban nem követtük, bűnbánatáról példát vegyünk!

Június 22.

MORUS SZENT TAMÁS

Június 22.

* London, 1478. február 7. + London, 1535. július 6.

Morus Tamás kétségtelenül a legrokonszenvesebb szentek közé tartozik. Apja bíró volt Londonban, s fiát igen korán iskolába küldte. A tehetséges fiú tizenhárom éves korában egy érsek udvarába került apródnak, aki hamarosan az oxfordi egyetemre küldte. Két év múlva apja visszahívta Londonba, és ott fejezte be tanulmányait. Huszonhárom éves korában Tamás már ügyvéd volt. Három évvel később kezdte politikai pályafutását, és tagja lett a parlamentnek. Lelkes humanista volt, és szoros barátság fűzte a nagy humanistához, Rotterdami Erazmushoz. Angol és latin költeményeket írt, és előadásokat tartott Szent Ágoston Civitas Dei című művéről. Mindenütt kedvelték, és hivatásbeli sikerei a legszebb reményekre jogosították föl. Ennek ellenére Tamás nem volt egészen biztos abban, hogy a helyes utat választotta-e? Hosszú időn át arra gondolt, hogy pap lesz. Különösen a karthauziakhoz vonzódott. Érett megfontolás után belátta azonban, hogy nincs hivatása az egyházi rendre és megházasodott. Jane Colttal kötött házassága igen boldog volt. Négy gyermekük, három lány és egy fiú született.

Családi életük ideális volt. Abban a korban, amikor a nőket még másodrendű teremtményeknek tekintették, Tamás gondolt rá, hogy leányainak megfelelő képzést adjon. Többek között latint, görögöt és csillagászatot tanultak. Ezért a családi beszélgetéseik abban a korban szokatlanul intellektuális szinten mozogtak. A ház barátai és gyakori vendégei közé tartoztak a kor legjelentősebb emberei,

mindenekelőtt Rotterdami Erazmus, a festő Hans Holbein, Fisher rochesteri püspök és sokan mások is.

De ugyanúgy ápolták a vallásos életet is. Minden este közös imára gyűlt össze a család és az egész személyzet. Étkezések alkalmával pedig először mindig egy szakaszt olvasott a Szentírásból valamelyik gyermek.

Személyes szokásaiban Sir Thomas rendkívül szerény, étkezésben teljesen igénytelen volt. Minden nap szentmisére ment, és elmondta Mária kis zsolozsmáját. Gyakran járt London szegénynegyedében, hogy támogassa a különösen rászorulókat. Egyetlen szegény sem kért tőle hiába étkezést vagy éjjeli szállást.

Politikai munkája mellett mint író is tevékenykedett. Sok dalát ma népdalként éneklük, Utópia című könyve világhírű lett. Benne a korai kapitalista Angliában található visszaéléseket bírálja. Ez az „igazán arany és nem kevésbé üdvös mint értékes könyv a legjobb állami alkotmányról, az újonnan fölfedezett Seholsincs szigetről” 1516-ban Löwenben jelent meg, és sok nyelvre lefordították. A korai polgári utópisztikus szocializmus első okmányának és sok utána következő szociális utópia példaképének számít. Morus Tamás ugyanis olyan gondolatokat fejtett ki benne, amelyek messze túlmutatnak saját korán.

1511-ben, hatévi házasság után, meghalt a felesége, Jane, és négy kisgyermekkel hagyta magára. Néhány héten belül újra megházasodott. Sokan ezt rossz néven vették tőle, de hát mihez kezdett volna ez a fiatal, elfoglalt politikus és tudós négy kicsi gyermekkel? Második felesége özvegy volt, és hét évvel idősebb nála. Hogy férje művészet- szeretetének kedvében járjon, hárfán, lanton és fuvolán muzsikálni tanult, és gyermekeinek is jószágos anyja lett.

Ezekben az években Sir Thomas jelentősen előrehaladt hivatásában. A család hamarosan egy szép házba költözhetett London előkelő városrészében, Chelsea-ben. Tamás anyagiaktól való függetlenségét mutatja egy levele, amelyet csúreik leégése után írt a feleségének: „Bizonyos, hogy kár ennyi jó gabona elvesztése. De ha Isten jónak látta, hogy ezt a megpróbáltatást küldje ránk, akkor legyünk békeességben, sőt örüljünk, hogy meglátogattott minket.”

Mind sűrűbben kapott fontos jogász, politikai és diplomáciai megbízásokat. Legnagyobb sikere egy franciaországi diplomáciai küldetés volt. Ez döntően hozzájárult, hogy létrejöjjön a cambriai béke, amely véget vetett I. Ferenc francia király és V. Károly császár szűnni nem akaró viszálykodásainak.

1509-ben VIII. Henrik lépett az angol trónra. Kezdetben úgy látszott, hogy kitűnő uralkodó és az Egyház hű fia. Luther ellen készített írása kiérdemelte részére a pápától a Defensor Fidei, a hit védője címet, amelyet az angol királyok mindmáig megtartottak.

1522-ben azonban a király beleszeretett Boleyn Anna udvarhölgybe. Megkísérelte Rómában érvényteleníteni a spanyol hercegnővel, Aragóniai Katalinnal több éve fennálló házasságát. Amikor ez nem sikerült, elhatározta, hogy a német fejedelmi családok példájára elszakad Rómától. Hogy ezt a néppel elfogadtassa, szüksége volt egy politikusra, aki a diplomáciában jártas, és mind a világi, mind az egyházi hatóságok előtt egyaránt népszerű. Választása Morus Tamásra esett. 1529-ben kinevezte kancellárjává.

Henrik király jóindulattal volt kancellárja iránt. Diplomáciai tehetségét ugyanúgy értékelte, mint szimporkázó szellemességét. Sir Thomas azonban nem ringatta magát ábrándokba. „Nem számíthatok barátságára” – vallotta meg vejének és későbbi életrajzírójának, William Ropernek, „mert ha a fejem megszerezhetné neki valamelyik franciaországi kastélyt, lefejeztetne.”

A király azt remélte, hogy Sir Thomas személyében szövetségesre lel terveivel, de hamarosan belátta, hogy csalódott. Eleinte sikerült a kancellárnak távol tartania magát a király első házasságának érvényességéről folyó vitától. „Nem vagyok sem egyházjogász, sem erkölcs-tudós – szokta mondani, amikor a király vagy más valaki a véleménye felől kérdezte –, ezekben a dolgokban nem vagyok illetékes.”

A király azonban lépésről lépésre haladt előre. Először arra kényszerítette a papságot, hogy ismerjék el az „angol egyház oltalmazójának és fejének”, de még megengedte a kiegészítést: „amennyire Krisztus törvénye megengedi”. Sir Thomas már akkor le akart mondani kancellárságáról, a király

kérésére mégis maradt. A helyzet azonban nemsokára tarthatatlanná vált. Morus Tamás könyveket és tanulmányokat írt a protestánsok ellen, miközben a király egyre nagyobb mértékben utánozta azok intézkedéseit. 1532. május 16-án Sir Thomas benyújtotta lemondását, s ezúttal el is fogadták. Ezzel elveszítette fizetését, és mivel állandóan elutasította, hogy hivatala révén meggazdagodjék, családja kezdett szűkséget látni. El kellett bocsátani a cselédséget, és be kellett érni a legszükségesebbel.

Sir Thomas azonban nem veszítette el nyugalmát. Derűsen mondta hozzátartozóinak: „Ha másképpen nem megy, mindnyájan koldustarisznyát fogunk, és az ajtók előtt a Salve Reginát énekeljük. Így együtt maradhatunk, és közösen boldogok lehetünk.” Sir Thomas másfél éven át egészen visszavonultan, csak irodalmi munkáinak élt. Közben a király feleségül vette Boleyn Annát. Koronázására Sir Thomas nem ment el, pedig meghívták.

A király tombolt a sérelem miatt, az udvaroncok pedig végleg el akarták gáncsolni a volt kancellárt. Belerántották egy pörbe, amelyet egy látnoknő ellen folytattak, aki a király második házasságát – állítása szerint – isteni parancsra támada, és ezért halálra ítélték. Sir Thomas a szokott ügyességgel védte magát, és a király kénytelen volt az eljárást leállíttatni.

De hamarosan nyílt törésre került a sor. A pápa a király második házasságát érvénytelennek nyilvánította, és kimondta a kiközösítést. Henrik király azzal válaszolt, hogy a parlamenttel az angol egyház egyetlen fejevé nyilvánította magát, és magának követelte mindazt a hatalmat és méltóságot, amely addig a pápa kiváltsága volt. Minden alattvalónak esküt kellett tennie az új törvényre. Sok katolikus, még püspök és pap is, úgy segített magán, hogy csendben hozzátette: „amennyiben ezzel nem szegem meg Isten parancsát”. Sir Thomas azonban nem élt ilyen fogással. Megtagadta az eskü letételét, ezért a hírhedt londoni Towerbe zárták.

Nemde karthauzi akart lenni valamikor? Fogságában istenadta alkalmat látott a szemlélődő életre. Ebben a szellemben túrt éhséget és hideget. Kezdetben gyakran meglátogathatta a családja, különösen kedvenc leánya, Margit. Azt remélték, hogy az aggódó családtagok szelíd nyomása el fogja érni azt, amit a fenyegetések és kínzások nem tudtak elérni. Félrevezetésül azt mondták neki, hogy bebörtönzött barátja, Fisher bíboros már letette az esküt. Amikor mindez nem járt eredménnyel, megszigorították a fogságot, és megtiltották a látogatásokat. A levelek, amelyeket fogságából Margit leányának írt, legfontosabb lelki írásai közé tartoznak.

„Engem még nem akar a jó Isten”, sóhajtott Sir Thomas, amikor vérpadra vittek három karthauzi szerzetest -- őket később még tizenöt követte. Belsőleg készen állt a vértanúságra, de vakmerőségnek tekintette, hogy arra törekedjék.

1535. június 22-én lefejezték Fisher bíborost. Kilenc nappal később Sir Thomast is bíróság elé állították. Ezúttal nem segített rajta jogász ügyessége; az ítélet előre eldöntött dolog volt. Most nyíltan kifejtette, hogy világi uralkodó nem igényelhet magának vallási jogokat.

Július 6-án vezették a vesztőhelyre. Nyugodt és derűs volt, mint mindig. A vejét arra kérte, hogy adjon egy aranyat a hóhérnak.

Morus Tamást barátjával és sorstársával, Fisher János bíborossal együtt 1886-ban boldoggá, 1935-ben, halálának négyévszázados évfordulóján pedig szentté avatták. Ünnepeket 1969-ben tették általánossá az Egyházban.

Az újkor küszöbén élt szellemes és szeretetreméltó hitvallónak, akinek derűs természete a vérpadon sem tört meg, életéről bőségesen maradt ránk hiteles beszámoló mind a saját, mind a kortársai tollából. Már ifjúkorának irányítója, Morton canterburyi érsek azt mondta vendégei előtt, amikor Tamás őt szolgálta: „Ebből az ifjúból egyszer majd rendkívüli ember lesz. Aki megéri, látni fogja.”

Tamás igen szerény körülmények között élt, mert apja egy pennyt is alig adott neki. Diákéveiről ezt írja: „Így aztán a bortól és az élvezetektől távol maradtam, óráimat nem tékoztam el, a bujaságot és a kicsapongást sohasem tanultam meg, és sohasem értettem ahhoz, hogy a pénzt rosszul használjam föl.”

Morus Tamás huszonöt éves volt, amikor bevásztották az alsóházba. Akkoriban azon vitáztak, hogy megszavazzák-e Margit hercegnőnek a 40.000 font sterlinges hozományát. Az alsóház többsége ellenetzte a követelést. A királyi úrnak azonban senki sem merészelt ellentmondani. Csak Tamásnak volt bátorsága az egyébként is nyomasztóan megterhelt nép jogait megvédeni. Noha ő volt a parlament legfiatalabb tagja, szólásra emelkedett, és olyan erővel beszélt az önkényes adókvetés ellen, hogy a nép képviselői fölcúdtak félelmükből, és elutasították a király javaslatát. A miniszter ezt jelentette az uralkodónak: „Egy tejfölösszájú okvetetlenkedő meghiúsította az ön tervét.”

Morus ügyvédként szerfölött sikeresen működött. VIII. Henrik hamarosan szolgálatába fogadta, mert véleménye szerint tovább már nem mondhatott le „egy ennyire kitűnő ember” képességeiről. Akkoriban Tamás ezt írta barátjának, Fisher rochesteri püspöknek: „Nem szívesen jöttem az udvarba, ezt tudja mindenki. Maga a király is tréfásan szemrehányást tett érte. Azért olyan bizonytalanul érzem magam itt az udvarban, mint egy lovas, aki rosszul ül a nyeregben. De mindezek ellenére a király oly leereszkedő és jóságos, hogy mindenki azt képzeli magáról, Őfenségének ő a kedvence. Valahogy úgy áll velük a dolog, mint a londoni öreg hölgyekkel, akik azt hiszik, ha a Tower Istenanya képe előtt elég áhítatosan imádkoznak, az Istenanya mindig csak rájuk mosolyog.”

A király kegyeinek ellenére Tamás becsületes ember maradt. Érveit mindig szabadon és félelem nélkül adta elő, és közben sohasem veszítette el humorát. Egyszer azt akarta a kancellár, egy bíboros, hogy a királyi tanácsban adjanak neki új tisztséget. Morus elbuktatta az ügyet, mire az ingerült kancellár így támadt a fiatal tanácsosra, Tamásra: „Nem szégyelli magát, noha korban és rangban az utolsó, mégis így lép föl a legnemesebb és legbölcsebb emberek ellen. Ezzel kimutatja ostobaságát.” „Akkor adjunk hálát az Istennek -- válaszolt Tamás nevetve --, hogy a királyi tanácsban csak egy tökfeje van.”

Morus kancellár-elődjei alatt napirenden voltak a megvesztegetések ajándékok és hálaszolgálatok formájában. A kancellária tagjainak gazdag bevételek forrása volt ez! Tamás második veje – hivatalnok apósánál – szívesen folytatta volna ezt a gyakorlatot. Egy nap félig mérgelődve, félig tréfásan azt mondta Tamásnak: „A bíboros legutolsó ajtónállójának ujjai is be voltak aranyozva, mert senkit sem engedtek előre, aki nem adott gazdagon borraivalót. Amióta elvettem az ön leányát, egyetlen ajándékot sem kaptam. Lehet, hogy önnek ez becsület dolga, de én alig tűrhetem”. Nevetve válaszolta Tamás: „Az biztos, hogy nehéz egy kissé a helyzeted, de vigasztalásodra csak azt tudom mondani: Ahol jog és igazságosság forog kockán, ott nem számít sem tekintély, sem személy. Ha az apám, akit igazán szeretek, egy pörben szembekerülne az ördöggel, akit mindennél jobban gyűlölök, bizony az ördög javára ítélnék, ha neki volna igaza.”

Morus Tamás aggodalommal látta, hogyan bontakozik ki konfliktusa a királlyal. Akkoriban egyszer a Themze partján sétált a vejével. Többek között ezt mondta neki: „Ha három dolog jól elrendeződne az Egyházban, fiam, Roper, szívesen engedném, hogy zsákba varrva a Themzébe dobjanak. Az első az általános béke a keresztény fejedelmek között. A második a tökéletes hitegység a keresztény Egyházban. És a harmadik? Bárcsak rendeződne a király házasságának ügye Isten dicsőségére és az érdekeltek megnyugvására. Ez a kérdés még sok bajt fog okozni a kereszténységnek.”

Amikor már megfosztották hivatalától és vád alá helyezték, Tamás egy napon vidáman tért haza, és a fiával beszélgetett. A fiú már azt hitte, hogy elejtették apjával szemben a vádat. Tamás megmagyarázta neki: „A vád alól mentesülni? Arra egyáltalán nem is gondoltam. Akarod tudni, miért voltam olyan vidám? Hitemre! Azért örültem, mert az ördögöt megtréfáltam. Ennél az úrnál én már odáig mentem, hogy gyalázat nélkül nem vonulhatok vissza.”

Amikor Tamást bezárárták a Tower börtönébe, azt mondta barátságosan a kapitánynak: „Uram, megígérem Önnek, hogy nem fogok panaszkodni ellátásra, lakásra és elhelyezésre. Ha mégis megszegném ígéreteimet, vagy bármiben is terhére lennék önnek, akkor megengedem, hogy kíméletlenül tegye ki a szűrőmet.”

Az egyik napon a börtönbe jött az államügyész, és elkobozta a könyveit és írószerszámaikat. Erre Tamás odalépett a ráccsal elzárt ablaknyíláshoz, és bezárta a súlyos fatáblákat. A megrökönyödött felügyelőnek szokott szívéllyel ezt mondta: „Ha egy kézművestől elveszik az anyagot és a szerszámot, nem marad más hátra, mint hogy bezárja a boltot.”

Miután meghozták a halálos ítéletet, közölték Tamással, hogy a király a felnégyelést kimondó ítéletet különleges kegyként a lefejezés enyhébb nemére változtatta. „Köszönöm a király jóságát” – mondta Tamás, és nevetve hozzáfűzte: „Kérem Istent, hogy minden barátomat őrizze meg a kegy efféle megnyilatkozásaitól.”

A hosszú börtön elgyöngítette. Úgy kellett a vérpadra fölsegíteni. „Lefelé már magam is lejövök” – mondta tréfálkozva. Azután elkomolyodott. Nyílt tekintettel végignézett a lélegzet-visszafojtva álló tömegben. A bíró meg akarta ugyan akadályozni, mégis hangosan ezt mondta: „Testvéreim, tanúnak hívlak titeket, hogy a szent katolikus hitben, mint Isten és a király hűséges szolgája halok meg. Hű szolgája vagyok a királynak, de először az Isten szolgája vagyok. Imádkozzatok a királyért, hogy Isten vezesse és világosítsa meg Őt.” Azután letérdelt és elimádkozta az 50. zsoltárt, a Misereret.

Amikor ismét fölemelkedett, a hóhér hozzálépett, és mélyen megindultan bocsánatát kérte. Tamás megölelte őt és azt mondta: „Te ma velem a legnagyobb jótettet fogod tenni, amit halandó ember a testvérelvel tehet. Ne tévovázz tehát és ne félj megtenni kötelességedet. Az én nyakam azonban meg lehetőszen rövid. Szedd hát össze magadat, nehogy mellé üss és árts a hírnevednek.”

Maga kötötte be a szemét, majd a tőkére hajolt. A hóhér már megragadta a bárdot, amikor Tamás jelt adott, hogy várjon még egy pillanatra. Oldalra igazította a szakállát, és ezt mondta: „Ez igazán nem követett el felségsértést.” -- Aztán lecsapott a bárd.

Istenünk, ki Morus Tamás életében az igaz hitet a vértanúságban teljesítetted be, kérünk, engedd, hogy szentjeid közbenjárásától megerősödvé, a hitet, amit szavunkkal vallunk, életünk tanúságával is bizonyítsuk.

SALZBURGI SZENT EBERHARD érsek

Június 22.

*Sittling, 1085 körül. +Rein, 1164. június 22.

Eberhard hatalmas hanyatlás korában született, ez azonban egyben az egyházi élet megújulása is volt. Szerzetesi reformmozgalmak támadtak a kolostorok elvilágiasodása ellen; Nyugatról hadseregek vonultak fel, hogy a Szentföldet elragadják a mohamedánoktól; gyakoriak voltak a panaszok a római Kúria költséges élete és hatalmas pénzkövetelése ellen, úgyhogy a szegénység megszállottjai csakhamar sok követőre találtak; kevéssel utóbb heves hatalmi küzdelem lángolt fel a pápa és a császár között. Az Eberhard korát elsötétítő legnagyobb árnyék mégis az ismételt egyházszakadás volt: pápa és ellenpápa igényelte az Egyház vezetését, kölcsönösen kiátkozták egymást és pártokra szaggatták a kereszténységet. A forrongó nyugtalanság e békétlen idejében jótékonyan emelkedik ki környezetéből a salzburgi érsek alakja. Amikor életrajza a Hegyi beszédből a békességnek boldognak magasztalását adja ajkára, ez egyben életművét is találóan jellemzi. A pártviszályok fölött állt; eljutott arra a békességre, melyet mások oly fájdalmasan keresnek, de nem találnak, mert a világ nem adhatja meg nekik.

Sittling-Biburgi Eberhard a Duna melletti Sittlingben született 1085 körül. Első iskolai képzését a bambergi káptalan iskolájában kapta. Serdülő korában megszökött az ott uralkodó szigor miatt, de erőszakkal visszavitték, és tanítója kíséretében további tanulmányok végzésére Párizsba küldték. Párizs akkoriban fénylő tudományos hírnévnek örvendett, és sok német diákot vonzott magához. Visszatérte után Eberhard kanonok és tanár lett Bambergben Szent Ottó (lásd: 330. o.) püspök idejében, de élt benne a szerzetesi élet utáni vágy.

1125-ben Eberhard belépett a Regensburg melletti prüfeningi bencés apátságba. Ezt az 1109-ben alapított reformkolostort Hirsauból való szerzetesek népesítették be. Kiváló apátjai rövid idő alatt felvirágoztatták: az apátság művészet és tudomány, elsősorban a fal- és könyvfestészet otthona lett. Az Eberhard család 1133-ban megalapította Alsó-Bajorországban Biburg kettős kolostorát. Az első szerzetesek Eberhard vezetésével érkeztek Prüfening apátságából. 1138-ban Eberhard elkísérte Bamberg püspökét Rómába, ahol őt II. Ince pápa apáttá szentelte és Biburg első apátjává rendelte. Tizennégy éven át vezette Biburg kolostorát, ebből kilenc évig apátként. Vezetése alatt gyorsan fellendült a kolostor. Szerzeteseivel a Clunyben és Hirsauban kialakult szerzetesi életet élte; ennek

jellemzői: szigorú hallgatás, ünnepélyes szentmise és zsolozsma, kereszt- és Mária-tisztelet. Az apátság hirsai mintára épített templomát 1140-ben szentelték fel. Eberhard apátot messze földön ismerték és becsülték.

Amikor I. Konrád salzburgi érsek halála után, 1147-ben összeült a választógyűlés, egyhangúan Eberhard apátot választották meg salzburgi érsekké. Vonakodva fogadta el a választást. 1147. május 11-én szentelte fel Boldog Freisingi Ottó püspök.

Salzburg érsekeként Eberhard tizenhét éven át áldásos tevékenységet folytatott. Kiterjedt egyházmegyéje vezetéséről, a kolostorok és templomok érdekének sikeres védelméről számos megmaradt okmány és levél tanúskodik. Jelentős egyházpolitikai tevékenysége mellett lelkipásztori kötelességeit sem hanyagolta el, és mindenekelőtt püspöki hivatalának illett. Hogy a német nyelvterület többi részével ellentétben a délkeleti terület később mentes maradt a szakadástól, és engedelmességet tanúsított III. Sándor pápa iránt, az Eberhard érdeme. Egyházmegyéjének világi papsága és szerzetesei egyhangúan melléje álltak. Kapcsolatai messzire: Aquilejáig és Velencéig, Francia- és Magyarorszáig nyúltak. Az ő befolyása tartotta vissza Magyarországot is attól, hogy elismerje IV. Viktor ellenpápát.

Érdemeket szerzett azáltal is, hogy magasra emelte egyházmegyéje papságának és népének erkölcsiségét. Kortársai magasztalták benne a Szentírás különleges ismeretét, csodálták határtalan jótékonyágát. Megalapította az ágostonos kanonokok kolostorát a stájerországi Vorauban, a magyar határhoz közel, s ez a vallási élet központja lett. Számos kolostor és templomalapítás fűződik nevéhez. Salzburgban és Regensburgban zsinatokat tartott. Előmozdította a Mária-tiszteletet; a jelentősebb Mária-ünnepeket oktávával látta el.

Amikor I. Barbarossa Frigyes, III. Konrád császár unokaöccsét ez utóbbi javaslatára 1152. március 4-én királlyá választották, majd három évvel később IV. Hadrianus pápa császárrá koronázta, a birodalomban hiányzott a pápai párt. Eberhard bátran síkraszállt ugyan az Egyház szabadságáért, ő azonban nem volt harcos politikus, sem politikai vezér. Életrajza tanúsága szerint az volt az alapelve, hogy hagyni kell mindenkét lelkiismerete szerint cselekedni. Eberhard megfontolt, körültekintő, mérlegelő ember volt, döntéseiben inkább habozó, mint gyors, hűségesen kitartó és különösen nemes lelkületű. Az 1159. évi vitás pápaválasztás után Eberhard bölcs megfontolással III. Sándort ismerte el törvényes pápának. Kifejezte jókívánságait Sándornak, és kérte, hogy győzelmét használja fel az Egyház egységének megőrzése érdekében. Sándor iránti lelkesedéséről azonban éppoly kevésbé beszélhetünk, mint Frigyes elutasításáról; különösen, mert Sándor pápa okatlan magatartásával Eberhardban, mint sok másban is, megütközést váltott ki: a pápa kiközösítette a császárt, és feloldotta alattvalóit a hűségeskü alól. Ennek ellenére Eberhard, miután III. Sándort törvényes pápának ismerte el, a pápa fő támasza lett a birodalomban a császár ama törekvéseivel szemben, hogy ismét megvalósítsa a Karoling- Ottó-i birodalmi egyházat, továbbá IV. Viktor ellenpápa jogtalanságával szemben, aki az egyházi reform képviselőjeként lépett fel.

A császár már egy szeptember 16-i írásában sürgetően figyelmeztette Eberhard érseket, hogy se ő, se püspöktársai ne hamarkodják el a pápaválasztás elismerését, és ne tegyék azt a vele való egyetértés nélkül; Eberhard maga is eltökélte, hogy csak olyan személyt ismer el, aki szavatolja a birodalom méltóságának és az Egyház jogának és szabadságának megtartását. A császár 1160. január 13-án zsinatot hívott össze Páviába, s erre Eberhard érseket is meghívta. Amikor aztán a zsinatot megkésve, február 5-én megnyitották, mintegy ötven püspök jelent csak meg. III. Sándor elutasította, hogy megjelenjen a gyűlés előtt. Eberhard is hiányzott: fele útján, Trevisóban megfordult, és megelégedett azzal, hogy távolmaradását kimentse a császárnál.

1160/61 telén megjelent Eberhard egy követe III. Sándornál Anagniban. A pápa leplezetlen örömmel fogadta. 1162. március 16-án III. Sándor egy írásában biztosította Eberhardot, hogy nincs hőbb vágya, mint a béke a császárral. A pápa békemisszióval bízta meg az érseket. Milánó meghódítása után Barbarossa Frigyes császár 1162. március 30-án zsinatot tartott, amelyen Eberhard is részt vett. A császár tiszteletteljesen fogadta ugyan, béketörekvései azonban meghiúsultak.

1163 áprilisában Eberhard, aki időközben Németország pápai legátusa lett, Mainzban újból találkozott a császárral. IV. Viktor halála (1164. április 20.) után III. Sándor ügye kedvezőre fordult

Itáliában és Franciaországban; Németországban azonban III. Sándor követőit súlyos csapás érte Eberhardnak 1164 nyarán bekövetkezett halálával.

Eberhard érsek egész életében arra törekedett, hogy vitás esetekben közvetítsen. Ellenfelei – így I. Barbarossa Frigyes császár is – időnként megharagudtak rá, de mindig tisztelték. Békét teremtett a regensburgi püspök és Henrik bajor herceg között. A kibékítés gyakran csak évekig tartó fáradozás után sikerült, sőt egyes esetekben csak Eberhard halála után járt eredménnyel. Jól beleillik Eberhard életének képébe, hogy utolsó szolgálata is a béke műve volt. Ama kísérlete, hogy békés megegyezést hozzon létre a steiermarki Ottokár örgróffal való viszálykodásban, aki Leibnitz érseki várkapitány ellen vonult Seckau vára elé, kimerítette a koros érsek végső erejét. A megegyezés létrejött, az aggastyánt azonban súlyos betegen vitték a Graz melletti Rein (Reun) ciszterci kolostorába, ahol 1164. június 22-én meghalt. Holttestét Salzburgba szállították.

Egy Salzburgból való kortársi tudósítás ezeket közli a lakosság Eberhard halála utáni magatartásáról: „A hírt minden szomorúsága mellett is szívesen nevezném örömtelinek, tudniillik, a bélpoklosok összegyűltek, hogy adományaikkal, imáikkal, panaszukkal és áldozataikkal az utolsó, jól megérdemelt tiszteletet tanúsítsák iránta... A szegények az ég felé kiáltották: „Atyánkat veszítettük el, micsoda csapás ez számunkra!” Még a tehetősek is panaszkodtak -- egyik, mert urát, másik, mert barátját és atyját veszítette el.”

Bár a 15. század közepén elkezdett szentté avatási per nem járt eredménnyel, Eberhardot a salzburgi egyházmegyében és a bencés rendben a szentek között tisztelik. Úgy szokták ábrázolni, amint a szegényeknek szolgál az asztalnál.

FISHER SZENT JÁNOS

Június 22.

* Beverly (Yorkshire), 1479 körül + London, 1535. június 22.

Tizennégy éves volt, amikor már Cambridge-be került, ahol előbb bakkalaureátust, majd doktori fokozatot szerzett teológiából. Huszonöt éves korában pappá szentelték.

Nemcsak lekipásztor volt, hanem tudós és humanista is. Hamarosan protektorrá, később az egyetem kancellárjává nevezték ki. Amikor a király édesanyja őt választotta gyóntatójává, és minden ügyben tanácsát kérte, rávette, hogy alapítson két teológiai tanszéket, egyet Cambridge-ben, egyet Oxfordban.

1504-ben, mindössze harmincöt évesen, Jánost Rochester püspökévé nevezték ki. Továbbra is igénytelenül és szerényen élt, járta a betegeket és a szegényeket, gyakran személyesen adta fel a betegek szentségeit. Órákon át tartózkodott olyan nyomortanyákon, ahol szolgálja sem tudott megmaradni.

Személyes szokásai szigorúak voltak, mint egy szerzeteséi. Így például naponta csak négy órát aludt. Egyetlen szenvedélye volt: a könyvek. Azzal a szándékkal, hogy könyvtárát egykor majd a cambridge-i egyetem örökli, olyan gyűjteményt hozott össze, amely hamarosan Európa legkiválóbb állományai közé tartozott.

Püspök korában is megtartotta a cambridge-i egyetem vezetését. Cambridge az előző években mélyre süllyedt. Könyvtára mindössze 300 kötetre zsugorodott. Nem rendelkezett görög és héber tanszékekkel. János püspök mindkettőt fölállította. Negyvennyolc éves korában még elkezdett görögül tanulni, ötvenegy éves fejjel pedig héberül. A híres humanistát, Rotterdami Erazmust meghívta professzornak Cambridge-be.

Az általános fanatizmus korában János püspök mindig megőrizte józanságát. „A tévedést gyűlölni, a tévedőt szeretni”: ez lehetett volna jelmondata. Írt ugyan egy négykötetes könyvet Luther ellen, de nem hunyt szemet az Egyház körein belül uralkodó visszaélések fölött sem.

Amikor VIII. Henrik király 1522-ben beleszeretett Boleyn Anna udvarhölgybe, és minden eszközt felhasználott, hogy a spanyol Aragóniai Katalinnal főnnálló házasságát fölbontassa, azt gondolta, hogy támaszt talál a rochesteri püspökben, aki iránt többször kimutatta jóindulatát. Ebben csalódnia kellett. Pápai legátus érkezett Londonba, hogy kivizsgálja a felbontandó házasság ügyét. Egy ideig úgy

látszott, sikerül a király terve, de egyszer csak János, a rochesteri püspök kijelentette, hogy egy házasságot, amely immár húsz éve fennáll, „sem isteni, sem emberi hatalom nem bonthat föl; ennek a meggyőződésének hangsúlyozására kész saját életét is föláldozni”. Befejezésül Keresztelő Szent Jánosra utalt, aki a házasság fölbonthatatlanságának védelmezőjeként elszenvedte a halált.

Ekkor valóságos hajtóvadászat kezdődött a püspök ellen. Kétszer bebörtönözték, egyszer meg akarták mérgezni, egy másik alkalommal puszkagolyó csapódott be könyvtárának ablakán, de célt tévesztett. Azután megpróbálták – épp úgy, mint Morus Tamást – belekeverni a „kenti szent nő” pörébe. Ez a látnoknő ugyanis – állítólag az Üdvözítő közvetlen parancsára – föllépett a király új házasságkötése ellen. De mindezeknél fájdalmasabban érintette Jánost püspöktársainak tanácsa, akik kompromisszumot terjesztettek eléje. „A várat azok árulják el, akiknek védeniök kellene” – jegyezte meg keserűen.

Végül VIII. Henrik esküt követelt alattvalóitól, amely a Boleyn Annával kötött házasságát érvényesnek ismerte el, és a királyra ruházta a legfőbb egyházi hatalmat. Ekkor végképp eldőlt János püspök sorsa.

Börtönbe vetették, és ott tíz hónapon át szenvedett. A pápa eközben kinevezte bíborossá. Henrik király dühöngött: „Csak küldjön neki bíbor sapkát a pápa – kiabálta –, majd gondoskodom róla, hogy ne legyen feje, amelyre föltehesse!”

1535. június 22-én hajnali öt órakor fölébresztették Fisher bíborost. „Ma délelőtt ki fogják végezni” – mondták neki, mire ő ezt mondta: „De még túlságosan korán van, hagyjon még, kérem, egy kicsit aludni.” Aztán még két órán át oly mélyen aludt, mint egy gyermek.

A hosszú raboskodás annyira elgyengítette az idős férfit, hogy székben kellett a vesztőhelyre vinni. De amikor a vérpadon állt, hangja erősen zengett. Kijelentette, hogy a szent, katolikus Egyházért hal meg, és kérte az embereket, imádkozzanak érte, hogy a végsőkig állhatatos maradjon.

Azután elimádkozta a Te Deumot és a zsoltárt: „Te benned bízom, Uram...” Megbocsátott hóhérjának, és fejét a tőkére hajtotta.

Testét egy napig ott hagyták heverni, aztán valami gödörbe vetették. Fejét póznára tűzve a londoni hídra állították, és ott hagyták tizennégy napig. Azt mondják, olyan volt, mintha élne: orcái enyhén pirosak voltak, és arcvonásain a mélységes béke kifejezése ült. Két hét után nagy barátja, Morus Tamás feje került a helyére.

Mindkettőjüket haláluk után négyszáz évvel, 1935-ben avatta szentté XI. Pius pápa. Életük felett elmélkedve így kiáltott föl a pápa: „Tales ambio defensores! – Ilyen védőket kívánok hitünknek!”

Erről a kiváló angol egyházi férfiúról dicsekedve mondta a királya – amikor a király még egységben volt Róma püspökeivel –, hogy egyetlen más országnak sincs olyan püspöke, mint Fisher.

A híres humanista, Rotterdami Erasmus, akit a szent püspök meg tudott nyerni a cambridge-i egyetemre, azt mondta róla: „Nincs nála bölcsebb emberünk és szentebb püspökünk.”

Fisher János négykötetes munkát írt Luther ellen. Amikor azonban valaki gratulált neki ehhez, azt válaszolta: „Talán jobb lett volna, ha helyette inkább imádkozom.”

Hogy Fisher püspök az általános vallási fanatizmus korában mennyire világosan ítélte, mennyire jól látta és néven nevezte a katolikus Egyházban fennálló visszaéléseket is, mutatja egy idézet Luther-könyvéből: „Szeretném, ha a római pápák megreformálnák püspökeik erkölceit, amennyiben a nagyravágyást, mohóságot és fényűző életet számúznák belőlük. Ez az egyetlen eszköz azoknak elhallgattatására, akik a pápát gyalázkodásokkal halmozzák el. Ha ezt halogatja, hamarosan Isten büntető ítéletétől kell tartanunk.”

Istenünk, ki Fisher János életében az igaz hitet a vértanúságban teljesítetted be, kérünk, engedd, hogy szentjeid közbenjárásától megerősödve, a hitet, amit szavunkkal vallunk, életünk tanúságával is bizonyítsuk.

NOLAI SZENT PAULINUS

Június 22.

* Bordeaux közelében, 353/54. + Nola, 431. június 22.

Szent Paulinus püspök (teljes nevén Pontius Meropius Anicius Apulinus Paulinus) pogány családban született. Apja magas rangú császári hivatalnok volt, ősei egy nemes római család tagjai voltak, akik hatalmas vagyont gyűjtöttek össze. Így a családnak Gallián kívül kiterjedt birtokai voltak Hispániában és Dél-Itáliában. Életrajzot nem írtak a kortársak Paulinusról, ő maga azonban művelt íróember volt, ezért a levelezéséből és egyéb munkáiból tudunk néhány részletet az életéről.

Szent Ágoston kortársa volt: születésük és haláluk éve szinte azonos. Paulinus Gallia leghíresebb iskolájába járt Bordeaux-ban, a híres rétor és költő, Ausonius tanítványa volt. A pogány Ausonius és a tanítvány, s feltehetően a két család között is, bensőséges barátság alakult ki. Ausonius fiaként szerette Paulinust, ő pedig atyját és nevelőjét tisztelte tanítójában. E barátság meghatározó szerepet játszott Paulinus pályáján. Ausonius ugyanis 365--367-ben a császár, I. Valentinianus fiának, Gratianusnak a nevelője, majd Itália, Illyria és Afrika prétori prefektusa lett. Érthető, hogy mindent elkövetett kedves tanítványa érdekében, aki szintén hivatalnoki pályára készült. Ennek tudható be, hogy Paulinus hamarosan szenátor, 381-ben pedig Campania kormányzója lett.

Campania népe sokkal jobban befogadta a kereszténységet, mint a Paulinus által ismert Gallia. Különösen meghatotta az az áhítat, amellyel Szent Félix vértanú sírját vették körül január 14-én, amikor nagy tömeg gyűlt össze a vértanú ünneplésére. Paulinus már ekkor, pogányként Szent Félixnek ajánlotta életét. Hivatalát nem sokáig viselte, mert 384-ben lemondott, és feleségével, Teréziával együtt hispániai birtokára indult. Itt végre született egy gyermekük, akit Celsusnak neveztek el, de nagy fájdalomra a fiú nyolc napos korában meghalt.

Ezt követően elhagyták Hispániát, és aquitániai birtokukra vonultak vissza, hogy felejték gyászukat, s távol a közügyektől és háborúskodásoktól a költészet és a filozófia szépségeit élvezhessék. Társaságukban volt Ausonius mester, egy fiatal, még pogány ügyvéd, Sulpicius Severus, a filozófus Jovius és a dúsgazdag Gastidius. Valószínű, hogy ebben az időszakban Paulinus megfordult Milánóban is, és találkozott Szent Ambrussal, akitől – mint később rá emlékezve mondja – hitet merített.

E csendes esztendő alatt megérlelődött elhatározása, hogy megkeresztelkedik. A katechumenátust egy Amandus nevű papnál végezte, s a bordeaux-i püspök 389-ben megkeresztelte. Paulinus túl volt már harmincötödik évén, amikor kérte a keresztséget, de ez akkoriban szokás volt. Szent Jeromos és Szent Ágoston is felnőtt férfi volt már, amikor megkeresztelkedett.

A keresztség napja Paulinusnak a megtérés napja volt. Szakított pogányságával és a pogány kultúrával. Korábban sűrűn váltott levelet Ausoniuszal, most válasz nélkül hagyta leveleit, mert maga mögött hagyta a Krisztust nem ismerő antik világot. Feleségével együtt ismét Hispániába utazott, s ott kezdte valóra váltani az evangéliumban hallott ígéket. 393-ban eladta hispániai birtokát, és árát szétosztotta a rászorulóknak között, majd megkezdte „szerzetesi” életét.

A nyugati egyházban ezekben az évtizedekben még nem volt kolostor és szerzetesi regula. Voltak viszont remeték, s kisebb, világtól elvonult közösségek alakultak, melyek tagjai az evangéliumi tanácsok szerint az imádságnak és szellemi munkának szentelték magukat. Szent Márton, Szent Jeromos, Szent Ágoston, Vercelli Szent Özséb körül is ilyen közösségek születtek. Paulinus is úgy határozott, hogy elvonul a világtól, és az evangéliumból tanult szegénység és alázatosság követője lesz. De ugyanúgy járt, mint Ágoston, akit szintén a nép kívánságára szenteltek pappá. Barcelona népe Paulinust akarta papjaként látni. Ő azonban csak azzal a feltétellel vetette alá magát a nép akaratának, hogy nem köti magát a barcelonai egyházhoz, mert távolabbi terve szerint Nolában akart megtelepedni. 394 karácsonyán Lampius püspök pappá szentelte, Paulinus pedig mindjárt a következő évben útra kelt Nola felé. Vele tartott Terézia, aki ettől kezdve csak lelki társa volt, továbbá néhány barátjuk. Köztük egy másik házaspár: Turcius Apronianus és Avita, valamint a gyermekeik, Eunomia, Asterius, Alfia és Emilius.

Nolába érkezve nem a városban telepedtek meg, hanem Szent Félix sírja közelében, a városon kívüli barlangokban. A szerzetesi közösség – külön laktak a férfiak és külön a nők – léleken és hitben egy

volt. Imádságaikat a vértanú sírja körül végezték. Egyszerű ételüket közös asztalnál fogyasztották, és mindig vendégül látták a zarándokokat. Paulinus, aki ismerte a verselés művészetét, minden esztendőben dicsőítő verset írt Szent Félixről a szerzetesi közösség külön örömeire. Életük a szegénység és az alázatosság szeretete volt, és ez különös fényt adott lelkületüknek más hasonló közösségek között.

Teréziáról 408 után Paulinus soha nem tesz említést, ebből arra lehet következtetni, hogy még abban az évben meghalt.

409 körül megválasztották Paulinust Nola püspökévé. Fölszentelésének évét csak Szent Ágoston leveleiből tudjuk kikövetkeztetni, aki 408-ban még csak Paulinusnak, 410-ben már Paulinus püspöknek írt.

A következő hús évről nincsenek adatok. Annyit tudunk, hogy a Szent Ágoston, illetve Pelagius és követői közötti kegyelemtani vitába Ágoston oldalán avatkozott be. Föltételezzük, hogy minden energiáját lekötötte a püspökség, a Szent Félix-zarándokhely és a város gondja, mert előbb a gótok, majd a vandálok vonultak át a vidéken.

A püspök haláláról egy Uranius nevű pap hagyott ránk följegyzést. Eszerint az utolsó napon Paulinust meglátogatta két szomszédos püspök, Symmachus és Acundinus. Velük még szentmisét koncelebrált, majd a házába hívta őket, és buzdító szavakat intézve hozzájuk a halálára készült.

Másnap, 431. június 22-én reggel halt meg.

Abban a templomban temették el, amelyet ő maga építtetett Szent Félix tiszteletére. Nem sokkal később, 455-ben a vandálok földúlták a szentélyt, és tisztelete feledésbe merült. Szent maradványait a 11. században vitték Rómába, ahol ettől kezdve tisztelték. Az ereklyéket a Szent Bertalan-templomban helyezték el a Tiberis szigetén. Ezt a templomot III. Ottó császár építtette a prágai vértanú püspök, Szent Adalbert tiszteletére, nevét azonban Bertalan apostoltól veszi, mert maradványait ide hozták. X. Pius pápa 1908-ban elrendelte, hogy Paulinus ereklyéit vigyék vissza Nolába. A szent püspök ünnepét ő terjesztette ki az egész Egyházra.

Sulpicius Severus úgy tudja, hogy aquitániai tartózkodása idején Paulinus szembajt kapott és majdnem megvakult. Betegségéből Szent Márton püspök gyógyította meg csodálatosan.

Megtérése után Paulinus a birtokait pénzzé tette és az Egyház karitatív céljainak szolgálatára átadta Galliában és Hispániában is. Nem így Nolában. Már korábban állt egy kis templom Szent Félix sírja felett. Amikor társaival együtt a sír közelében megtelepedett, itáliai birtokai árán templomot emeltetett a sír fölé. A templomhoz csatlakozott három oratórium, egy keresztelőkápolna, egy szállás a zarándokoknak és azok cellák, amiket maguk használtak. Saját celláját a templom oldalában, az első emeletre helyeztette el, és a falon nyílást vágatott, hogy bármikor láthassa Szent Félix sírját.

E templomot Paulinus igen gazdagon díszítette. Különlegessége, hogy figyelmen kívül hagyva a kilencven évvel korábbi elvirai zsinat képeket tiltó határozatát, a templom falaira bibliai jeleneteket festetett, és feliratokkal látta el.

Egy legendás elbeszélés szerint amikor a vandálok megtámadták Nolát, foglyul ejtettek egy ifjút, és túszként magukkal akarták vinni. Az ifjú egy özvegyasszony egyetlen fia volt, ezért Paulinus kiváltotta, és maga ment túszként fogságba. A vandál király palotájába került, ahol kertészként dolgozott mindaddig, míg társaival együtt ki nem váltották. A történészek szerint ez az eset egy későbbi Paulinusszal történt, kétségtelen azonban, hogy az evangéliumot megvalósító szerzetespüspök képéhez is illik ez a legenda.

Istenünk, ki úgy akartad, hogy Szent Paulinus püspök a szegénység szeretetével és a lelkipásztori buzgósággal tündököljön szentjeid között, kérünk, engedd, hogy akinek érdemeit ünnepeljük, annak példáját is kövessük a szeretetben!

Június 23.

OIGNIES-I (WILLENBROECKI) SZENT MÁRIA szűz

Június 23.

*Nivelles, 1177. +Oignies, 1213. június 23.

Vitry Jakab (1180--1254), a csalhatatlan ítéletű és igaz férfiú, a későbbi bíboros jegyezte fel életrajzát. Ő maga is lelki fiának nevezte magát. 1208-tól röviddel a halála előtti időig tanúja volt szokatlan életének, és ebben az időben valószínűleg a gyóntatója is lehetett.

Mária Nivelles-ben született egy nagyon gazdag brabanti család lányaként. A gyermekben korán felébredt az ellenérzés a túlságosan evilági, túlságosan bővelkedő és pénzére büszke jómóddal szemben, amelyet a felvirágzó városok polgárai élveztek. Az a lelkület ez, amely körülbelül ugyanabban az időben Assisiben Ferencet arra készítette, hogy felháborodott apja lába elé vesse értékes ruháit, hogy szegényen kövesse a szegény Krisztust. Mária anyjának is volt elegendő oka arra, hogy kétségbeesetten tördelje a kezét, mert a leányka állhatatosan vonakodott attól, hogy olyan pazarlóan engedje magát cicomázni és csinosítani, mint ahogy az megfelelt volna a család vagyonának és tekintélyének. Az anya igyekezete, hogy tizenégy éves lányát megfelelően férjhez adja, végül sikerrel járt. Mária ifjú hitvese telve volt szeretettel és megértéssel. Teljesen meghiúsította a szülők várakozását, mert már röviddel a házasságkötés után nyílt titok lett, hogy Máriával nemcsak imádságait és kemény vezekléseit osztotta meg, hanem hogy – Krisztus szeretetének ugyanattól a lángjától hevítve – a fiatalok megfogadták, hogy megtartóztatóan élnek. Családjuk rémületére szép, jól berendezett házukból a hajléktalanok valamiféle menhelyét hozták létre, és rövid idő alatt olyan pazarló nagylelkűséggel használták fel gazdagságukat a szegények és betegek szolgálatában, hogy azt a nivelles-i polgárok botránynak érezték, és mindkettőjüket mint a társadalom ellenségeit kerülték, vagy mint örülteket nyíltan kinevették és ócsárolták. Az ifjú pár – miközben lelki egyesülésük olyan mértékben nőtt, amilyen mértékben mindketten feláldozták földi kedvteléseiket – attól a kívánságtól vezérelve, hogy Krisztushoz váljon hasonlónvá, tovább haladt ezen a keresztúton, és végül Nivelles városának peremén, Willenbroeck lepratelepén kötött ki. Ez volt az utolsó állomás, amelyre együttesen értek el. Amikor kitörtek a hagyomány és a biztonság szorításából, mindig Mária volt a merészebb, a mértéktelenebb és hevülőbb. Férje némiképp az ő árnyékába húzódott, de hallgatag áldozatkészségével is méltó társa, éber őre, soha nem csüggedő támasza és erősítője volt a nyílt megvetés vesszőfutásában.

Mindketten bevonultak a leprások közé egy kis kunyhóba, és ápolták a bélpoklosokban a misztikus test legborzasztóbban szenvedő tagjait.

Vitry Jakab tanúsítja, hogy Mária a Megfeszített szemléléséből nyerte az erőt hősies áldozatához. Az Úr szenvedése volt szemlélődésének csaknem egyedüli tárgya, miután – még útja kezdetén – egyszer olyan mélységes megrendülést élt át a kereszt előtt, hogy könnyek áradatát hullatta, utána pedig hosszú ideig nem tudott Krisztus szenvedésére gondolni anélkül, hogy az együttérzéstől el ne veszítette volna eszméletét. Lelkismeretének nagy gyöngédsége és szívének csodálatos tisztasága a kereszt iránti szeretetéből fakadt. Mivel az Úrhoz hasonló akart lenni, s mivel fájdalmát az ő megváltó szenvedésével akarta egyesíteni, vezeklő buzgóságát az elviselhetőség határáig fokozta: keményen ostromozta magát, csak egyszer evett napjában, és húst sohasem fogyasztott, bort sohasem ivott, gyakran a hét felén át sem vett táplálékot magához, vagy egész hónapon át megelégedett csupán vízzel és kenyérrrel. Szíve mindig egyesült Istennel, munka közben is imádkozott. Gyakori és hosszan tartó elragadtatásai közepette a természetfölötti valóság is közvetlenül látható és megtapasztalható lett számára. Vitry Jakab csodálja azt a belső biztonságot és világosságot, amelyet eközben tanúsított, és amellyel a démoni képeket meg tudta különböztetni a valódi mennyei látogatásoktól. Korában teljesen szokatlan volt bensőséges tisztelete az Oltáriszentségben jelenlevő Krisztus iránt. Életrajza előtt nincs az egyháztörténelemben ennek az ájtatosságnak írásos bizonyítéka. Éjjel-nappal sok órát töltött imádkozva az Oltáriszentség előtt, amely akkoriban egy rendszerint galamb alakú szentségtartóban láncon függött az oltár fölött. Egyszer egy nagy lelki ínségében hozzá forduló férfinak azt

tanácsolta, hogy lépjen egészen közel a jelenlevő Úrhoz, és neki panaszolja el bánatát. A férfi azután átélte, hogy a galamb a szentséggel együtt a fejére szállott, és csodálatosan megvigasztalta az Úr közelsége. Valahányszor csak megengedték Máriának -- s ez az akkori időkben nagyon ritkán történt meg --, magához vette az Úr testét. Isten utáni éhségének és szomjúságának van egy megrendítő bizonyosága: néha megkérte a papot, mise után hagyja kint az üres kelyhet, hogy rátekintve felüdülhessen.

A willenbroecki kis kunyhót idővel gyakran ellepték a kíváncsiskodók és a segítséget keresők, Mária pedig belső parancsot kapott a magányra. Hűséges társa beleegyezett az áldozatba, hogy ne lássa már többé maga mellett a csöndes, szeretett arcot az imádság, a szűkös étkezés és az együttes munka alkalmával. Mária 1208-ban visszavonult a félreeső Oignies-be, a Szűzanya Namur egyházmegyéjében lévő kis szentélyébe. Az itteni kegykép már akkor az évenkénti bűnbánó zárandoklatok célja volt, amelyeket a legkeményebb télben is mezítláb szoktak megtenni. Itt telepedett le Mária néhány jámbor nővel együtt az ágostonos kanonokok mellett, egy beginaházban és itt vette át lelki gondozását Vitry Jakab egészen 1213-ig, amikor is – röviddel Mária halála előtt – III. Ince pápa elküldte, hogy keresztes hadjáratot hirdessen az albigenek ellen.

Az utolsó évek Mária számára a misztikus kegyelmek paradicsomát és a rémes testi szenvedések poklát jelentették. Nem sokkal halála előtt a templomba vitette és letétette magát az oltár előtt.

Életrajza szerint utolsó napjaiban már csak „énekelt”. Ez azt jelenti, hogy – a szeretet és a fájdalom ekstázisában – ritmikus prózában vagy versekben beszélt. 1213. június 23-án eljutott az Istennel való végső egyesülésre. Hivatalosan sohasem avatták szentté, Oignies-ben azonban a halála után azonnal szentként kezdték tisztelni. Ottani kultuszát egyházilag is jóváhagyták. Maradványait 1609-ben V. Pál pápa rendelkezésére kiemelték, és most egy ezüst ereklyetartóban őrzik Oignies templomának oltárán.

CAFASSO SZENT JÓZSEF pap

Június 23.

*Castelnuovo d'Asti, 1811. január 15. +Torino, 1860. június 23.

A szentnek, aki egy jómódú gazda fiaként Chieriben járt iskolába, kezdetben sokat kellett szenvednie tanulóársaitól kis termete és púpossága miatt, de csakhamar a tenyerükön hordozták állandóan egyforma jósága és barátságossága miatt. A seminarista Giuseppe Cafasso egy mondása eltörölhetetlen benyomást gyakorolt Bosco Szent Jánosra: „Aki pap lesz, az Úrnak adja magát, ezért semmi sem köti e világhoz, csak Isten nagyobb dicsősége és a lelkek üdvössége.” Így megértjük jelmondatát is: Szentnek lenni, hogy a mennybe jussunk, és lehetőleg sokakat magunkkal vigyünk.

Miután 1833 őszén pappá szentelték, képzésének kiegészítésére Torinóba ment. A janzenizmus, a szigorúság és államegyháziság szelleme azonban, amely az érseki szemináriumban és az egyetemen uralkodott, nem volt kedvére. Szellemi és lelki otthonát az Assisi Szent Ferenc templománál levő papi konviktusban találta meg, amelyet a tiszteletre méltó Lanteri Pius Bruno (1759--1830) és a teológiai professzor, Luigi Guala alapított, s amely mintegy hatvan továbbtanuló papot tudott felvenni. Itt nem a janzenista félelem és beszűkültség vált uralkodóvá, hanem Szalézi Szent Ferenc szelleme. Az erkölcsi szigorúsággal szemben Ligouri Szent Alfonzot követték, az állami abszolutizmussal szemben pedig, amely megbéklyózta az Egyházat, az egészséges szabadság alapelveit képviselték.

Kiválóan végzett tanulmányai után Cafasso az erkölcsstan professzora, majd Guala halála után, 1848-ban rektor lett ebben az intézetben. A papok legveszedelmesebb ellenségének tekintette az Evangélium szellemével szemben álló világiasságot. Feladata nem volt könnyű ebben a forradalmi időben különböző politikai felfogású papjai között. Mivel azonban semmi mást nem keresett, csak Istent és a lelkeket, s egész lényé jóságot és szeretetet sugárzott, s mivel a legnehezebb helyzetekben is rendíthetetlen maradt Istenre alapozott nyugalma, sikerült elérnie, hogy papjai egy szív és egy lélek lettek és maradtak is.

Cafasso tevékenysége a piemonti egyházmegye egész papi nemzedékének tanítója- és nevelőjeként kétségtelenül nagyon áldásos volt. Legfontosabb küldetésének mégis a lelkivezetés látszik. Minden nap sok órát töltött a gyóntatószékben. Boldoggá avatási aktáiban ez olvasható: „Kortársai közül (az

arsi plébános kivételével) távolról sem mérhető senki Don Cafassóhoz a tanácsadás nehéz hivatalában, mégpedig a tanácsát kérők tömege és különfélesége miatt, azután az ügyek sokfélesége miatt, amelyekben hozzá fordultak és végül annak rendje- módja szerint, ahogyan ezt a szeretetszolgálatot gyakorolta.” Az utolsó szavak gyors és világos felfogására, csodálatosan éles meglátásaira céloznak, továbbá tömör, pontos válaszaira, amelyeket szemmel láthatóan felsőbb világosság által megvilágítva, nagy jószággal adott a nehéz kérdésekre. Cafasso húsz éven át volt Don Bosco lelkipálybírója, aki gyakran kinyilvánította: „Neki köszönhetek mindent. Atyám és tanácsadóm, vezetőm és segítóm volt.” Giovanni Cagliero (1838- -1926) bíboros pedig, Don Bosco szaléziánusainak első püspöke ezt mondta: „Don Bosco erényei és bölcsessége Don Cafasso dicsősége.”

Különös részvétet érzett Cafasso a fegyencek iránt; buzgón látogatta és papjaival is látogattatta őket. Az elítéltekről való gondoskodása miatt sokan az „akasztófák papja”-nak nevezték. Hatvannyolc halálraíteltet kísért el utolsó útján, és valamennyiüket olyan jól előkészítette a halálra, hogy nagy nyugalommal és Isten akarata iránti teljes megadással haltak meg. Gyakran mondta a vesztőhelyről visszatérően: „Istennek hála, megint egy lélekkel több imádkozik értünk az égben.” Ha ezen csodálkoztak, így szólt: „Igen, biztosan sokat vétkeztek, de Isten nem becsüli-e nagyra bánatukat és töredelmes lelkületüket, amellyel halálukat gonosztetteikért való engesztelésül fogadták? A magam részéről meg vagyok győződve arról, hogy az ilyen ember számára nincs már tisztítóútz sem.” Szívesen nevezte őket „felakasztott szentjei”-nek, és közbenjárásukat kérte.

Tőle származik ez a csodálatos imádság: „Uram, Istenem, már most teljes megadással és készséggel elfogadom a halál bármilyen fajtáját minden aggodalmával, szenvedésével és fájdalmával együtt úgy, amint neked tetszeni fog.” Megértjük, hogy ott, ahol ez a készség valóban tökéletes, mint „felakasztott szentjei” közül sokakban volt, nincs már nagy szükség a tisztítóúzra sem.

Cafasso 1860. június 23-án halt meg Torinóban. Első életrajzírója, Don Bosco ezt közli: „Hiszem, hogy még a szentek között is ritkán található olyan, aki személyében annyi bölcsességet, az emberi dolgokban annyi tapasztalatot, nagylelkűséget, erőlelkűséget, mértékletességet, az Isten dicsőségéért és a lelkek üdvösségéért való buzgóságot egyesít, mint amennyi Cafasso papból sugárzik ki.”

Cafassót 1925-ben boldoggá, 1947. június 22-én szentté avatták.

Június 24.

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS

Június 24.

*Ain Karim, Kr. e. 7. +Mahérusz vára, Kr. u. 29.

„Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának evangéliuma kezdődik. Izajás próféta megírta: Nézd, elküldöm követemet, hogy előkészítse utadat. A pusztában kiáltónak szava: tKészítsétek az Úr útját, tegyétek egyenessé ösvényeit!t Keresztelő János a pusztában hirdette a bűnbánat keresztységét a bűnök bocsánatára.” (Mk 1,1--4). Így hangzik az evangéliumokban és az Apostolok Cselekedeteiben megőrzött régi igehirdetési formulák egybehangzó tanúságtétele: Jézus nyilvános föllépésének kezdetei Keresztelő Jánosnak a Jordán mellett indított bűnbánó mozgalmába nyúlnak vissza. Az evangélisták közül az egyetlen „történész” ennek az eseménynek páratlan üdvösségtörténeti jelentőségét egy hatos tagolású időmeghatározásban fejezi ki határozott vonásokkal (Lk 3,1 sk.): Tiberius császár uralkodásának tizenötödik éve az október 27. és szeptember 28. közötti időre utal, valószínűleg a Krisztus utáni 28/29. évben. Tulajdonképpen ez az egyetlen közvetlen évmegjelölés evangéliumainkban.

Keresztelők -- és keresztelési mozgalmak -- nem voltak ismeretlenek a korforduló zsidósága előtt. De közülük csak egy kapta meg már zsidó kortársaitól „a Keresztelő” nevet. János alakja és keresztése különös, feltűnő lehetett.

Alakjában semmi sem emlékeztetett az úgynevezett álmessiasok viselkedésére, akiknek föllépéséről az újszövetségi hagyomány is beszél. Voltak, akik messiási prófétáknak adták ki magukat, s követőiknek megígérték, hogy megismétlik Izrael eszményi őskorának, a mózesi időknek csodáit. A Lk 2,30 szerint bizonyos, hogy János föllépése előtt a pusztában élt, tehát azon a helyen, amelyhez Izrael

végső várakozásai fűződtek. Kumrán jámborai is a júdeai pusztában – távol a bűnös világtól és az elvilágiasodott templomtól – akartak fölkészülni akkoriban Isten végső megjelenésére. Még az is lehetséges, hogy János egy bizonyos ideig náluk tartózkodott. Az említett messiás- jelöltekkel szemben ő nem ígért semmiféle megmentő csodát, amely igazolhatta volna őt. A hagyomány egyetlen csodáját sem említi.

A János-evangélium Betániát (1,28), később a Szalim közelében lévő Ainont nevezi meg János működési helyéül. Amikor a zsidók a Jordán déli folyásának steppevidékén meglátták a Keresztelő bőrrövel összefogott teveszőr ruháját és szűkös pusztai étkezését (Mk 1,6), egykori legizibb prófétájukra, Illésre kellett emlékezniük, akin „szőrruha volt, a derekán pedig bőrv” (2Kir 1,8), s akinek az akkori zsidóság várakozása szerint a Vég előtt vissza kellett térnie, hogy Jahve vagy a Messiás előfutáraként fölkészítse a népet az üdvösség idejére. Jánosban a régi próféta szellemének megfelelő új Illés támadt. Az övénel nem kisebb bátorsággal hirdette meg a régi felszólítást: Tartsatok bűnbánatot! Térjete egész emberségekkel Istenhez és az ő eljövendő országához! (Mt 3,2). És Izrael ne ringassa magát álmokba: az Eljövendő nem fogja Isten népét elnyomóitól megszabadítani, nem fogja a világbirodalom fényébe emelni. Az ítélet végső aratását fogja elvégezni: „Szórolapátja már a kezében van. Kitakarítja szérűjét, a búzát csűrbe gyűjti, a pelyvát pedig olthatatlan tűzbe vetve elégeti” (Mt 3,12). Vagy amint János egy másik képpel hirdeti: Az utána jövő Erősebb Szentlélekkel és tűzzel fog keresztelni, azaz Isten népének igaz tagjait megmenti, és a bűnbánattól elfordulókat megsemmisíti (Mt 3,11).

A Keresztelő a nép minden tagját és osztályát, még vezető köreit is, kivétel nélkül megtérésre szólította föl. Már ő sem becsülte semmire, ha egyesek elbizakodottan megvetettek másokat, és vélt igazvultokkal kevélykedtek. Ezt tette némely elkülönülő csoport, mint a farizeusok és az esszénusok, arra hivatkozva, hogy ők ismerik a törvényt. És arra se hivatkozzék senki vakmerően, hogy az Isten népéhez tartozik, se arra, hogy a nagy ősatya, Ábrahám érdemei mindent eligazítanak: „Viperák fajzata! Ki tanított benneteket arra, hogy fussatok a közelgő harag elől? Teremjétek a bűnbánat méltó gyümölcsét! Ne gondoljátok, hogy arra hivatkozhattok: Ábrahám a mi atyánk! Mondom nektek: ezekből a kövekből is tud az Isten Ábrahámnak fiaikat támasztani. A fejsze már a fák gyökerén van: Kivágnak és tűzre vetnek minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt!” (Mt 3,7-10). „Aki utánam jön, erősebb nálam” – hirdeti János, kinek bűnbánatra felszólító szava a meghirdetett ítélet közvetlen közelsége miatt minden más próféta szavánál súlyosabb.

Ennek a végső fölkészülésnek a kifejezésére szólítja föl az embereket a „bűnbánat kereszttségére” (Mk 1,4). Ez a bűnbánati kereszttség is új volt Izrael földjén és népében. Semmi köze sem volt az egyébként is csak a későbbi időkből kimutatható prozelita kereszttséghez. Azt az önként vállalkozó pogányoknak és nem a zsidóknak kellett fölvenniük, hogy megtisztuljanak rituális tisztátalanságuktól. Különbözött egyes jelentéktelen zsidó közösségek megismételhető kereszttségétől is. A prófétai igehirdető csak a megtérésre kész zsidóknak szolgáltatta ki egyszer, kizárólagosan és végérvényesen!

Erről a megtérést követelő keresztstégről természetesen Heródes Antipász negyedes fejedeleme sem akart tudni. Heródes a bűnbánatot hirdető Jánoshoz térbelileg igen közel, Jerikóban élt, melyet apja téli szállásul újra fölépíttetett. A próféta szózata alól azonban ő sem tudta kivonni magát. Mint Sámuel, Nátán vagy Illés, a Keresztelő is igaz prófétaként emelte föl szavát az Isten parancsát semmibe vevő tartományi fejedeleme ellen, aki elcsábította mostohatestvére feleségét, Heródiást (Mk 6,18). Az, hogy Heródes vétkét János oly bátran megnevezte, elfogatásához vezetett. Amint a zsidó történetíró, Josephus Flavius tudósít minket, Mahérusz várába zárták, a Holt-tengertől keletre, ahol Heródesnek pompás palotája volt. Tulajdonképpen ellenfele, Heródiás csak az alkalmat várta, hogy a kellemetlen erkölcsbíró végleg félretegye az útból. Megtalálta a módját, hogy mostohalányának, Szaloménak tánca révén egy nagy ünnep boros hangulatában csapdába ejtse a kéjszár vénembert, és szörnyűséges ajándékot követeljen tőle: a rab János fejét (Mk 6,17-29).

A szokatlan, szinte ijesztő külső, amely Jánost a régi próféták tanítványának mutatta, kemény szigorúsága, magával ragadó prédikációja, előrelátó tekintete, amely megértette az idők jeleit – s mindez a csodálatos emlékekben oly gazdag Jordán rohanó vizei mellett –, nem maradt hatástalan. Az Újszövetség megőrizte a Keresztelő igehirdetésének megrendítő következményeit. A megtérést elutasító farizeusi jámborok meggyanúsították a Keresztelőt komor, aszketikus életmódja miatt (Mt 11,18 sk.).

Jeruzsálem vezető körei hivatalosan megkérdezték a Keresztelőt, hogy ő-e a Próféta, azaz a MTörv 18,15-ben megígért üdvözítő (Jn 1,25). Sőt, amint Josephus mondja, Heródes Antipász messiási megmozdulástól, lázadástól tartott. A néptömegben sokaknak elég éber volt a lelkiismerete ahhoz, hogy fogékonyak legyenek a bűnbánat hirdetőjének szavára. Sőt, ha a Keresztelő kivégzése után rögtön elterjedt a hír, hogy föltámadt, és az ő csodatevő ereje működik Jézusban (Mk 6,14), akkor ezek az emberek nyilván meg voltak győződve a Keresztelő isteni küldetése felől.

Még jellemzőbb, szinte végzetes volt János hatása a saját tanítványaira. Hogy Jézus csak a Keresztelő fogságba vetése után kezdett-e tanításával színre lépni és tanítványokat gyűjteni, amint a szinoptikus hagyomány állítja (Mk 1,14 sk.), vagy már János mellett működött, és tanítványaival Jánoshoz hasonlóan kereszteltetett (Jn 3,22; 4,1 sk.), ez nyílt kérdés maradhat. Annyi biztos, hogy a János- evangélium Keresztelő Jánost úgy jellemzi, mint akinek előkészítő és úttörő feladata van az üdvösség idejének elérése előtt (Jn 4,27 sk.). Tanítványai azonban, legalábbis néhányan, úgy vélték, hogy halála után is hűségesnek kell maradniok mesterükhöz: azaz nem Jézusban, hanem Jánosban látták Isten végső küldöttét. Lassanként szektás közösséggé alakultak, amely a krisztushívőkkel rivalizált. Jn 3,26 szerint mesterük, János előtt is háborogtak Jézus keresztelésének nagyobb sikere miatt: „Mester, aki a Jordánon túl nálad volt, s akiről tanúságot tettél, az most szintén keresztel, és az emberek tódulnak hozzá.” Szent Pál még Efezus vidékén is talált János- tanítványokat, akik még nem is hallottak a Szentlélek keresztségéről (ApCsel 19,1--7).

Míg az újszövetségi hagyomány egy része a Keresztelőt minden előzmény nélkül lépteti föl, tehát nem ismeri előtörténetét, sem meghívásának történetét, a Lukács-evangélium elmondja születésének és névadásának csodálatos körülményeit idős szülei, Zakariás zsidó pap és Erzsébet otthonában. Ez – a 6. századtól nyomon követhető hagyomány szerint – a Jeruzsálemtől 7,5 kilométernyire nyugatra lévő Ain-Karimban történt. Még fontosabb az, amit egyetlen más prófétáról sem állítottak soha: János anyja méhétől fogva el volt telve Szentlélekkel. Ő volt tehát Jahve végső időkre szánt prófétája, aki születése, beszéde és tettei által meghozza Izrael népének az üdvösség idejét (Lk 1,15--17). Ha igaza van az újabb kutatásnak, a gyermek Keresztelő születéstörténete a Keresztelő körének hagyományára megy vissza, ahol anélkül alakult ki és származott tovább, hogy Jézus történetére gondoltak volna. Csak a keresztény hagyomány egyesítette, és hozta vonatkozásba Jézus fogantatásának és születésének történetével.

A Keresztelő tanítványai félreismerték más prófétáknál hasonlíthatatlanul nagyobb méltóságát. Ennek köszönhető, hogy az ősegyháznak egyre jobban védekeznie kellett János személyének túlértékelése ellen. A Krisztusról szóló ígehirdetés kényszerítve érezte magát, hogy tisztázza a Messiás prófétai előfutárának szerepét. „A törvény és a próféták Jánosig tartottak. Azóta az Isten országának vrömhíre terjed...” (Lk 16,16). Bármily nagy volt is a Keresztelő, „aki a mennyek országában a legkisebb, az nagyobb nála” (Mt 11,11). „Nem ő volt a világosság, csak tanúságot kellett tennie a világosságról” (Jn 1,8). „Nem a Messiás vagyok, hanem csak az előfutára” (Jn 3,28) – mondja maga János önmagáról. Egyszer azonban, Jézus Jordán-beli megkeresztelkedésekor föl kellett cserélődnie a szerepeknek: „Nekem van szükségem a te keresztségedre, és te jössz hozzám?” (Mt 3,14).

Az a tény, hogy a későbbi János-szekta utólag elrajzolta a bűnbánathirdető alakját, mit sem változtat a Keresztelő üdvtörténetileg páratlan jelentőségén. Nem kisebb, mint maga Jézus lett isteni küldetésének és prófétai nagyságának örök tanúja azáltal, hogy fölkereste a Jordánnál, és megkeresztelkedve vallomást tett prófétai ígehirdetése és Isten népének fölkészítése mellett (Mk 1,9).

Hallgatóinak kell megvallaniok, mi vitte ki őket a Jordánhoz. Talán egy langyos szélkakas-ember vonzotta őket, aki az emberek szája íze szerint beszél? (Mt 11,7 sk.) Ők tudják, hogy egy prófétához vonultak ki. „Igen, mondom nektek, prófétánál is nagyobb... Asszonyok szülöttei közt nem született nagyobb Keresztelő Jánosnál” (Mt 11,7-- 11). Miért? Mert ő az utolsó próféta, aki mint közvetlen útkészítő, egészen a kezdődő Istenország küszöbéig vezet. Ezért az ősegyház joggal látta meg benne az újra eljött Illést (Mt 7,10.14). Jézus a maga isteni küldetését annyira összekapcsolja Jánoséval, hogy azoknak, akik János bűnbánati keresztségét elutasították, kijelenti, hogy ezzel vele és küldetésével szemben is döntöttek (Mk 11,27--33; Lk 7,29 sk.). Jézus nemcsak az isteni megbízatás dolgában tudja egynek magát előfutárával, hanem az elutasításban is; hiszen egyaránt félreismerik, s megvetéssel és gyanúval fogadják Jánosnak, az előfutárnak és bűnbánathirdetőnek, valamint Jézusnak, az üdvös-

ség meghozójának életmódját: „Eljött János, nem eszik, nem iszik, s azt mondják rá, hogy ördöge van. Eljött az Emberfia, eszik is, iszik is, s azt mondják rá, lám a falánk, iszákos ember, a vámosok és a bűnösök barátja” (Mt 11,18--19).

Jézus kétségtelenül útkészítőjének nyilvánította a Keresztelőt. De vajon megfordítva, a Keresztelő is fölismerte Jézusban a megígért Messiást, és tanúságot is tett róla? Erre nem is olyan egyszerű igennel felelni, mint első tekintetre látszik. A Márkus-forrás Keresztelőről szóló híradása beszél ugyan egy eljövendő égi bíróról, de nem úgy, mint a küszöbön álló, a hamarosan elkövetkező Istenország csodatevő meghirdetőjéről. Ha a Keresztelő tanúságot tett volna a már jelenlévő Jézus Messiás-voltáról, akkor János mozgalmának utóélete érthetetlen volna. Nem lehetne mással magyarázni, mint a Jézussal és az ő közösségével való -- a Keresztelő szavaira alapuló -- nyílt szembefordulással. Az viszont nagyon is érthető, hogy a Krisztusra visszatekintő ősegyházi igehirdetés arra törekedett, hogy az eljövendő világbíró prófétáját már az elérkezett, jelenlévő Messiás Jézus tanújává tegye, különösképpen a János-szekttával való viták miatt. Ez a törekvés mindenekelőtt a János-evangéliumban szembetűnő. A legrégebbi hagyomány szerint a Jordán-parti kinyilatkoztatás eseményei kizárólag Jézusra irányulnak (Mk 1,9--11). A negyedik evangélium viszont Jézus méltóságának különleges, Jánosnak és másoknak szóló tanúságaként értelmezi (Jn 1,30--34). Nyomatékkal mutat rá a Keresztelő a Jordánnál megjelenő Jézusra: „Íme, az Isten Báránya! Ő veszi el a világ bűneit!” (1,29), és maga küldi tanítványait Jézushoz (1,35--51). Hatásosabban és erősebben nem lehetett volna a Jézus és a Keresztelő között fennálló kinyilatkoztatás-történeti viszonyt a Keresztelő- mozgalomnak címezve ábrázolni.

A hagyomány mindenesetre megmutatja nekünk a helyes távlatokat. János igazi próféta volt, az utolsó és a legnagyobb a próféták közül. Nem elég nagyság ez? Az evangélium forrásai szerint a bebörtönzött Keresztelő tanítványai útján megkérdezi Jézust, hogy ő-e „az eljövendő”, aki a megjövendőt Bíró lesz, vagy valaki mást várjanak. Jézus az izaiási üdvösség-prófécia szavaival felelt: a vakok látnak, a süketek hallanak, a közelgő istenországot az üdvösség tettei hirdetik. És válaszáat az éppoly komolyan intő, mint vigasztalóan ígéretes boldoggá nyilvánítással zárja: „Boldog, aki nem botránkozik rajtam” (Mt 11,2--6). Bizonyos, hogy nem esett ki egyetlen gyöngyszem sem a Keresztelő koronájából, ha a fogságban Jézus működéséről tudomást szerezve kérdést intézett hozzá. Sokáig úgy gondolták, a Keresztelő csak látszat, afféle „pedagógiai” kérdést akart föltenni, hogy maga Jézus szüntesse meg tanítványai kételkedését. Mindazonáltal amennyire alaptalan ennek föltételezése, épp oly helytelen lenne azt állítani, hogy a Keresztelőnek kétségei voltak Jézus küldetését illetően. Joggal tehetette föl az említett kérdést egyszerűen csak azért, hogy Jézus erősítse meg őt -- akire küldetése végén a vértanúság vár -- hitében, hogy Jézus megjelenése és cselekedetei az ő próféciainak beteljesülései.

János semmit sem veszít nagyságából, ha úgy áll előttünk, mint az igaz világosság tanúja -- mely világosság a világba jött --, de nem ő maga a világosság (vö. Jn 1,8--10). Ő még teljesen az ószövetségi próféta talaján áll. Még nem tesz különbséget a Messiás első és második eljövetele közt. A végső idők lélek-kiáradását és az ítéletet együtt látja. Még nem tudta, hogy a Messiásnak először Isten kegyelmi idejét kell meghirdetnie, a szenvedésnek és bűnnek alávetett emberiség megváltójaként kell megmutatkoznia, mielőtt újra eljön ítélni, és megszüntetni a világ minden baját és jogtiprását.

Ez a valódi, a Keresztelő saját belső gyötrődéséből született kérdés volt az egyetlen és utolsó tett, amelyet az evangéliumok a haláláig hű prófétáról közölnek. És éppen ebben világosodik meg számunkra történetének sokatmondó, példászerű jelentése. A Messiás előfutárának is -- aki „asszonyok szülöttei közt a legnagyobb” volt -- szembe kellett néznie a ténnyel, hogy az Eljött más, mint akire számított, üdvözítő műve másképpen kezdődik, mint bárki is várta. Az előfutárnak sincs más útja az egyéni üdvösséghez, mint a hit útja: az Isten -- Názareti Jézusban adott utolsó -- kinyilatkoztatásába vetett hit útja.

Jánosról, aki az Isten küldötte volt (Jn 1,6), a Szentírás oly világos és fölemelő tanúságot tesz, hogy üdvösségtörténeti jelentőségét semmiféle legendás vagy elbeszélő szöveg nem emelheti. Mégis álljon itt Szent Ágoston szava az Újszövetség súlyos ajkú prófétájáról (Sermo 293,1--3):

„A megszentelt János születését ünnepli az Egyház. Nincs más az atyák között, akinek földi születésnapját ünneppel ülnénk meg, csak Jánosnak és Jézusnak a születését ünnepeljük. Ez nincs jelentőség

hiján. Ha talán magyarázatunk a tárgy méltóságához képest rövidnek tetszik is, tartalma mégis annál fontosabb és termékenyebb.

János meddő öregasszonytól születik, Krisztus fiatal szűz leánytól. Apja nem hisz János születésében, ezért megnémul. Mária hisz Jézusban, is hitben fogja őt.

János olyan mint valami határvonal a két szövetség, az Ó- és az Újszövetség között. Maga az Úr állítja, hogy János valamiképpen határ. Ezt mondja ugyanis: „A próféták és a törvény Jánosig tartanak.” (Mt 11, 13) János a maga személyében az Ószövetséget ábrázolja, de már az újat hirdeti. Mivel az Ószövetség képviselője, azért öregtől születik. Mivel pedig az újat hirdeti, azért már anyja méhében prófétává lesz. Még meg sem született, és Mária érkezésekor anyja ölében repesett az örömtől. Már akkor küldetést kapott, születése előtt. Még mielőtt látta volna őt, nyilvánvalóvá lett, kinek lesz előfutára. Szent összefüggések ezek, és meghaladják a törékeny emberi mértéket. Végül megszületik, megkapja nevét, és apja nyelve megoldódik. Gondold meg, mi történt, mert képszerűen az igaz valóságot jelzi.

Zakariás hallgat, és elveszíti hangját mindaddig, amíg az Úr előfutára, János meg nem születik, és vissza nem adja a hangját. Zakariás hallgatása mi más, mint rejtett, titkos és elzárt prófécia, melyet Krisztus tanítása tesz világossá? Értelme megnyílik az ő eljövetelek, s ami rejtve volt, napvilágra jön annak megjelenésével, akiről a jövendölés szól. Az a tény, hogy Zakariás szava megjön János születésekor, ugyanazt jelenti, mint a templom függönyének szétszakadása Jézus keresztre feszítésekor. Ha János önmagát hirdette volna, Zakariás ajka nem nyílt volna meg. Megoldódik a nyelv, mert megszületik a hang. Mert János az időben hangzó hang, Krisztus azonban a kezdettől hangzó örök Ige.”

Istenünk, ki azért küldted Keresztelő Szent Jánost, hogy a népet előkészítse Krisztus Urunk eljövetelére, kérünk, add meg népednek a Szentlélek örömét, és vezérelj híveid szívét az üdvösség és a béke útjára!

Június 25.

BOLDOG MONTAUI DOROTTYA reklúza

Június 25.

vagy október 30. *Gross-Montau, 1347 +Marienwerder, 1394. június 25.

Dorotya a 14. században élt; olyan időben, amikor úgy látszott, hogy a középkori hit ereje elapadt, és a viszonylag egységes középkori életrend felbomlott; olyan korban, amelyben a kereszténység központját mélységesen nyugtalanította a pápák avignoni fogsága éppúgy, mint peremvidékét a földrengésszerű mozgalmak: Wyclifé Angliában, Huszú pedig Csehországban. Nyilvánvalóan Istennek az Egyház iránti gondviseléséből fakad, hogy az ilyen széthullás közepette mindig támadnak nagy szentek, akiknek különleges jámborsága bizonyos mértékben megoldja a korszak bajait. A gyakorlati ateizmust, az elvilágiasodást és a hatalomvágyat, amelyek a 14. században veszélyeztették az Egyházat, éppen legrosszabb, romboló hatásuktól fosztotta meg olyan szent nők eleven, misztikus szemlélődéssé érett hite, alázatos és feltétlen önátadása, akik önmagukat ajánlották fel Isten irgalmának engesztelő áldozatul.

Közéjük tartozik Dorothea von Montau, kinek személyében a késő középkori jámborság történetének egyik legmegragadóbb alakjával találkozunk. Csaknem az utolsó ezek sorában. Előtte csillagként ragyogott Sziénai Szent Katalin (lásd: A szentek élete, 180. o.), Svéd Szent Katalin (lásd: 170. o.) és – akit mintaképeként Dorotya még e kettőnél is jobban szeretett és tisztelt – Svéd Szent Brigitta, akinek ereklyeszekrénye előtt térdelhetett a montauai lány, amikor a szent ereklyéinek szülőföldjére vitelekor egy ideig Danzigban (Gdansk) állomásoztak. Dorotya Poroszországban nőtt fel, Marienburg (Malbork) árnyékában, ahol abban az időben a német lovagrend egyik leghíresebb nagymestere, Kniprodei Winrich erős kézzel és sikeresen uralkodott, és az egykori szegény országot virágzó jóléttel ajándékozta meg. Dorottyának ezért kemény fáradságába került, hogy a danzigi polgárház jómódú kényelméből kitörjön, és megvalósítsa azt a szegénységet, amelyet az Evangélium boldognak mond. Ezt az

eszményt hirdette már egy évszázaddal korábban Assisi Szent Ferenc és Klára, most pedig – mint valami szent ragály – a minoriták kolostorából kiindulva áthaladt az előkelő városnegyedeken és felkavarta a gazdagokat.

Dorotya apja, Willem Swartze, holland földműves és gátépítő volt, akit korának vándorlása kedve a Rajna torkolatától a Visztuláig űzött, Montau falujába, ahol azután Dorotya kilenc testvére között nőtt fel egy kis parasztgazdaságban. Már gyermekként szokatlan kegyelmeket kapott, és kemény vezeklésre érzett ösztönzést, úgyhogy a háta -- saját szavai szerint olyan volt, „mint ekevassal hasogatót szántóföld”. 1363-ban, tizenhat évesen férjhez adták egy tehetős danzigi kardcsiszárhoz, Adalberthez. A hirtelen haragú, idősebb kézművest fiatal feleségének különleges, számára érthetetlen jámborsága zavarba ejtette és elkésérítette. A durva bántalmazás és az otromba gyöngédség módszerét váltogatva megkísérelte, hogy ezt a szokatlan tulajdonságát kiűzze belőle. Hiába: egyre határozottabb módon tapasztalta Dorotya a természetfölötti betörését behatárolt, kispolgári életébe, amíg azután 1364-ben, nem sokkal esküvője után, első keresztlátomása eltüntette számára a határt a látható és láthatatlan közt, a szíve pedig – saját szava szerint – „izzó szeretetre lángolt fel”. Emberfelettinek érezte – mint akit keresztre feszítettek – családja és misztikus hivatása csaknem összeegyeztethetetlen követelményeit. A házasság vértanúsággá lett számára. Kilenc gyermeket szült, és szerető édesanyjuk volt. Később elmondta gyóntatóatyjának, Marienwerderi Jánosnak, hogy minden templom távoli zugában, legmélyebb elragadtatása közben is érzekelte a leghalkabb gyermek sírást is, amely otthon, a kamrájukban hangzott fel, és hazasietett, hogy megvigasztalja a gyermeket. Négy gyermeke egészen kicsi korában halt meg, további négyet az 1383. évi pestis ragadott el, így csak a legkisebb lánya, Gertrúd maradt életben, aki később bencés apáca lett Kulmban.

Dorotya türelmes szenvedése lassanként kissé megváltoztatta férjének makacs lelkületét is. Gyermekük halála után elhatározták, hogy közösen nagy zarándokutat tesznek. Aachenen át délre vonultak a Szűzanyának a svájczi Einsiedelnben lévő híres zarándokhelyére, „Vinsterwaldba”, amint a források közlik. Télen ismét Danzigban tűntek föl, de csak azért, hogy egy sokkal döntőbb utazást készítsenek elő. Adalbert eladta házát és műhelyét, s 1385-ben a kis család ismét az országutat róttá. Ezúttal ponyvás kocsin utaztak, s velük volt az ötéves Gertrúd is. Útonálló elrabolták kis vagyonkájukat, amelyet magukkal vittek, hogy új otthont építsenek maguknak. Einsiedelnben elviselhetetlené fokozódott a Dorotya szívét marcangoló feszültség. Életének bizonyára nagy kísértése volt az, amelynek egy pillanat alatt engedett, miközben férjét, aki vissza akart térni Danzigba, rábeszélte, hogy utazzon egyedül, őt pedig hagyja ott „vinsterwaldi” remeteségében. Adalbert beleegyezett. Leírhatatlan volt Dorotya ujjongása végre visszanyert szabadsága miatt. Amikor azonban a pár Einsiedeln plébánosa elé lépett, hogy különválásukat szentesítse, a férfi megbánta korábbi beleegyezését, a plébános pedig megparancsolta Dorottyának, hogy férjét kísérelje vissza Danzigba. Egyetlen zokszó nélkül engedelmeskedett.

Ami ezután következett, olyan volt, mint valami rossz álom: a téli hazautazás, a megbetegedett Adalbert és a gyermek lovon, Dorotya a térdig érő hóban gázolva, a megérkezés Danzigba, fáradtságos szálláskeresés, nyomorúságos hajlák a Katalin-templom mellett egy kunyhóban, a szomszédok gúnyolódása, amely rosszindulatba csapott át, és Dorottyát boszorkánynak, eretneknek bélyegezte. Adalbert állandóan betegen feküdt, felesége hősies hűségére pedig csak lehangoltsággal és még rosszabb állapotával válaszolt. Olyan szegények voltak, hogy Dorottyának időnként össze kellett koldulnia a megélhetésükhöz szükségeseket. Ettől a külső nyomorúságtól látszólag függetlenül, és mégis titokzatos összefüggésben vele, bontakozott ki benső élete, mind mélyebb eggyéválásban a kereszten függő Úrral, mindig teljes nyitottságban a háromságos szeretet áradása számára.

1389-ben nagylelkűségének egy ritka hangulatában Adalbert egy zarándoklattal Rómába küldte Dorottyát. Amikorra visszatért, férje már meghalt és el is temették. Kislányát elhelyezte egy kolostorban, javai maradványát elajándékozta, és áttelepedett Marienwerderbe, s ott a dóm dékánja, a jóságos János pap szolgálatába fogadta. A tudós férfi a prágai egyetemen töltött húszévi tanítás után szülővárosában belépett a német lovagrendbe, és a dóm dékánja lett. Szigorúan próbára tette Dorottyát, s meggyőződött jámborságának őszinteségéről és különleges kegyelmi állapotáról, elosztotta azt a kínzó gondját, hogy öncsalás és ördögi sugalmazás játékszere. 1393. november 2-án reklúza lett, azaz bezárkózott a dóm falához épített cellába, és kérésére a dékán naponta

megáldoztatta, ami akkor hallatlan kiváltság volt. Dorottya szeretettel fogadott itt mindenkit, aki tanácsért vagy segítségért fordult hozzá. Az éjszakákat imádságban töltötte, hogy érjen véget a nagy skizma. 1394. június 25-én reggel halva találták cellájában.

Marienwerderi Jánosnak köszönhetjük Dorottya részletes életrajzát, amelybe beillesztette mindazt, amit a szent nő közölt vele jelenéseiről. Megragadó képet rajzol ennek az egészen egyszerű és képzetlen nőnek lelki világáról, aki a Szentlélek megvilágosító hatására, amelynek készségesen megnyílt, a legnagyobb bölcsességre jutott. Jámborságát a kereszten függő szegény, alázatos Úr iránti bensőséges szeretete alakította ki; eucharisztikus jelenlétét egyre elevenebben tapasztalta meg, amikor saját szenvedő létét egyesítette az ő áldozatával.

Dorottya halála után mindjárt megkezdték az előkészületeket boldoggá avatására, ezek a fáradozások azonban a következő évszázadok háborús zűrzavari közepette abbamaradtak. Hivatalos kanonizáció nélkül is Poroszország védasszonyaként tisztelte a jámbor nép.

Június 26.

CHIGNINI SZENT ANTELMUS karthauzi, püspök

Június 26.

*Chignin vára, Chambéry mellett, 1107. +Belley, 1178. június 26.

A köznemesség a középkorban sok fiát ajánlotta fel az Egyháznak, hogy az elsőszülött lehetőleg csorbítatlanul örökölhesse a családi javakat. Azon is fáradoztak tehát, hogy a jövő papoknak jó nevelést nyújtsanak, és e cél érdekében már nagyon fiatal korukban egyházi iskolákba küldték őket. Bár a későbbiekben nem lett ezeknek a fiatalembereknek mindegyikéből szent, nem is futott be mindegyikük fényes pályát, mint püspök vagy szerzetesrendi előljáró, de egzisztenciájuk mindenesetre biztosított volt. Kétségtelenül ilyen terveket szőtt Chignini Erluin úr is Antelmus nevű fia születésekor. Saját magának Dauphinében, feleségének pedig Savoyában és Genfben levő kapcsolatai mellett nem lehetett gondja semmire.

Antelmus nagyon korán elhagyta Chambéry vidékét és Genfbe költözött. Ott fejezte be tanulmányait, és szerezte meg nehézség nélkül a kanonokságot, sőt, a székesegyház prépostja lett. Egyidejűleg az akkoriban szokásos hivatalhalmozással a belleyi püspök titkára is volt, aki pappá szentelte. Antelmus szívesen látogatta meg egy rokonát, a Bugeyben levő Portes karthauzi kolostorában. Azután eljött a nap (valószínűleg 1133-ban), amelyen érett megfontolás után elhatározta, hogy ott is marad. Még nem végezte be Portes-ban noviciátusát, amikor a karthauzi kolostor (La Grande-Chartreuse) priorja, a híres I. Guigo (1083--1137) elrendelte, hogy települjön át az anyaházba. Ezt 1132-ben egy lavina eltemette és a kolostor közösségének fele halálát lelte. Olyan férfiakra volt szükség, akik képesek arra, hogy közreműködjenek az újjáépítésben. Feltételezhetjük, hogy Guigo behatóan értesült erről a noviciusról, mielőtt rendelkezését kiadta.

Antelmus tehát szerzetesi fogadalmát Chartreuse-ben tette le. Csakhamar ugyanott prokurátor lett, s egyben a gazdálkodás felelős vezetője. Legfőbb törekvése volt, hogy az épületeket újból felépítse, a kolostor gazdaságát használhatóvá tegye. Mint prokurátor, a laikus testvérek vezetője is volt, akik közé egy napon az édesapját is felvették.

Mindenki által elismert képességei azzal a következménnyel jártak, hogy 1139-ben a kolostor priorjává választották. Nemcsak a könyvtárat gazdagította új kötetekkel, mint elődei, hanem felkarolta Guigo dédelgetett tervét, és összehívta az első általános rendi káptalant, hogy a karthauzi rendet, amelynek elterjesztésén lázas buzgósággal dolgozott, megerősítse. Az 1142-ben összegyűlt 8 prior elhatározta, hogy a chartreuse-i prior lesz mindig az általános rendfőnök, akinek a többi priorok engedelmességgel tartoznak. Így Antelmus lett az első rendfőnök. 1151-ben azonban csatlakozva egy vitához, amely a karthauziakat két csoportra szakította, lemondott megbízatásáról, és megint egyszerű szerzetes lett. Portes kolostora nemsokára priorjává választotta, ettől kezdve ezt a házat, amelybe annak idején noviciusként lépett be, nagy körültekintéssel vezette. Széles körű karitatív

tevékenységet fejtett ki, amikor éhínség miatt a szerencsétlen nép csapatosan özönlött a kolostor kapujához.

Amikor a nagy karthauzi kolostor új priorja, Baziliusz szükségesnek tartotta, hogy egy tapasztalt ember tanácsát kérje, Antelmus haladéktalanul elindult hozzá. Amikor arról volt szó, hogy II. Sándort vagy az ellenpápát választja-e, megértette, hogy a szerzeteseket és az egész rendet meg kell nyernie a törvényes pápa ügyének. 1163-ban Sándor, hogy viszonzozza melléállítását, Belley püspöki székébe emelte.

Antelmusra új megpróbáltatások vártak, s ezek hivatalából adódtak, amely a pápaság és császárság szakadatlan vitájának idejében igen nehéz volt. Grenoble-ban, ahol különösen áttekinthetetlen volt a helyzet, a törvényes püspöknek nem sikerült elfoglalnia püspöki székét. Ekkor Antelmus Baziliusz egyetértésével közbelépett érdekében VII. Lajos királynál. Minden erejével tevékenykedett III. Sándor pápa pártja szószólójaként. Többek között rábízta azt a különleges küldetést is, hogy Anglia királyát és Becket Tamást békítse ki egymással. Barbarossa Frigyes császár azonban keresztülhúzta ennek a tervnek kivitelét. Néhány évvel később a császár mégis felruházta Antelmust a közvetlenség kiváltságával, azaz kegyura a császár lett. Így Belley püspöke megszabadult a Savoya grófjától, Humbertustól való függéstől, és közvetlenül a császár alá került. Nem lehetetlen, hogy Antelmus, akit nyugtalanítottak a savoyai mesterkedései, kifejezetten kérte is ezt a kegyet; emellett szól, hogy ettől a naptól kezdve a gróf még ellenségesebb lett iránta, embereit a püspök ellen bujtogatta, sőt nem riadt vissza Belley egy papjának meggyilkolásától sem. Amikor e gáztette miatt kiközösítés sújtotta, a bűnös kihallgatást kért Rómában, és a pápától el is nyerte a feloldozást. Antelmus meghajolt ugyan a római szó előtt, de elhatározta, hogy visszavonul Chartreuse-be. A pápának nagy fáradozásába került, hogy Antelmus visszatérjen püspöki templomába. Nem maradt azonban ott hosszú ideig: kora (időközben hetvenéves lett) és betegsége felmorzsolta erejét. Halálos ágyán megbocsátott a nyilvános bocsánatkérésre hozzá érkező grófnak.

Antelmust nagyon kedvelték, s halálát megsiratták egyházmegyéjének hívei. Jelek és csodák történetek sírjánál, s évszázadokon át tisztelték ereklyéit (ezek ma is a székesegyházban találhatóak). Tisztelete spontán módon és igen gyorsan elterjedt; a karthauziak 1607-től hivatalosan is szentként tisztelik.

Június 27.

SZENT LÁSZLÓ KIRÁLY

Június 27.

*Lengyelország, 1046 körül +1095. július 29.

„Amikor a magyarok meghallották – olvassuk a gesztaíronál –, hogy Magnus (Géza) király meghalt, egész sokaságuk öccséhez, Lászlóhoz gyűlt, és egy értelemmel, közös szóval és egyetértő akarattal őt választották az ország kormányzására, vagyis helyesebben buzgó és állhatatos kéressel rákényszerítették. Mindnyájan tudták ugyanis, hogy föl van ruházva a tökéletes virtusokkal, hite szerint katolikus, kiváltképpen kegyes, bőkezű adakozó, szeretettel teljes. Úgy ragyogott föl, mint köd közepette a hajnali csillag, mely elúzi a homályt; és miképpen a telihold világol a maga napjaiban, vagy amiképpen a nap ragyog: fény lett népének közepette.”

Valóban az isteni gondviselés különös intézkedését kell látnunk abban, hogy őt adta a magyar nemzetnek az első szent király halálát követő négy évtizedes viszály után. Uralkodása sorsdöntő volt népe történelmében. Kiváló uralkodói képességével, vitészségével és életszentségével kivezette a magyarságot a belső veszedelmek örvényéből, és megmentette a külső ellenségek halált és pusztulást hozó támadásaitól.

A belső viszály és egyenetlenség hozta magával, hogy nem magyar földön, hanem Lengyelországban látta meg a napvilágot. Születésének éve a körülményeket egybevetve 1046-ra tehető. Atyja I. (Bajnok) Béla magyar király (1060--1063) volt, anyja Richéza, II. Miciszláv lengyel király leánya, nőágon II. Ottó császár dédunokája. Két fiú és több leánytestvére volt. Bátyja, Géza 1074--1077

között uralkodott. A leányok közül Zsófia Weimar Ulrik őrgrófhhoz ment feleségül, Ilona pedig Zvonimir horvát király felesége lett. László kétszer házasodott. Első felesége, akinek nevét nem ismerjük, valószínűleg magyar főúri leány volt. Ebből a házasságból született leányát Jarosláv orosz herceg vette feleségül. Majd özvegyésre jutva Rheinfeldi Rudolf német ellenkirály leánya, Adelhaid lett a felesége, akitől Iréne nevű leánya született; ezt János görög császár vette el feleségül. Ilyenformán szinte az összes szomszédos uralkodóházzal rokonságba került, beleszámítva a két leghatalmasabbat: a görög és német császári dinasztiát is. Salamon király (1063--1074), László unoka-testvére ugyanis Judit német császárléányt kapta feleségül. László egész életét sok küzdelem és megpróbáltatás jellemzi.

Mikoron méglen gyermekded volnál,
Kihozza Béla király jó Magyarországra,
Hogy dicsekednél te két országban,
Magyarországban és mennyországban.
Letelepedél Bihar-Váradon...

– írja kedvesen a Szent László királyról szóló ének, a régi magyar irodalom e gyöngyszeme.

Vallásos lelkületét anyjától, a vitézséget atyjától örökölte, aki mielőtt a lengyel királyleányt megkapta, párviadalban legyőzte az egyik pamerán vezért. László még jóformán fel sem serdült, máris viszontagságos időket kellett átélnie: a testvérharcot András király és apja, Béla herceg, majd az évekig húzódó viszályt Salamon király és Géza bátyja között. Így korán megedződött az élet iskolájában, s korán előkészült sok harcot magában rejtő uralkodói éveire. Az ő feladata lett ugyanis az ország „megállapítása”, mint Hóman Bálint megjegyzi, vagyis a belső rend megszilárdítása és a külső határok biztosítása.

Az ország védelmében még mint fiatal herceg ismételtelen kitüntette magát. Talán 22 éves lehetett, amikor az úzok (fekete kunok) betörték az ország keleti részébe Salamon királykodása idejében (1068). A Kerlés melletti ütközetben döntő szerepet játszott a győzelem kivívásában. Ő volt a csata főhőse, különösen azért, hogy az egyik menekülő kun vezért, aki egy magyar leányt vitt magával, üldözőbe vette, legyőzte, és a leányt kiszabadította, jöllehet előzőleg már súlyos sebet kapott a csatában. E hőstette valóságos legendával fonta körül alakját, s a következő századokban számtalan magyar templom falán megfestették. Ugyancsak döntő szerepet játszott mint vitéz katona a Salamon király és Géza bátyja közötti testvérharcban: a mogyoródi csatában (1074) bátyját győzelemre segítette, s uralmát biztosította.

1077-et írtak, amikor Lászlónak a nép akaratából, jöllehet Salamon még életben volt, át kellett vennie az ország kormányzását. Lelkületére jellemző, hogy nem koronáztatta meg magát, „mert csak békeséget kívánt -- mint a krónikás írja --, hogy visszaadhassa Salomonnak az országot, és magának a hercegséget tartsa meg”. Erre azonban nem került sor, mert az egész ország népe egy emberként állt mögötte. „Hírneves és főséges volt”, mivel „Magyarországot meggyarapította.” Nevéhez fűződik Horvátország és Szlavónia meghódítása. De erre nézve is megjegyzi a krónikás: „Ezt a király nem kapzsítségből cselekedte, hanem azért, mert a királyi törvény szerint őt illette az örökség”, lévén a megözvegyült királyné a magyar király testvére.

László idejében különösen a Délkeleti-Kárpátokon túl lakó kunok jelentettek állandó veszélyt a magyar népre. Először 1085-ben Kutesk fejedelem indított támadást Salamon izgatására, aki nem tudott belenyugodni országa elvesztésébe. Hatalmas sereggel tört be, de László rájuk rontott, s a kunok úgy menekültek, „mint tépett tollú vadkacsák a keselyűk csőrétől”. Sokkal nagyobb veszélyt jelentett az 1091. évi betörés, mert a király akkor éppen Horvátországban tartózkodott. Az ellenség végigpusztította az ország keleti részét, rengeteg rabot és zsákmányt hurcolva magával. Hallván az ország veszedelmét, László sietett vissza népe védelmére. Még idejében sikerült a kunokat utolérnie. Egy ember kivételével az egész sereget megsemmisítette vagy fogságba ejtette. Ekkor történt, hogy a csata hevében egyszer csak fölkiáltott: „Atyámfiai! Ne öljük meg ezeket az embereket, hanem csak ejtsük foglyul őket; hadd éljenek, ha megtérnek!”

A többi hadjáratban, Oroszországban, Lengyelországban vagy a nyugati végeken, mindig arra törekedett, hogy azt a részt támogassa, ahol az igazságot vélte. VII. Gergely és IV. Henrik küzdelmében a pápa oldalán állt. A sok háborúság, amit kényszerűségből kellett vállalnia, váltotta ki belőle a

montecassinói apáthoz 1091-ben írt levelében a következő vallomást: „Bűnös ember vagyok, mivel nincs lehetőség a földi hatalomban sáfárkodni igen súlyos bűnök nélkül.

Az úz, kun és besenyő betörések tapasztalatai arra bírták Lászlót, hogy a végeket megerősítse. Az elnéptelenedett területekre új telepéseket hozott, kiépítette e keleti részekben a közigazgatási szervezetet, így módon politikai egységgé formálva a későbbi Magyarországot. Ezt a munkát az északnyugati részekben is ő kezdte meg, de Kálmán király fejezte be. Ők ketten építették ki a 72 vármegye-ből álló vármegyei rendszert.

A politikai szervezés munkájával párhuzamosan haladt az egyházi élet megújítása, intézményeinek újjászervezése, továbbfejlesztése. A meglévő székesegyházakat, káptalanokat és kolostorokat nagy birtokokkal gazdagította, a megkezdett templomépítéseket befejezte, új egyházak és kolostorok egész sorát alapította. Szentjobban, a Tolna megyei Bátán és a nyitrai Koloson bencés kolostorokat létesített. Somogyvárott francia bencéseknek építtetett monostort; ide még száz év múlva is csak francia szerzeteseket vettek föl. Ugyanilyen bőkezűséggel gondoskodott a püspökségekről is. A váci székesegyházat befejezte. Újakat építtet Váradon („Templomot rakatál szíz Máriának, Kiben most nyugoszol minden tisztességgel”) és Gyulafehérvárott. A kalocsai érseki egyházmegyét átszervezte, Bácsra helyezte át a székhelyét, ahol 1091-ben új püspökséget alapított Szent István tiszteletére, de a kalocsai érseknek rendelte alá.

Igen fontos szerepet töltött be uralkodásában az igazságszolgáltatás újjárendezése. Az évtizedes testvérharcban és az egyéb belső küzdelmekben erősen megrendült a törvények kötelező ereje. Különösen elhatalmasodott a tolvajlás, és meglazultak az erkölcsi életet szabályozó törvények. Ezt nem tűrhette az a László, akiről a krónikás ilyen jellemzést ad: „Minden ítéletében Isten félelmét tartotta szemé előtt.” Ezért uralkodása második évében, 1078-ban Pannonhalmán a papság és előkelők jelenlétében szigorú törvényeket hoztak a megrendült vagyonbiztonság megerősítésére. Nem kímélték az előkelő és gazdag embereket sem. Aki egy tyúk értékénél többet lopott vagy elorozott, fölakasztották. Az emberölést sem torolták meg ilyen szigorúan. Az 1085 táján hozott újabb törvénykönyvből az tűnik ki, hogy a szigorú rendszabályok hatásosak voltak, s egyiket-másikat enyhíteni lehetett.

A kor szelleme, másrészt László nagy tekintélye és egyházas gondolkodása hozta magával, hogy az egyházi életviszonyainak szabályozásába is belenyúlt. Az 1092-ben Szabolcsba összehívott zsinaton intézkedtek a papok házassága ügyében, tilalmazták az egyházi javak elidegenítését, s rendezték az ünnepek és böjtök megtartását. Ugyanez a zsinat büntetéssel sújtja a pogány szokásoknak hódolókat, és szabályokat léptet életbe az erkölcsi élet védelmére, mind a házasságon belül, mind azon kívül.

Közismert volt László vendégszeretete. Nem egy királyi vagy fejedelmi sarj talált nála menedékre. Udvarában neveltette fivére, Géza két fiát, Kálmánt és Álmost, valamint András király Dávid nevű fiát, s egy ideig Salamont is udvarában tartotta, mindennel ellátva őt rangjához mérten, amíg csak önként el nem távozott az országból.

A magyar nemzet és az Egyház szolgálata nyilvánult meg abban is, amikor István, Imre és Gellért ereklyéit 1083-ban fölemeltette, az egyházi és világi nagyok, valamint hatalmas néptömeg jelenlétében. Ezzel a magyar népnek a saját nemzetéből adott szent példaképeket.

„Szinte állandóan a tenyerén hordja, kardja élén hordja az életét: minden pillanatban kész odadobni azt Egyháznak, hazának, egyeseknek – mindennek és mindenkinek, akiben, amiben azt a két szentséget látja testet ölteni, amelyért élt: a magyar ügyet és az Isten ügyét” – írja róla Sík Sándor. Egész élete, eljárásai, intézkedései a szentség jegyét viselik magukon. Már a krónikás is úgy jellemzi, mint aki „mindenkor rugalmas volt és szelíd. Vigasztalta a bajtól sújtottakat, fölemelte az elnyomottakat, az árvák kegyes atyja volt. Az ország minden lakosa csak kegyes király néven emlegette.” Egyik legszebb jellemvonása a megbocsátás volt. Salamont nem büntette meg a kor szokása szerint, csak fogságra vetette egy időre, s „ő maga folyvást imádkozott Salamonért, hogy térjen meg Isten törvényéhez.” Az ének László külsejét sem győzi dicsérni:

„Te arcul tellyes, szép piros valál,
Tekéntettedben embereknél kedvesb,
Beszédedben ékes, karodban erős,
Lám, mentent te ejtesz, ki teveled küzdik.
Tagodban ékes, termetedben díszes,
Válladtul fogva mendeneknél magasb;
Csak szépséges császárságra méltó,
Hogy szent korona téged méltán illet.”

Épp így kitűnt lelkével. „Testedben tiszta, lelkedben fényes, szívedben bátor, miként vad oroszlán.” Amikor tehette, szeretett félrevonulni és imádkozni. Imáinak hatásossága nyilvánul meg az alakját körülfontó legendákban is: az üldöző ellenség előtt a szikla meghasad, éhező katonái táplálására szarvascsordák jelennek meg, imájára víz fakad a sziklából, az ellenség elé dobott pénzei kővé változnak... Ugyanígy lesz „Szent László füve” gyógyír a betegség ellen.

Nem csoda, hogy híre a határon túl is elterjedt, benne látták a kor egyik legszebb lovageszményét, s kiszemelték a keresztes hadak vezérének. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert 1095. július 29-én az örökkévalóságba költözött. Egy ideig a somogyvári monostorban nyugodott „boldog teste” (Arany János), később Váradon helyezték végső nyugalomra.

Kultusza halála után hamarosan kifejlődött. Tulajdonképpen maga a nép avatta szentté, mielőtt az Egyház hivatalosan megtette volna. Seregestől keresték föl sírját, nemcsak a gyógyulást, vigasztalást óhajtók, hanem a vitában álló peres felek is. A csodás gyógyulások híre gyorsan terjedt. A szent király ereklyéibe vetett bizalom egyre növekedett; szokássá vált, hogy itt döntsenek el nagy fontosságú pereket, és László oltára előtt tegyenek esküt. Itt tartották az 1134. évi nemzeti zsinatot, s itt döntötték el egy alkalommal a zágrábi püspök perét is. Ezek után az Egyház hivatalos lépése sem váratott soká magára. III. Béla király sürgetésére III. Celesztin pápa 1192-ben László királyt a szentek sorába iktatta.

A szent lovagkirály hatása népe körében az idők folyamán csak növekedett, egyesek szerint még Szent Istvánét is felülmúlta. A nagyváradi székesegyház előtt állították föl híres lovasszobrát, a Kolozsvári-testvérek alkotását, amely -- az ének szerint -- „fénylik, mint a nap, ragyog, mint az arany: Nem elégszik senki tereád nézni.” Állítólag ennek mása a győri székesegyház hermája, amely fenséget, erőt, s egyúttal nyájasságot is sugároz; ez volna a szent király igazi arca. A mindig győzelmes „Bátor László” lett a katonák védőszentje, nevének oltalma alatt vonultak a csatába, s ez volt a csatakiáltásuk: „Szent László, segíts!” 1684-ben, a törökök elleni felszabadító háború idején egy külföldi fültanú elbeszélése nyomán följegyezték, hogy a katonák a tábortűznél „fél óráig zenéltek és magyar víg dalokat mondtak Szent László tiszteletére, kinek épp aznap ünnepe volt”, tehát tisztelete még akkor is elevenen élt!

Vajon miben volt a varázsereje? Talán Prohászka Ottokár fogalmazta meg legkifejezőbben: „A magyar eszmény Lászlóban lett kereszténnyé és szentté... A kereszténység ezentúl már nemzeti létté, a keresztény király a nemzet hőségé lett.” Ilyennek érezte és tudta az énekszerző is:

Idvezléggy kegyelmes Szent László kerály!
Magyarországnak édes oltalma,
Szent kerályok közt drágalátus gyöngy,
Csillagok között fényességes csillag!
Szenháromságnak vagy te szolgája,
Jézus Krisztusnak nyomdoka követi;
Te szent léleknek tiszta edénye,
Szűz Máriának választott vitéze.

Istenünk, aki Szent László királyunkat, a te hitvallódat csodálatos könyörületességeddel a vétekből a bocsánatba, s mert igaz volt, a dicsőségbe vitted föl, kérünk, add, hogy aki kormányzónk volt a földön, pártfogónk legyen a mennyben!

Június 28.

ALEXANDRIAI SZENT CIRILL

Június 27.

*370 körül +Alexandria, 444. június 27.

Alexandria a 4. században az igaz hitért folytatott harccal az egész Egyház figyelmét magára vonta. Szent Atanáz püspök (lásd május 2-án) utódai, miközben őrizték a katolikus hitet, püspöki székük tekintélyét is meg akarták szilárdítani. Arra törekedtek, hogy az egész keleti egyház, még a konstantinápolyi és az antiochiai patriarchátusok fölé is kiterjesszék fönnhatóságukat. Ez a szándék főként Teofilosz alexandriai és Aranyszájú Szent János konstantinápolyi püspök vitájában nyilvánult meg. 403-ban, az úgynevezett tölgyes zsinaton Teofilosz letétette Aranyszájú Szent Jánost (lásd szeptember 13-án). E zsinaton Teofil kísérője unokaöccse, az ekkor már pap Cirill volt.

Cirill iskolázását Teofilosz irányította. Ezután Cirill bizonyos időt a szerzetesek közt töltött, de hamarosan kiderült, hogy életmódjuk nem neki való. Teofilosz 412-ben meghalt. Cirillt választották a helyébe, s több mint harminc éven át volt püspök.

Igazhitűsége és magánélete kifogástalan volt, de Teofiltól nemcsak egyházpolitikai ambícióit örökölte, hanem indulatait is. Így például 418-ig nem volt hajlandó fölvenni Aranyszájú Szent János nevét a püspökök névsorába, akiről a liturgiában megemlékeztek, pedig a pápa ismételten szorgalmazta. Azt válaszolta, hogy annak fölvétele egyenlő volna Júdásnak az apostoli kollégiumba való visszavételével.

Cirill egész életén át a tanulás és a kutatás embere akart maradni. Rendkívül fontosnak tartotta, hogy a lehető legnagyobb pontossággal meghatározza a Szentírás és a hagyomány tanítását. Kitartó, szorgalmas munkával arra törekedett, hogy a hit misztériumait pontosan és világosan kifejtse. Gondolatait szoros logikával építi, stílusa azonban már nem a klasszikus rétoroké, hanem a bizantinizmus jegyeit (egyhangúság, kissé dagályos bonyolultság) mutatja.

Hű maradt az alexandriai teológiai iskola hagyományaihoz, de Origenésztől elhatárolta magát, s ugyanígy az antiochiai iskolától is. Hogy személyiségét és életszentségét megérthessük, soha nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy Cirill inkább lelkipásztor mint tudós, és inkább hadvezér a teológiai közdőtéren mint dialogizáló békekövet.

Alig lett püspök, máris ellentéte támadt Oresztész városprefektussal, aminek véres összecsapások lettek az eredményei. Keményen szembeszállt anovatiánus eretnekekkel, a zsidókkal és a pogányokkal is. Valószínű alaptalanul gyanúsították azzal, hogy 415-ben legalábbis eszmei része volt a város prefektusával jó barátságban lévő Hüpatia, platonikus filozófusnő meggyilkolásában. Egy éjszaka a zsidók rátámadtak a keresztényekre. Amikor megvirradt, a keresztények Cirill biztatására viszonyozták a támadást, majd száműzték a zsidókat a városból.

Életének legnagyobb tette Mária istenanyaságának megvédése, ami igazában a krisztológia és a szentháromságtan alaptételeinek megőrzése volt a monofizitákkal és a nesztoriánusokkal szemben. 5 éves küzdelem volt ez, csúcspontja az efezusi zsinat, mely 431-ben dogmaként mondta ki Mária istenanyai méltóságát. Sokan szemére vetették akkor is, később is merev ragaszkodását az igazsághoz és kéréhetetlenségét ellenfeleivel szemben. De éppen ez vall életszentségéről: fölismerte, hogy amikor a kereszténység szívét és szemefényét éri támadás, akkor nem tárgyalni, hanem harcolni kell.

428-ban az egyiptomi szerzetesek egy csoportja panaszt tettek Cirill szigora miatt Konstantinápolyban Nesztoriosz pátriárkánál, aki korábban szintén szerzetes volt Antiochiában. Erkölcileg feddhetetlen volt, de tanításában nem egyszer félreérthetően fogalmazott, különösen a Boldogságos Szűznek az akkor már elfogadott istenanyaságával, Theotokosz nevével kapcsolatban.

Cirill levelet írt Celesztin pápának, melyben Nesztoriosz tévedéseit ostromozta. Celesztin erre zsinatot hívott össze, mely elítélte Nesztorioszt, és egyúttal Cirillt bízta meg, hogy kimondja rá a kiközösítést.

Theodoziosz császár azon volt, hogy vonják vissza püspökének elítélését, hiszen kinevezését ő szorgalmazta. Ezért egyetemes zsinatot hívott össze Efezusba. A pápa helyeselte az intézkedést. A császár

zsinatot hirdető dekrétuma azt írta elő, hogy minden tartományt néhány püspök képviseljen. Cirill viszont ötven püspökkel, tetemes számú pappal és szerzetessel érkezett.

431. június 21-én Cirill – 78 püspök tiltakozása ellenére – másnapra tűzte ki a zsinat megnyitását. Arra szólította föl Nesztorioszt, hogy „vádloltként” jelenjék meg a zsinat előtt, nem pedig arra, hogy foglalja el helyét a zsinaton. Távollétében született meg a döntés: Máriát valóban megilleti a Theotokosz cím, Nesztorioszt pedig megfosztják hivatalától. Cirill ezzel az címzéssel közölte vele: „Nesztoriosznak, az új Júdásnak”. Ennek hírére a város, amelyet Cirill egyiptomi kísérete kellően előkészített, hangos örömtüntetést rendezett. Úgy tűnt, hogy a dolognak vége, anélkül, hogy ezt a zsinatot törvényesen megnyitották volna.

Valójában a zsinat még nem fejeződött be. Amikor valamivel később megérkeztek Kelet püspökei, tájékoztatták őket a dolgok állásáról. Azok néhány más olyan püspökkel együtt, akik nem helyeselték Cirill vezetését, összesen negyvenhárman külön „zsinatocskára” gyűltek össze. Cirillt letették az efezusi püspökkel, Memnonnal együtt, katonákat küldtek érte és bebörtönözték. Ezek után érkeztek meg a pápai legátusok, akik jóváhagyták Nesztoriusz letételét. Augusztus első napjaiban végül megérkeztek a császári legátusok is Teodoziosz levelével: „Jóváhagyjuk Nesztoriosz, Cirill és Memnon letételét, amint Tisztelendőségtek értésünkre adta.” – A zűrzavar teljessé vált.

Nesztoriosz és Memnon engedelmeskedett, Cirill viszont kapcsolatot keresett az udvarral. Teodoziosz gyűlést hívott össze Kalkedonba, és az a zsinatot föloszlatottnak nyilvánította. A püspököknek engedélyezte a hazatérést, Cirillnek és Memnonnak pedig meghagyta, hogy Efezusban várják meg ügyük végét. Cirill azonban már úton volt Alexandria felé. Így végződött az efezusi zsinat.

Rossz érzésekkel telve és a dolgok folyásától némileg megtépázva Cirill belátta, hogy eljött a kompromisszumok és engedmények ideje. Annál is inkább készségesnek mutatkozott, mert Nesztoriosz visszavonult egy kolostorba. Egyezés jött létre, amelyben Cirill föladta egyéni elgondolásait, amelyeket a börtönben tizenkét elítélő tételben fogalmazott meg. Aláírta a hitvallást, amelyet János, antiochiai pátriárka küldött neki. Ezzel helyreállt a béke. Cirillnek egy híres levele örökítette meg számunkra ezt az eseményt.

433-tól Cirillről nem lehetett hallani, pedig még 11 évig volt pásztora Alexandriának, mert tudjuk, hogy 444. június 27-én halt meg.

De éppen ezek a csendes évek jelzik, hogy nem önmagáért kereste a békétlenséget és a harcot.

A kopt és a bizánci egyház június 27-én emlékezik meg Szent Cirill püspök temetéséről. A római kalendáriumba 1882-ben vették föl ünnepét, február 9-i dátummal. 1969-ben áthelyezték június 27-re.

Istenünk, ki Szent Cirill püspököt a Boldogságos Szűz Mária istenanyasága igazságának győzhetetlen bajnokává tetted, kérünk, engedd, hogy akik a Szűzanyát valóban Isten Anyjának hisszük, Fiad megtestesülése titkában üdvösséget találjunk!

Június 28.

SZENT IRÉNEUSZ

Június 28.

*Szmirna, 115--150 között +Lyon, 202/203. február 28. (?)

Iréneusz az volt, amit görög neve jelent: a békesség embere. A béke a keresztények számára kezdetől fogva annak az üdvösségnek a foglalata, amit Krisztus hozott. Iréneusz egész élete folyamán a béke helyreállítása és megerősítése érdekében dolgozott, ennek szentelte minden erejét. A békesség szeretete és a békítés képessége nyilvánvalóan egészen személyes karizmája volt. Az Egyház békéjéért és egységéért folytatott szüntelen küzdelem tette életét gazdaggá, s állított neki örökké áldott emléket. Ez azonban nem jelenti azt, hogy Iréneusz gyöngye, „minden áron való békességet” akart. Ellenkezőleg! Férfias harcot folytatott mindazokkal szemben, akik az Egyház békéjét veszélyeztették vagy megrendítették. A béke szolgálatában cáfolta korának tévedéseit, és igazi teremtmői tett gyanánt

elsőként hagyott ránk egységes keresztény tanítást. Ezzel a keresztény teológia elismert megalapítója, és „a katolikus dogmatika atya” lett.

Iréneusz azon kisázsiai keresztény közösségek egyikéből származott, amelyekben az apostolok munkájának emléke különös elevenséggel élt, és hűségesen ápolták is azt. Születésénél fogva görög volt és keresztény. Ifjúságától kezdve széles körű szellemi képzésben részesült. Ennek köszönhető a Szentírás és az őskeresztény irodalom ismeretén kívül bámulatos olvasottságát a kortárs filozófiában és irodalomban. Ezenkívül abban a szerencsében volt része, hogy mint serdülő fiatalember az apostol-tanítvány, Polikárp püspök lábainál ülhetett, s szívébe fogadhatta tanítását, amint később erről maga tanúskodott. Polikárp személyisége oly mély benyomást gyakorolt Iréneuszra, hogy még idős korában is emlékezett e tiszteletreméltó püspök föllépésének és tevékenységének minden mozzanatára. Szó szerint idézni tudta Polikárp szavait János apostolról és a Jézus környezetébe tartozó más férfiakkal való találkozásairól.

Férfikorában Dél-Galliában, Lugdunum (Lyon) városában találjuk Iréneuszt. Presbitere volt egy kisázsiai kivándorlókból álló egyházközségnek, akik azért telepedtek ott le, hogy továbbbántsák a római birodalom keleti és nyugati tartományai között már régen fennálló kereskedelmi kapcsolatokat. Lyon akkoriban fejlődött Gallia legnépesebb városává, melyben a keresztények Potheinosz püspökük vezetésével meglehetősen elszigetelten éltek. A bevándorlóknak Iréneusz az ő testvéri közösségükben készített maradandó működési teret. Hamarosan ki kellett állnia papi munkájának tűzpróbáját is. 177-ben ugyanis Lyon bennszülött lakossága szenvedélyes gyűlölettel üldözni kezdte a keresztényeket. Potheinosz püspököt és közösségének több tagját bebörtönözték és szörnyű módon megkínózták.

Iréneuszra hárult a törődés a foglyokkal és annak biztosítása, hogy kapcsolatot tarthassanak egyházközségükkel. Hogy mekkora bizalmat élvezett, kivehetjük a következőkből: Egy napon Potheinosz püspök a többi fogolytársával egyetértésben Eleutherius pápához küldte őt követségbe. Az volt a feladata, hogy Krisztus vértanújelölt hitvallóinak nevében szelídebb eljárásra bírja a pápát a kisázsiai montanistákkal szemben, akiknek hibája tulajdonképpen csak szenvedélyes fanatizmusuk volt. Küldetését Iréneusz sikerrel fejezte be.

Római küldetésének köszönhető, hogy Iréneusz nem osztozott püspökének és többi bebörtönzött lyoni testvérének és nővérének sorsában, kik az ő távolléte alatt mindannyian vértanúhalált szenvedtek. A nyolcvan éves Potheinosz püspököt nyilvános kihallgatása alkalmával oly súlyosan bántalmazták, hogy két nappal később meghalt. A tekintélyes Vettius Epagathus (aki a keresztények védelmére jelentkezett, s azonnal letartóztatták), Vienne-i Sanctus diakonus, az éppen megkeresztelt Maturus, Alexander orvos, a hős Blandina rabszolganő, a tizenöt éves bátor Ponticus, Pergamoni Attalus („aki mindig oszlopa és támasza volt a testvéreknek”) és a lyoni egyházközség más tagjai, összesen negyvennyolcan, iszonyú kínzások után az amfiteátrumban haltak meg egy népünnepély alkalmával.

Amikor Iréneusz visszatért Rómából, elárvult és megfogyatkozott egyházközséget talált, amely most őt, „Krisztus szövetségének” általánosan tisztelt és szeretett, buzgó apostolát választotta püspökévé. Az üldözési hullám közben némileg alábbhagyott, ezért Iréneusz felelősségteljes hivatalát bizonyos mértékig akadálytalanul láthatta el. A következő években mégis állandó kísértés volt a gond és az aggodalom, hogy váratlanul ismét kitörhet egy letartóztatási hullám.

Püspöki tevékenységéről kevés hírünk van. Minden jel arra mutat, hogy nem elégedett meg egyházközségének vezetésével, hanem buzgón fáradozott Gallia további misszionálásán, s hithirdetőket küldött az ország különböző részeibe. Addig Dél-Gallia nehezen hajlott a megtérésre, most egymás után keresztény közösségek támadtak Tours-ban, Chálons-ban és Autunban, és valószínűleg Besançonban, Dijonban és Langres-ban is virágozni kezdett a keresztény élet. A lyoni vértanúk vére nyilvánvalóan nem hullott hiába. Szent magvetés gyanánt ezerszeres termést hozott a gall kereszténységben, amely Iréneusz püspöksége alatt pompásan felvirágzott.

Mintegy tizennégy évvel az Eleutherius pápához történt küldetése után Iréneusz még egyszer békekövetként lépett föl a pápa és a kisázsiai egyházközségek közt. Victor pápa ugyanis a húsvét ideje fölött támadt vitában ki akarta zárni a kisázsiai püspököket az egyetemes Egyházból, mivel „eretnek módon eltérnek a közösségtől és az Egyháztól”. Ekkor Iréneusz „a kormányzása alatt álló gall testvé-

rek nevében” írást intézett Victor pápához, melyben tisztelettel és nyomatékosan kérte, hogy „ne zárja ki Isten egyházait, amelyek az ősi, áthagyományozott szokásokhoz ragaszkodnak”, hanem „lépjen föl a béke, az egység és a szeretet érdekében”. Euszébiosz ezzel kapcsolatban megjegyzi Egyháztörténetében (V. 24), hogy Iréneusz ezúttal igazi békeszerzőként viselkedett, méltón a nevéhez. A közvetítő fáradozásait ezúttal is siker koronázta: a vitatkozó felek véglegesen kibékültek.

A püspök – felelőssége tudatában – új feladatra vállalkozott, amikor gall egyházmegyéjében is megjelentek és nagy károkat okoztak a terjeszkedő gnosztikus tévtanok. Egy barátja tájékoztatást kért ezekről az úgynevezett gnosztikusokról. Ez adott alkalmat Iréneusznak, hogy terjedelmes művet írjon A hamis gnózis leleplezése és cáfolata (Adversus haereses) címmel. Megcáfolta azt a téves tanítást, hogy az anyag rossz, és az emberek csak megfelelő megvilágosodás és tudás segítségével nyerhetik el az üdvösséget. Az üdvösség nem a tanultság következménye, hanem Krisztus követéséből születik.

A szeretet tette Iréneuszt az Egyház egységének és békéjének szószólójává. A püspökök egysége – akik tanításukban egyöntetűen az apostolokra és Krisztusra visszamenő hagyományra támaszkodnak – az igehirdetés megbízhatóságának csalhatatlan jele volt számára. Szinte ujjongva mutat rá, hogy az Egyház ezt az összhangot „nagy gondossággal őrzi, mintha egyetlen házban lakna, és mintha csak egy szíve, egy lelke és egy szája volna”.

Iréneusz a keresztény hit egységének benső okát is világosan fölismerte Krisztusban, aki „önmagában mindenkit és mindent egybefoglal”. Krisztus, akiért az egész teremtés van, velünk „jár az egész üdvösségtörténeten át”, köztünk és bennünk van, hogy megváltottainak közösségét egyre jobban egybefűzze.

Minden, amit Iréneusz írt, kizárólagosan a keresztény hit oktatásának szolgálatában állt. Jellemző rá, hogy nem akart mesteri szónoknak föltűnni, mert semmi mással nem törődött, csak a rábízott lelkek üdvösségével. Sajnos egyéb írásaiból csak egyetlen egy maradt ránk: az apostoli igehirdetés kifejtése, melyben a keresztény jóhír igazságát az ószövetségi ígéretekkel való belső összefüggésből mutatja ki.

Írásait már életében is mindenfelé olvasták és terjesztették. Az egyházatyák és régi írók elhalmozták dicséretekkel, s „Nyugat fényességének” nevezték. Mivel tökéletes igazságszeretetében sohasem mondott többet, mint amit megbízható forrásokból merített, állításai a mi kritikus korunkban is megállják a helyüket, és megőrizték időszerűségüket azok számára, akik hitbeli ismereteiket el akarják mélyíteni.

Sajnos semmi pontosat nem tudunk arról, hogyan végezte életét a béke és egység eme előharcosa. Egy tiszteletreméltó régi hagyomány szerint vértanúként halt meg egyházközségével együtt Septimius Severus császár idejében: egy nap császári parancsra katonák zárták körül a várost, minden keresztényt elfogtak és megölték. Súlyos bántalmazások után Iréneuszt is meggyilkolták. Úgy látszik, hogy már Jeromos is tudott erről, mert kifejezetten vértanúnak mondja a szent püspököt. Tényszerű adatokat Tours-i Szent Gergely közöl Iréneusz püspök vértanúhaláláról. Erre a hagyományra alapozva az Egyház vértanúnak tiszteli és ünnepli Iréneuszt.

A Jeromos-féle martirológium a 202. évben június 28-ra teszi Szent Iréneusz vértanúságát. A római kalendáriumba 1920-ban vették fel az ünnepét, június 28-ra, de 1960-ban Szent Péter és Pál vigíliája miatt áttették július 3-ra. 1969-ben, mivel a vigília megszűnt, visszakerült június 28-ra.

Néhány, főleg a gondolkodására utaló vonást fel tudunk idézni ennek a 2. században élt teológusnak és békeszerzőnek az életéből, aki megkapta a „katolikus dogmatika atyja” és a „nyugati egyház fényessége” megtisztelő címet.

Egy ránk maradt levélrészletben Iréneusz visszaemlékezik ifjúságára, is ezt írja egyik barátjának: „Láttalak téged, amikor még gyermek voltam, Polikárpnál. Jobban emlékszem az akkori időkre, mint arra, ami csak az imént történt. Mert amit az ember ifjúságában tapasztalt, lelkével növekszik, és megmarad vele egyesülten.

A Szent Polikárppal való találkozás egész életére rányomta bélyegét. Ezt írja: „Szavait az Istentől kapott kegyelem révén akkoriban nagy buzgósággal fogadtam; nem papírra, hanem a szívembe írtam be azokat.”

Adversus haereses című munkája elején ezt írja a finom lelkű és igen tanult Iréneusz: „Nem szoktam hozzá ugyan az íráshoz, és nincs gyakorlatom az írásművészetben – a szeretet mégis hajt engem.”

Azután kifejti, hogy Krisztus megváltó műve nem a tudomány közvetítésében áll, amely senkit sem tud boldogítani, hanem kizárólagosan az Üdvözítő önzetlen, szerető tettében, halálig menő önfeláldozásában. Iréneusz hangsúlyozza, hogy az Urat ebben kell követnünk, és hogy „jobb és hasznosabb dolog őszinte egyszerűségben keveset tudni és a szeretetben Istenhez közeledni, mint fölhalmozott tudásunkkal magunkat tanultaknak tartva istenkáromlásban és Isten ellenségeiként élni.”

Istenre és az Egyházra vonatkozó kijelentései olyan élők, szívből jövőek, hogy még ma is megragadják az embert. Úgy tartotta, gyakran nevetni kellene az eretnekek ötletein, „a valóságban azonban sírni kell, ha látjuk, mennyire visszaélnék az igazság szentségével és nagyságával, ezzel a kimondhatatlan hatalommal.”

Iréneusz írta le az első pápanévsort Pétertől kezdve, s a maga korában koronatanúja a római püspök primátusának. Így hangzik a klasszikus megfogalmazás: „A római egyházzal, sajátos rangja révén, minden egyháznak összhangban kell lennie.” És mégis abban a vitában, amely a húsvét ünneplésének időpontja miatt föllángolt a római püspök és a keleti egyházak között, Iréneusz nem állt egyértelműen a pápa mellé. Keleten húsvétot az első tavaszi holdtölte napján – ezért gyakran hétköznap – ünnepelték, s a hagyományra hivatkoztak. Rómában (ugyanúgy, mint ma) az ünnepet az első tavaszi holdtölét követő vasárnap tartották meg, és Viktor pápa is a hagyományra hivatkozott. Mivel a keleti egyházak nem akarták átvenni a római gyakorlatot, a pápa kizárta őket az Egyház közösségéből. Ekkor lépett színre Iréneusz.

Levelet írt Viktor pápának, és nyomatékosan kérte, hogy ne járjon el túlságosan szigorúan. Inkább hagyja, hogy a különbözőség megmaradjon, mint hogy az egyháznak egy része elszakadjon az egésztől. A pápa visszavonta a kiközösítést, és a keleti egyházak a 3. században önként átvették a húsvét római időpontját.

Egy régi kézirat elbeszéli, hogyan nevezte meg Iréneusz nem sokkal vértanúsága előtt utódjaként Zakariás papot. Mindketten végigimádkoztak egy éjszakát. Akkor megjelent az Úr angyala, és fölszólította Iréneuszt: gondoskodjék róla, hogy Zakariás az üldözők elől elrejtőzzék, mert neki kell a jövőben az ő munkáját folytatnia, számára pedig hamarosan elérkezik a beteljesedés órája. Akkor a szent püspökké szentelte Zakariást, és meghagyta, hogy rejtőzzék el. Miután Iréneusz áldozata beteljesült, Zakariás első püspöki tette az volt, hogy eltemette a szent holttestét.

Istenünk, ki Szent Iréneusz püspöknek megadtad, hogy erősíthette az igaz tanítást és a békét Egyházadban, kérünk, engedd az ő közbenjárására, hogy a hitben és a szeretetben megújuljunk, és őrizhessük magunkban a te igazságodat és békédet!

Június 29.

SZENT PÁL APOSTOL

Június 29.

*Tarusz (Kilikia) +Róma, 67.

A világot, amelyben Pál munkálkodott, a keleti-hellénisztikus szinkretizmus, azaz a nyugati és a keleti kultúrák óriási, állandó keveredése jellemzi. A legkülönbözőbb vallások találkoznak egymással. Új vallási közösségek jönnek létre, melyek mind-mind számos követőre találnak a sors hatalma alól megváltást keresők, isteni oltalmat és életet remélők között. Keletkezőfélben van a gnózis, az a filozófiai-vallási mozgalom, amely a 2. században majd halálos fenyegetést jelent a kereszténységnek. A sztoikus filozófia a világpolgárságot hirdeti. A római birodalom a Földközi-tenger térségének népeit egyesíti saját uralma és közigazgatása alatt. Egységes lesz a jog, a pénz, a mérték, a súly stb. Római utak kötik össze egymással a legtávolibb tartományokat. A kereskedés és a közlekedés virágkorát éli. Egységes nyelv támad, az úgynevezett koiné-görög. Mindezeknek a tényezőknek döntő jelentőségük van Pál életművében, mely az Egyház történelmi jelentőségű fordulatát jelzi.

Pál akkor tért meg és lett az ősegyház tagja, amikor az kezdett elszakadni a választott néptől, s hozálátott a birodalom pogány népeinek misszionálásához. Az Ószövetséghez ragaszkodó kereszténység jelentéktelen szektává válik: a küzdelmek idején még megvan, de végül a harcok áldozata lesz. Pál a Törvénytől függetlenné vált új irányzat teológusa és előharcosa lett.

Életéről kevés információ van. Egyetlen dátumot sem lehet pontosan meghatározni. Egyes adatokat – mindenekelőtt életének utolsó és mindenképpen legjelentősebb évtizedéről – leveleiből és az Apostolok Cselekedeteiből tudhatunk. Maguk a levelei azonban az apostol egyéniségének, hitének és gondolkodásának megragadó képét nyújtják.

Pál a világ felé nyitott diaszpóra-zsidóságból származott. (Mintegy ötmillió zsidó élt akkoriban Palesztinán kívül.) A kilikiai Tarsuszban született, a Szíriát és Kisáziát összekötő út mentén, a szinkretizmus központjában. Gyaníthatóan a középső társadalmi szinthez tartozott. Atyjától városi és római polgárjogot örökölt. Jellemző a diaszpóra- zsidóságra és Pál családjára is a zsidó hagyományokhoz való ragaszkodás (vö. Fil 3,5; Róm 11,1; 2Kor 11,22). A család Benjamin törzsének tagja volt. Lehetséges, hogy a galileai Giskala volt ősi otthonuk. Pált tulajdonképpen Saulnak hívták, mint a Benjamin törzséből való első királyt; de már születésekor megkapta a római Pál (Paulus) nevet is.

Személyiségének megértésében döntő az a tény, hogy tudatosan a zsidóság szigorú irányzatához, a farizeizmushoz csatlakozott, és sok kortársánál buzgóbban ragaszkodott hozzá (Fil 3,5; Gal 1,14). Lehetséges, hogy Jeruzsálemben az idősebb Gamalielnél tanult (ApCsel 22,3).

Származásával összhangban áll mozgékony szelleme. Jól beszélt görögül, ismerte a hellén műveltséget. Úgy látszik, bizonyos mértékig megértette a sztoikus fogalmakat, ismerte a pogány kultúrákat és a kezdődő gnóvizt. Gondolkodásának súlypontja azonban kétségtelenül a zsidó hagyományban volt. Bizonyításmódja és Szentírás-értelmezése teljesen rabbinisztikus jellegű. Mindazonáltal a rabbinizmus nem volt teológiai gondolkodásának egyetlen tényezője. Ahogyan fölfogja a törvényt és a történelmet, az az apokaliptika hatásáról árulkodik. Gondolkodásának történeti beállítottsága és abszolút Isten-felfogása tipikus zsidónak mutatja.

Így helyzete Jézus minden tanítványánál alkalmasabbá tette, hogy a legkülönbözőbb fölfogású és képzettségű emberek nyelvére lefordítsa az evangéliumot. Zsidó volt a zsidóknak, görög a görögöknek. Mindenkinek mindene lett -- így fogalmazta meg egyszer később az igehirdetés máig érvényes programját (vö. 1Kor 9,20--23). Tökéletes szinten birtokolta a teológiai érvelés képességét (2Kor 12,1 sk.). Úgy beszélt, mint környezetének vándor tanítói, himnikus nyelven magasztalta Isten nagy tetteit (Róm 8,31 sk.) de a korintusi kikötőmunkások nyelvét is ismerte. Leveleiben vannak bensőséges helyek az egyházközség megnyerésére (2Kor 6,11; 7,2). Van bennük szeretetreméltó kedvesség, amikor ott kér, ahol követelhetne, hogy egy szökött rabszolga részére lehetővé tegye a büntetlen visszatérést (Filem). Rideg szarkazmust mutatnak írásai, amikor a körülméletés galáciai híveinek azt ajánlja, hogy inkább kasztráltassák magukat (Gal 5,12).

Levelei azt is elárulják, hogy küszködött az új megismeréssel és fogalmakkal. Elég gyakran előfordul, hogy abbahagy megkezdett mondatokat, mert nem sikerült az először gondoltakat szavakba foglalnia (vö. Róm 5,12 sk.).

Gondolkodásmódjára jellemző a világosság (2Kor 2,17; 4,2 sk.) és a kérdésfeltevés radikalizmusa. Ismételten megkísérelte, hogy Isten cselekvéseinek azt a mindent meghaladó megtapasztalását, amely a Názáreti Jézusban megnyilvánult, megfelelően kifejezze, és az utolsó következményekig végiggondolja.

Megtérése (34 körül) megadta élete értelmét. A Törvényért és az atyai hagyományokért égő buzgókodása a keresztények üldözőjévé tette. Hogy mikor és hogyan találkozott velük először, már nem lehet megállapítani. Az Egyházzal való összeütközése azonban nyilvánvalóan összefüggésben állt azzal a válsággal, amely Jeruzsálemben István megkövezéséhez, a jeruzsálemi keresztény közösség hellénisztikus csoportjának üldözéséhez és elűzéséhez, továbbá a damaszkuszi egyházközség alapításához vezetett. Úgy látszik, ez az egyházközség – a jeruzsálemi egyház törzsrészével ellenkezően – teljesen elszakadt a Törvénytől. Pál – amint a Gal 1,13 sk. és a Fil 3,5 sk. mutatja – a szigorú zsidó törvénytisztelést védelmezte a Törvénytől való szabadsággal szemben. Nemcsak egy keresztre feszített Messiás

„botrányáról” volt szó, hanem arról a kérdésről, hogy a Törvény érvényes útja-e az üdvözülésnek. A Törvény vagy Jézus Krisztus? – ez lett életének döntő kérdése.

És ez időben történt megtérése. Úgy értelmezte mint Isten tettét, és Jézusnak ezt a megjelenését egy sorba állította a Föltámadott megjelenéseivel (Gal 1,15; 1Kor 9,1; 15,8). A megtérést nem lehet lélektani, vallási vagy erkölcsi válságból levezetni, amint egyesek megkísérelték a Római levél 7. fejezetére hivatkozva. Pál kényszerítve irtotta magát, hogy földjára az üdvösség útjának, az addig helyeselt jámborságnak értelmezését. Később igehirdetésében minden embertől megkívánta ezt a megmérettést: amit nyereségnek tartott – a választott néphez, a Törvényhez való tartozást – most jelentéktelen dolog lett. „Amit előnynek tartottam, azt Krisztusért hátránynak tekintem... Érte mindent elvetettem, sőt szemétnak tekintettem, csak hogy Krisztust elnyerhessem, és hozzá tartozzam. Hiszen nem a Törvény útján váltam igazzá, hanem a Jézus Krisztusba vetett hit révén” (Fil 3,7 sk.). A megfeszített Messiás volt ténylegesen Isten új és végleges üdvözítő tette. Ez jelentette a fordulatot; Isten jövője kezdődött meg vele. A Törvénynek, a Törvényhez való hűségnek és a cselekedetekből való megigazulásnak az útja érvényét veszítette. Új út nyílt. Az ember az üdvösségét csak Istenben találja meg, akinek tökéletes bizalommal ki kell szolgáltatnia magát. Krisztusnak ez a kinyilatkoztatása Pál számára azt is magában foglalja, hogy Isten mint a zsidók és a (Törvény nélküli) pogány népek Istene mutatkozik be. A pogányok is hivatalosak a hit útjára.

Meghívásával együtt Pál fölismerte, hogy az evangéliumnak a pogányok közötti hirdetése az ő feladata. Ez a tudat szinte kényszerként nehezedett rá (vö. Gal 1,16; 1Kor 9,16). A hit útja lett életének témája. A rá jellemző radikalizmussal járta ezt az utat. Emiatt gyanússá vált saját keresztény testvérei előtt, s magára vette népének gyűlöletét, pedig a végsőkig szerette ezt a népet, és megmentéséért a saját üdvét is odaadta volna (Róm 9,1 sk.).

Megtérése után „azonnal” (Gal 1,16) megkezdte a missziót, először Arábia területén (Damaszkusztól délkeletre). Ez a tevékenysége nem sok eredménnyel járt. Egyházközség-alapításokról nincs szó. Pál visszatért Damaszkuszba, és kénytelen volt onnan is menekülni egy ellene támadt üldözés elől (2Kor 11,26; vö. ApCsel 9,23 sk.). Csodálatos módon Jeruzsálemmel csak később – „három év után” – és akkor is csak futólagosan vette föl a kapcsolatot (Gal 1,18--20). Ez mutatja apostolságának önállóságát és Jeruzsálemtől való függetlenségét, de konkrét nehézségekre is következtethetünk belőle. Mivel Pál kezdettől fogva a Törvény nélküli keresztény irányzathoz csatlakozott, ahhoz az irányzathoz tehát, amelyet Jeruzsálemből elűztek, hosszabb és hivatalosabb jeruzsálemi tartózkodása kompromittálta volna az ottani egyházat a zsidó hatóságok előtt. Több éven át működött Pál Szíriában és hazájában, Kilikiában (Gal 1,21). Lehetséges, hogy az ApCsel 13. és 14. fejezetében elbeszélte missziós utazás erre az időre esett. Barnabás Tarzusból Antiochiába hozta, ahol már megalakult egy Törvény nélküli pogány-keresztény egyházközség (ApCsel 11,19 skk.). E közösség küldötteként vett részt Pál és Barnabás az ún. apostoli zsinaton (kb. 48/49). Az események menete nagyon nehezen rekonstruálható (vö. Gal 2,1 sk.; ApCsel 15,1 skk.).

Kétségtelenül a Törvény nélküli missziózás ügyéről volt szó, amelynek jeruzsálemi jóváhagyása (talán a zsidó hatóságok hatására) veszélyben forgott. Pálnak sikerült evangéliumát Jeruzsálemben érvényre juttatnia, és elérte a zsidó Törvénytől való szabadság elvi elismerését. A missziós gyakorlat számára kompromisszum született. Inkább taktikai mérlegelésből -- hogy elkerüljék a jeruzsálemi egyház összeütközését a zsidó hatóságokkal -- különbséget tettek Pálnak a pogányok közt végzett Törvény nélküli missziója és Péternek a zsidók körében, a zsidó gyakorlatot megtartó missziója között. Az evangélium és az Egyház egysége mellett szilárdan kitarottak. Ennek jelei voltak a jeruzsálemi szegények javára végzett gyűjtések, amelyeket Pál önként magára vállalt (Gal 2,10). Ezzel elismerték Jeruzsálemet az Egyház történelmi születési helyének, a pogány-keresztény közösségeket pedig megvédték attól, hogy a görög kultuszközösségek módjára egy sereg különálló egyházra szakadozzanak.

A megegyezésben azért maradt éppen elég alap a konfliktusokhoz. A vegyesen zsidó-, illetve pogány-keresztény egyházközségek eltérő gyakorlata az egységet veszélyeztette. Pál maga beszél el a Péterrel és Barnabással Antiochiában támadt összeütközését (Gal 2,11 skk.). Teológiailag megvédte ugyan álláspontját, de a gyakorlatban gyaníthatóan nem tudta érvényesíteni. Törésre került a sor Barnabással és az antiochiai egyházzal. Talán e tapasztalatok szolgáltak alkalmul arra, hogy Pál ezentúl a ki-mondottan pogány vidékeken munkálkodjék.

Most kezdődött az ő igazi missziója. Nagyvonalúan megtervezett útvonalán végigjárta Kisáziát, Makedóniát és Acháját. Ekkor keletkeztek a galáciai, a filippibeli, a tesszalonikai és a korintusi egyházak (kb. 48 és 52 között). Korintust nem számítva, ahol másfél évig tartózkodott, nem sokáig maradt egy helyen. Az egyház megszervezését rábízta az újonnan megnyert keresztényekre és munkatársaira. Ő maga ritkán keresztelt (vö. 1Kor 1,14--17). Valami tovább űzte őt, mert az igehirdetést érezte küldetésének. Mint minden nép apostola a birodalom egész területét a maga missziós területének tartotta (vö. Róm 1,14; 15,16). A nagyvárosokat választotta ki az egyes tájak középpontjaként, és remélte, hogy maguk a megtértek viszik tovább az evangéliumot. Ez a nagy igyekezet csak abból az eszkatologikus várakozásból érthető teljesen, amely a korai kereszténységet eltöltötte. Mint a jövő Kyriosz hírnöke minden népet el akart érni.

Ezt a nagy célt nem tudta rögtön megvalósítani. Palesztinába és Szíriába visszatérve, a kisázsiai missziót folytatta. Először két éven át Efezusban, a misztériumvallások városában tartózkodott. Erre az időre esik rövid korintusi látogatása az ottani egyházban támadt válság ügyében. Letartóztatása és pörbe fogása, amelyről a Fil 1,12 skk. beszél, Efezusban is megisméltődött. Az efezusi tartózkodás kapcsán még egyszer fölkereste Makedóniát és Görögországot. Korintusból indult körülbelül 55/56-ban Jeruzsálembe a gyűjtött adományokkal, azzal a céllal, hogy onnan Róma felé veszi útját (Róm 15,28 skk.).

Leveleiből és az Apostolok Cselekedeteiből kivehetjük, hányféle megterhelésnek volt kitéve Pál tevékenysége közben. Először is ott voltak azok a veszedelmek és fáradozások, amelyek az antik világban az ilyen hosszú szárazföldi (többnyire gyalogos) és tengeri utazásokkal jártak. Pál keze munkájával maga kereste meg a megélhetését. Csak a filippibeliektől fogadott el támogatást (vö. Fil 4,10 skk.).

Az egyházközségekről nem szabad valami nagyot elképzelnünk. Általában kis csoportok voltak, többnyire az alacsony szociális szintekről jött tagokkal (rabszolgák, kikötői munkások stb.; vö. 1Kor 1,26 skk.).

Ha Pál azt írja az apostolokról, hogy „mindenek salakjaivá” lettek (1Kor 4,13), az illik a valós helyzetre. A kívülálló számára Pál elkeveredett az antik vándorprédikátorok seregében. Újra és újra bizonyítania kellett igaz voltát és a többiektől való különbözőségét. Hol és hogyan találhatott a városokban alkalmat az igehirdetésre? Hiszen megjelenése nem volt imponáló, és szónoki képességével sem tudta az embereket elbűvölni (2Kor 10,10; 1Kor 2,1). Amivel ügyéért harcba tudott vonulni, az egyedül meggyőződésének őszintesége és szolgálatának önzetlensége volt. Missziós útját kezdettől fogva összeütközések, bebörtönzések, igen kemény büntetések (megvesszőzés, korbácsolás, megkövezés) jellemezték -- így hordozta magán „Jézus jegyeit” (Gal 6,17; vö. 1Tesz, 2,2; Fil 1,12 skk.; 2,17; 1Kor 4,9 skk.; 15,30 skk.; 2Kor 1,4 skk.; 4,8 skk.; 11,23 skk.; Filem 13).

És mindezt beteg emberként teljesítette (Gal 4,14; 2Kor 12,7--10)! Betegségének mibenlétét nem lehet már megállapítani, de nyilván nagyon megviselte. Úgy vállalta, mint a többi veszélyt, mert fölismerte, hogy Isten ereje az erőtlenségben érvényesül tökéletesen. Korlátainak ismeretében tanulta meg, hogy az Istenbe vetett bizalomból éljen (1Kor 1,9 skk.; 4,7).

Életműve számára a legveszélyesebb fenyegetések magukból a keresztény egyházközségekből jöttek. Galáciai, filippibeli és korintusi ellenfeleinek vallástörténeti besorolása nagyon nehéz, csak a levelekben lévő utalásokból lehet rájuk következtetni. Nincs kizárva, hogy idővel Pál is megértette őket. Valószínűleg mindnyájan gnosztikus szektákhoz tartoztak. Jellemző volt ezekre a csoportokra a világtól elforduló lélek-kultusz, amely a jelenben birtokolni vélte az üdvösség tökéletességét, s a szentségeket mágikus módon értelmezte. A keresztény élet történetiségét nem látták. Számukra az üdvösség a léleknek egy bizonyos égi lét számára való fölszabadulását jelentette, nem pedig az egész embernek és a világnak a megváltását.

A kereszténység Törvény alá hajtásának veszélye ellen alig felülmúlható élességgel védelmezte Pál evangéliumát a galatáknak írott levelében. Visszanyúl a zsidó ellenfeleivel kapcsolatos korábbi tapasztalataira. Számára magától értendő, hogy a hitnek meg kell valósulnia egy szeretettől meghatározott életben (Gal 5,6; 6,13 skk.). Ott azonban, ahol az Isten előtti megigazulás alapjául az emberi teljesítményt teszik meg, Krisztushoz való hűtlenséget látott (Gal 5,2-4). Az ember nemcsak akkor

fordul el Istentől, ha bűnt követ el, hanem akkor is, ha jámbor tettekkel akarja helyzetét Isten előtt biztosítani. Akkor még a látszólag jámbor is „testi módon” él, azaz önközpontúan és evilági módon, Istentől elzárkózva. Hinni annyi, mint radikálisan komolyan venni azt, hogy az élet értelmét csak Isten tudja megadni, és Jézusban végérvényesen meg is adta. A Törvény teljesítése nem képes életet adni. A Törvény azért jött, hogy Krisztushoz vezessen mint pedagógus (Gal 3,19--28; Róm 5,20). A keresztény Istennek kiskorú fia, kiskorú leánya, és ezért a Törvény minden szolgásgától szabad (Gal 4,4--7; 5,1). Pál szerint az Egyházban megvalósult a szabadság alapformája (Gal 4,21--31).

A kereszténység gnosztikus félreértésével szemben Pál hangsúlyozta, különösképp a filippieknek és a korintusiaknak írott levelében, a kereszténység történelmi vonatkozásait. Pál is súlyt helyezett arra, hogy hangoztassa az üdvösség jelenvalóságát, Istennek a világhoz fordulását, de a „már” mellé odaállította a „még nem”-et, a megváltás jövőbeliségét. A keresztény lét paradoxonának így találta meg a feloldását: megváltás a veszélyeztetettségben, szabadság a megkötöttségben, élet a halálban és Isten a történelemben. A keresztény minden remény ellenére él a reményben (Róm 4,18). Még nem tökéletes, még úton van, de feledve, ami mögötte maradt, és nekifeszül annak, ami előtte áll (vö. Fil 3,13).

A megkeresztelt nem mentesül a helyállástól, ellenkezőleg, a történelmi döntés lehetősége épp most adott számára (vö. Róm 6). Tevékenysége nem esik a világon kívül. Testben élni annyit jelent, mint párbeszédben lenni a világgal és megfelelni kihívásaira. „A test az Úrért van, az Úr pedig a testért” (1Kor 6,13). A pneumatikus képzelgésekkel szemben Pál a szeretetet tette meg minden kegyelmi adomány teljesülésének. A keresztény élet másokra irányul, józan szolgálat a világ hétköznapijában. Megköveteli, hogy tűrjük a feszültségeket, és vállaljuk saját helyzetünket. Ezekben valósítja meg a keresztény a hivatását. Pál próbálja ellenfeleit megérteni és meggyőzni. Nem mindig sikerül neki. Miközben a velük folytatott vitákban az „ő” evangéliumát újra átgondolja, egy új korszak számára teszi érthetővé Jézus evangéliumát.

Korintusból írta Pál legjelentősebb levelét a római egyházközséghez. Fordulópontot rögzít: Pál a birodalom keleti felében lezártnak tekinti a missziót, Rómán keresztül tovább akar menni, hogy Hispániát térítse. A levél mindent összefoglal, ami a két évtizedben teológiailag kiérett benne. Kiegyensúlyozottan kifejti evangéliumát: a megigazulás egyedül csak a hitből van, a Törvény, a bűn és a halál alól való szabadság Isten műve Jézus Krisztusban. Hitének középpontja Isten szeretete, amitől semmi sem szakíthat el (Róm 8,38 sk.). A „választott nép” sorsa felől föltett kérdés az evangéliumnak megfelelő választ kap: „Isten minden embert az engedetlenségben fogott össze, hogy mindenkin könyörüljön” (Róm 11,32).

A Rómaiakhoz írott levél teológiai végrendelete lett. Az Apostolok Cselekedetei szerint Pál mint a római állam foglya érkezett Rómába. Mi lett missziós terveiből, nem tudjuk. Halálának idejére vonatkozóan is meg kell elégednünk a találgatásokkal. Régi hagyomány szerint 67-ben, de talán már 66-ban végezték ki Néró idejében.

Pál egyházközségei nem vitték tovább evangéliumát. A 2. században legtöbbjük a gnózisba tévedt. A nagy Egyház is alig tudta gondolkodásának feszültségét és dinamikáját elviselni. A gyöngeségről adott tanítás itt ismét igazolta magát. Ha bárhol az egyháztörténelem folyamán fölfedezték evangéliumát, megmutatkozott üzenetének ereje, a hit mindig új indításokat kapott és kap belőle. Az általa hirdett evangélium igazsága ítéletté válik az emberek rendszerei és törekvései fölött, amelyek erőt akarnak venni Isten bölcsességén és tettein.

A népek szent apostolának életéről, aki „Isten kiválasztott eszközeként” szóval és tettel utat tört az evangéliumnak a világban, megrendítő tájékoztatást adnak levelei és az Apostolok Cselekedetei. Kövessük ennek a Krisztus követésében magát fölemesztő életnek a nyomát.

Az átváltozás órájáról, amikor Saulból Pál lett, drámai leírást ad Szent Lukács: Amikor Saulnak kimerítő lovaglás után kevéssel dél előtt a távolban feltűntek Damaszkusz tornyai, „az égből egyszerre nagy fényesség vette körül. Földre hullott, és hallotta, hogy egy hang így szól hozzá: »Saul, Saul, miért üldözöl?» Pál megkérdezte: »Ki vagy, Uram?» Az folytatta: »Jézus vagyok, akit üldözöl. De állj föl, és menj a városba, ott majd megmondják neked, mit kell tenned.« Útitársainak elakadt a szavuk, mert

hallották a hangot, de látni nem láttak semmit sem. Saul fölkelt a földről, kinyitotta szemét, de nem látott. Úgy vezették be Damaszkuszba kézen fogva.” Itt három napig imádkozott és töprengett. Akkor az Úr elküldte hozzá Ananiást, és szíve elnyerte a hit ismeretét. Ezután megnyíltak szemei és látott.

A következő szombaton határtalan volt a csodálkozás a damaszkuszi zsinagógában, amikor Saul fölállt, és a farizeus biztos szentírásismeretével bizonyította az elnémult hallgatóság előtt, hogy a Názáreti Jézus valóban a megígért Messiás. Azt is elbeszélte nekik, amit maga átélt, és hogy ő már a Krisztusé. Akkor kitört a fölháborodás vihara, Pálnak menekülnie kellett. Amikor három év múlva ugyanott áll, életre és halálra megy a dolog. A megrökönyödött zsidók meg akarják kövezni az „árulót”. A keresztények elrejtik, de a város kapuinál őrök állnak, hogy elfogják. Akkor barátai éjjel kosárban eresztik le a város falának egyik oldalán. Így kezdi Pál rögzös útját, amely az Egyháznak a népekhez vezető útja lesz.

Pál fölemésztí magát „az ige terjesztésében”. A gyenge és beteges ember mintegy hatezer, fáradságosan megjárt kilométer után végigtekint az Úr keresztútjának követésében eltelt életén, és így könnyít szíve terhén:

„Isten nekünk, apostoloknak az utolsó helyet jelölte ki, mint olyanoknak, akiket halálra szántak, hogy látványul szolgáljunk a világnak, az angyaloknak és az embereknek is. Mindmáig éhezünk és szomjazunk, nincs ruhánk, és verést szenvedünk. Nincs otthonunk, és kezünk munkájával keressük kenyérünket. Ha átkoznak minket, áldást mondunk, ha üldöznek, türelemmel viseljük, ha szidalmaznak, szelíden szólunk. Szinte salakja lettünk a világnak, mindenkinek söpredéke mostanáig. – Krisztus szolgálí (mások)? Én még inkább. Hiszen többet fáradtam, többször voltam börtönben. Mődfelett sok verésben volt részem, sokszor forogtam életveszélyben. A zsidóktól öt ízben kaptam egy híján negyvenet, háromszor megbotoztak, egyszer megköveztek. Háromszor szenvedtem hajótörést, egy nap és egy éjjel a nyílt tengeren hányódtam. Sokszor voltam vándorúton. Veszélyben forogtam a folyóvizeken, veszélyben a pogányok között; veszélyben városokban, veszélyben a pusztaságban; veszélyben a tengeren, veszélyben az áltestvérek közt. Fáradtam, gyötrődtem, sokat virrasztottam, éheztem és szomjaztam, sőt koplaltam, fagyoskodtam, és nem volt mit fölvennem.”

Amikor az apostol harmadik apostoli útján Palesztinába visszatérőben megérkezett Cézaréába, egy Agabusz nevű tanítvány megragadta derék- kötelét, összekötözte vele kezét és lábát, és így szólt: „Azt az embert, akié ez az öv, a zsidók megbilincselik, és átadják a pogányoknak.” Így is lett. Jeruzsálemben az apostolok örömmel fogadták az érkezőt. De arra kérték, mutassa meg a zsidó néphez való tartozását, és ezért kíséren föl a templomba négy férfit, akik ott fogadalmi áldozatot akarnak bemutatni. Pál velük ment. Ekkor azonban ellenfelei elhíresztelték, hogy pogányt vitt magával a szentélybe, és így a templomot megszenteltségtelenítette. Ezért halál volt a büntetés. A templom kapuit bezárták, és a fölzajdult tömeg meg akarta Pált kövezni. Az utolsó pillanatban megjelent a római parancsnok és leálította őket. Pált hivatalosan letartóztatta, és elküldte Cézaréába a helytartóhoz, hogy ítéljen fölötte. Akkor Pál kijelentette: „Római polgár vagyok. A császárhoz föllebbezek!” Rómába vitték. Nem tudjuk, mikor végezték ki ott, de ismerjük a helyet, ahol lefejezték: a Rómából Ostiába vezető út harmadik mérföldköve mellett.

Egy régi legenda szól arról, hogy azon a helyen, ahol szent feje a földre hullt, három forrás fakadt. Mély értelmű jelképe ez annak az élet-folyamnak, amely Pálon át a világba áradt.

Istenünk, ki a mai napon Szent Péter és Szent Pál apostol ünnepével ajándékoztál meg minket, kérünk, segítsd Egyházadat, hogy mindenben kövesse azok tanítását, akik ott álltak kereszténységünk kezdeténél!

SZENT PÉTER APOSTOL

Június 29.

*Betszaida +Róma, 67 körül

Az apostolok közül Pálon kívül csak Péterről kapunk igazán plasztikus képet az újszövetségi forrásokból. Ez annál figyelemre méltóbb, mivel az újszövetségi könyvekben Péter maga távolról sem jut oly bőségesen szóhoz, mint nagy apostoltársa a leveleiben.

Péter nem rendelkezett ugyan az egykori rabbi írástudó képzettségével (mint Pál), mégsem volt kevésbé heves, lelkesedő, odaadó és szolgálatkész. Ezenkívül olyan ember volt, aki szívét az ajkán hordta, és ezért természetesen olykor áldozata lehetett saját meggondolatlanságának és ingatagságának. Péter alakja így, kendőzetlenül áll előttünk az újszövetségi történetek keretében.

Őszinte, emberi módon mondott „nem”-et az Üdvözítőnek, amikor az egy napon a tanítványok körében kijelentette, hogy szenvedés lesz a sorsa. Hogy Jézus Jeruzsálemben nem nyeri el Dávid trónját, ellenkezőleg, megvetésre és elutasításra talál, nem, ezt a gondolatot Péter nem tudta elfogadni arról, akibe minden reményét helyezte. Gyanútlan és hirtelen kifakadásáért – „Uram, ilyesmi nem történhet veled!” – inkább elviselte Jézus rosszállását (Mt 16,21 sk.), jóllehet a „te Sátán” több volt Jézus szájából, mint bármely köznapi kemény szó.

Pétért miért ne fogta volna el az őszinte düh, hogy kardjával odavágjon, amikor Mesterének elfogásától kellett félnie (Jn 18,10; vö. Mk 14,17)? Még ezen az éjszakán sem hiányzott belőle a ragaszkodás és a hűség. Módját ejtette, hogy bejusson a főpapi hivatali épület belső udvarába. Jézus közelében kellett maradnia, látnia kellett, mi történik. De nyilvánvalóan igen meggondolatlanul, jóval többre vállalkozott, mint amennyi a megpróbáltatás és saját veszedelmének órájában tőle telt (Mk 14,29--31.66--72). Vagy talán mégis rá tudta magát szánni az utolsó pillanatban a férfias megvalósásra, amikor egy szolgálólány árulkodó galileai tájszólására célozott? „Erre átkozódní és esküdozni kezdett: Nem ismerem azt az embert, akiről beszéltek!” (Mk 14,71). Nem, természeténél és jelleménél fogva nem volt szikla! És mégis éppen ez a tanítvány, ez az ember, „Simeon”, ahogyan születésétől fogva nevezték – vagy „Simon”, ahogyan neve görögösen hangzik az Újszövetségben –, ez az, akit Jézus alkalmasnak talált az Egyház legfőbb hivatalára, a „Kéfa”, a „Szikla” feladatára. Ez teszi ezt az apostolt emberileg is oly szeretetre méltóvá és elragadóvá.

Életének története páratlan üdvösségtörténeti jelentőségre emelkedett, mert ennek a Simonnak, Krisztus főapostolának a története Kéfasnak – görögül Petrosznak, latinul Petrusnak, magyarul Péternek – a történetévé lett. Lényegét nem nehéz fölismernünk.

Simon, egy bizonyos Jona (Johannesz) fia Betszaidából, a Genezáreti tó partján lévő halászfaluból származott. Házasságkötésekor átköltözött Kafarnaumba, anyósa házába, akit – az evangélium szerint – Jézus csodája gyógyított meg (Mk 1,29--31). Vajon Jézus parancsoló szava volt az, amely rávette Simont és testvérét, Andrászt, akik együtt dolgoztak a két Zebedeus-fíúval (Lk 5,10), hogy hálóikat otthagyják a Genezáreti-tó partján (Mk 1,16--18)? Vagy azért szánta rá magát Simon Jézus követésére, mert megtapasztalta, milyen siker koronázza Jézus egyetlen szavát, amint az első tanítványok meghívásának története Lukácsnál (5,1--11) ezt elbeszéli? Mindkettő, Jézus szava is és tettének hatalma is hozzájárulhatott sorsfordító döntéséhez. A későbbi hagyomány joggal tekintette gondviselészerűnek, hogy Simon foglalkozása szerint épp halász volt, amint ez az első testvérpár meghívásának történetéből Lukácsnál kiderül. Ez az elbeszélés teljesen Pétert helyezi a meghívástörténet középpontjába. Tanítvánnyá való meghívásában már ott cseng a későbbi meghívás, az emberhalászok között az első, a mindenkiért felelős emberhalász meghívása, melyben a Föltámadott részesítette: „Ezentúl emberhalász leszel” (Lk 5,10). A hivatalos vezetők előtt ez a genezáreti halász természetesen csak egy volt a „vidéki emberek” közül, akik a Törvényt nem ismerték, s ezért csak megvetésre voltak méltók. A közelgő istenország hatalmas hirdetője azonban nem szorult rá azok elismerésére, akik magukat igazaknak és tökéleteseknek tartották. Péter ugyan nem mutatkozott a legmegbízhatóbbnak Jézus követői között, mégis az Úr három legbizalmasabb embere közé számított. És Jézus már földi működésének idején megadta neki társai szószólójának szerepét. A többi tanítvány nevében Simon cselekedett (Mk 8,32).

A Jézus-hagyomány irodalmi és teológiai sajátsága következtében jelentéktelen dolog, hogy máig nem lehet biztosan megállapítani, Jézus milyen alkalommal ígérte Simonnak a „Kéfas” nevet, megmagyarázván sokat vitatott primátus-ígéretével: „Te Szikla vagy, és én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui (a halál hatalma) sem vesznek erőt rajta.” A döntő az, hogy a különböző összefüggésekben rögzített hagyomány szerint (Mt 16,18; Mk 3,16; Jn 1,42) Jézus maga jelölte meg Simon halászt a „Kéfas” névvel. Az arámul beszélő zsidók előtt azonban ez a szó csak egyszerű megjelölésnek számított, és semmiképpen sem vonatkozott Simon személyes mivoltára. Ezért Jézusnak külön meg kellett magyaráznia a név jelképes értelmét. Neki kellett Simon előtt föltárnia, miért,

milyen értelemben nevezte őt sziklának. Abban az egyházépítő ígéletben, amelyet Máté összekapcsolt a Messiás- vallomással (Mt 16,18 sk.), ez meg is történik. Ez az ígélet teljhatalmat és felelősséget foglal magában. Simonnak – mint a Messiás Jézus által építendő hívő közösség szilárd alapjának – kell az Egyház fennállása és egysége biztosítékának lennie. S mint ilyenek üdvösségközvetítő teljhatalommal kell rendelkeznie. Ezt bizonyítja a hozzáfűzött képes beszéd a mennyek országa kulcsainak, az oldás és kötés hatalmának átadásáról (Mt 16,19). Se teljhatalom átadását erősíti meg a második nagy meghívás a maga pásztorképével (Jn 21,15-- 17: Legeltesd bárányaimat...).

Az 1Kor 15,5, Lk 24,34, Mk 17,7 és Jn 21. fejezetének egyöntetű tanúsága egy rendkívül figyelemreméltó tényről bizonyít: az Úr Simont részesítette abban a kitüntetésben, hogy neki jelenjék meg elsőnek. A tanítványokkal elköltött étkezés után kezdődő, ünnepélyes párbeszédet a Föltámadott kizárólag csak Simonnal folytatta. Simon külön megbízatását a lukácsi meghívástörténet az emberhalász képével elővételezte. Ezt most a Föltámadott egy másik képpel mondja ki, amelynek jelentős előtörténete van az ószövetségi üdvösségvárásban és magában Jézus igehirdetésében is: „Legeltesd juhaimat... Legeltesd bárányaimat.” A Föltámadott kiemelt értelemben tette meg Simont nyája pásztorává, tehát első pásztorrá, nyája főpásztorává. Micsoda felelősségteljes vezetést, odaadó és önzetlen gondviselést foglal magában ez a keleti és bibliai kép a pásztorról, még inkább az ószövetségi ígélet a végső idők pásztoráról! Erre kell gondolni, hogy fölmérhessük e megbízó szónak teljes, eleven tartalmát, és szembeszállhassunk az ellenvetéssel, hogy Krisztus az örök üdvösség közvetítését semmiképpen sem szolgáltathatta ki emberi rendelkezésnek és önkénynek.

A Szentlélek elküldésével jött el a pillanat, hogy a Fölmagasztalt a Lélek erejével építeni kezdje Egyházát Péterre, a Sziklára. Természetesen naiv anakronizmus hibájába esne az ember, ha Péter hivatalának a későbbi évszázadokban bekövetkezett teológiai, alkotmányjogi és adminisztratív fejlődését tenné meg a Főapostol helyzetének, Péter primátusának mértékévé. A kezdeti idők egyedülálló viszonyai ékesszóló nyelven beszélnek itt. Még tevékenyek a föltámadott Úr által meghívott apostolok. Az Egyház még jól áttekinthető, szinte családi viszonyok között él. Az emberi fáradozást a Léleknek és a kegyelmi ajándékoknak rendkívüli hatásai támogatják és egészítik ki. Az Egyház ápolja az eleven reményt, hogy az Úr hamarosan visszatér, és megkezdődik Istennek az idők végét jelentő uralma. Ezek a körülmények nem engedték meg, hogy illetékességi kérdések és egyházszerkezési problémák oly mértékben fölmerüljenek, amilyen mértékben azt a következő évszázadok megkívánták. Arról sem szabad megfeledkeznünk, milyen korlátozott mértékben állnak rendelkezésünkre a szűkszavú források. Az Újszövetség egyes darabjai kimondottan alkalomszerűen és igehirdető célzattal készültek. Szerzőiknek nem volt szándékában, hogy megírják a fiatal Egyháznak, misszióinak, életének, vezető személyiségeinek, tanításának és alkotmányának aprólékos, kimerítő történetét.

Annál figyelemreméltóbb, hogy mindezek ellenére a legrégebbi forrásainkból kitűnik Péter elsőrangú szerepe a legkülönbébb esetekben. Biztos, hogy Péter nem volt olyan teológus, mint az egykori rabbi, Pál, vagy a zsidóknak írt levél szentírásismerő szerzője. Sem az alkalomszerű Péter-beszédek az Apostolok Cselekedeteiben, sem az első Péter-levél, amelyet Silvanus írt le, nem jogosít föl arra, hogy Péter-féle teológiáról beszélhessünk. Mégis kezdettől fogva ő a vezető ember az ősegyházban. A második generáció idejében készült Apostolok Cselekedeteiben számos csodatétel erősíti meg küldetését és Krisztusról tett tanúságát, sokkal több, mint a pogányok apostolának missziós működését. A Tizenkettő közül egyedül Péter beszél az Apostolok Cselekedeteiben. Úgy jelenik meg, mint az ősegyház felelőssége tudatában lévő, a Lélek hatalmát bíró vezetője, mint az evangélium sikeres hirdetője és végül mint a pogány-misszió úttörője, akinek éppen ezért számot kell adnia a „körülmetéltésgből származó testvérek” előtt (ApCsel 11,1 sk.).

Pál 37 körül azért megy föl Jeruzsálembe, hogy megismerje Pétert (Gal 1,18). Az apostoli zsinatról (48/49) szóló beszámolójában a törvényhez hű Jakabot Kéfás előtt említi azok közt a „tekintélyesek” közt, akik helyeselték, hogy nem követeli meg a szertartási törvények megtartását (Gal 2,1--10).

Természetesen föl lehet tenni a kérdést, miért vonult vissza Péter az antiochiai egyházközösségben az ottani pogány származásúak asztalközösségétől, „amikor egyes emberek Jakab környezetéből” odajöttek (Gal 2,11 sk.). Aligha pusztán emberi félelemből, inkább talán attól félt, hogy újabb veszély származik az egyházra a törvénytisztelők fanatizmusából. Óvakodni kell, nehogy ezt az ún. „antiochiai nézeteltérést” úgy értelmezzük, hogy Pál nem ismerte el Péter legfőbb tekintélyét. Éppen mert Péter

volt az az ember, aki a pogányok egyházában is számított, érthető, hogy Pál később Antiochiában éppen „Kéfást”, és csak őt a teljes nyilvánosság elé állította, hogy szemére hányja az ellentmondást az asztalközösség kérdésében tanúsított magatartásért.

Az I. Heródesz Agrippa alatt (44 körül) támadt, az Apostolok Cselekedeteiben is elbeszélte egyházüldözéssel mozgalmas időszak kezdődött Péter életében. Elhagyta Palesztinát, bár egyelőre csak a birodalom keleti részébe ment. Hogy Korintusban is járt volna, arra semmiképpen sem lehet abból következtetni, hogy ott létezett egy Kéfás- párt (1Kor 1,12), a lehetősége azonban mindenképpen megmarad. Az 1Kor 9,5 megjegyzése, amely külön említi Kéfást mind a „többi apostoloktól”, mind az „Úr testvéreitől”, apostoli vándoréletet tételez föl. Az apostoli zsinat utáni időben (49 táján) mindenestre Antiochiában találjuk. A kisázsiai egyházközösségeknek szánt első Péter- levél nagy bizonyossággal az apostol kisázsiai tevékenységét tételezi föl. Ugyanez a helyzet római tartózkodásával kapcsolatban is (5,13), amelyet természetesen a Római levél megírása utánra kell helyoznünk.

Bármily kevés konkrét adatot tartalmaznak forrásaink Péter utazásairól és tevékenységéről életének második periódusában, két jelentős tény mégis biztosan meg lehet állapítani belőlük.

Először is Péter az egyetlen az apostolok és más jeruzsálemi tekintélyek sorából, akit az ApCsel 12,17 által jelzett időpont után Palesztinán kívül, tehát kimondottan pogány területen lehet találni, mégpedig életének kései szakaszában, amikor az „ősegyházközösség” már nem reprezentálta az egész egyházat, mint kezdetben. Már ezt is nehezen lehet összeegyeztetni a különben is bizonyítatlan feltevésével, hogy Péter hamarosan lemondott az Egyház vezetéséről, és kizárólag a zsidók misszionálásának élt, mégpedig teljes függőségben Jakabtól, az Egyház új fejétől.

A másik körülmény sem kevésbé figyelemreméltó. Bár az apostol úton van, nincs semmi látható kapcsolata a helyi egyházközösségekhez, amint csupán missziós tevékenység esetében várnunk kellene. Ebben is a főapostolnak, Simonnak az egész Egyházra szóló jelentősége nyilatkozik meg. Ebből magyarázható, hogy az egykori betszaidai halász miért jutott el Rómáig, amit vértanúságának tanúságtevői egyértelműen igazolnak a kilencvenes évek közepétől kezdve. Üdvösségtörténeti feladata a Szentföldön kezdődött, Jeruzsálemben, a szent városban, isteni Urának és Mesterének szövetséget és Egyházat alapító halála helyén. De megbízatása kivezette a főapostolt a hellénisztikus világba, egészen az akkori világbirodalom fővárosába, minthogy az Egyház már pár év után átlépte a zsidóság határait, és döntő lépéseket tett a népek egyháza és a világegyház felé. Megszületik a vértanúk egyháza. A főapostol erőszakos halála azonban nem akadályozhatta Krisztus üdvözítő közösségének állandó épülését és fennmaradását: „Te Szikla vagy, és én erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui nem vesznek erőt rajta.”

Emberi képesség, világi hatalmi eszközök használata, diplomáciai ügyesség, nagy tanítók bölcsessége avagy éppen erős és szent egyéniségek kisugárzó ereje volt az, ami az Egyháznak ezt a folytonos épülését és fennmaradását biztosította? Péter története más választ ad erre a kérdésre. Nem véletlenül őrizte meg az ősegyház szenvedés- hagyománya Péter tagadásának történetét. A hűség és a gyöngeség közti küzdelmet úgy fogta föl az ősegyház, mint minden hívőnek szóló óvást a csalfa önbizalomtól, s mint az Úr megbocsátó szeretetének vigasztaló ígéretét. De e tagadás tanulságához más is társult: egy másik különleges megbízatás, amelyet Jézus legközelebbi tanítványainak kudarca kapcsán adott Péternek. Előre látta ugyanis tanítványai megbotránkozását és kiábrándultságát szenvedése és halála miatt, ezért így intette és biztatta Pétert: „Simon, Simon, a sátán hatalmat kért magának fölötted, hogy megrostáljon benneteket, mint a búzát. De imádkoztam érted, nehogy meginogj a hitben. Amikor megtérsz, te erősíted majd meg testvéreidet” (Lk 22,31--32). Nem saját erejével őrizte meg tehát Simon legbensőbb hitének szikráját. Jézus, az elközelgett istenország teljhatalmú hirdetője maga imádkozta ki a kegyelmet a személyében elbukó Simonnak, hogy mennybemenetele után saját különleges feladatának tekintse testvérei megerősítését a hitben. A mennybe ment Krisztus volt és marad az Egyház tulajdonképpeni építője, nyájának gazdája és pásztora.

Péter a legyőzhetetlen „Szikla”, amelyre Jézus Krisztus Egyházát építette, a kiválasztott pásztor, akit az Úr átadta „a mennyek országának kulcsait”. Az Egyházban élő keresztények jól ismerik azt az

erős vonásokkal rajzolt kifejező képet, amelyet újszövetségi iratok adnak róla. Így hát a következőkben csak egy inkább elbeszélő jellegű ábrázolásnak adunk helyet.

„Uram, te egyszer megtanítottál a hullámokon járni, vezess most biztos lábbal át ezen a kötengeren, amely felé közeledem” – így imádkozott az apostol, amikor az ostiai kikötő felől vezető úton a főváros felé vándorolt. Nemsokára átlépte Péter a hatalmas kaput, amely mögött Róma lármája zúgott. Pazar pompájú hófehér márványpaloták emelkedtek előtte. Pár utcával odébb azonban a nyomor lakott fojtogató, szűk utcákban. Mindenütt a szorgos nyüzsgés. Az emberek arcába tekintve meglátta bennük a rohanást a boldogság és a haszon után, de a munkának és a gyakran reménytelen életnek a nyomasztó terhét is. Hogyan fogjon hozzá ebben a városban a keresztről szóló tanítás hirdetéséhez?

A zsidó negyedben kezdett prédikálni. Sokakban kihalt már a lelki dolgok iránti érzék, ők csak lenézően mosolyogtak különös honfitársukra. Mások azonban fölfigyeltek a galileai halász szavára, mert vigasztalóan és boldogítóan érintette lelküket. Péter betért a viskókba, és betért a sokemeletes bérházakba is. Beszélgetett rabszolgákkal, akik hajókat rakodtak a Tiberis partján, s csak pillanatnyi nyugalomuk volt. Itt is, ott is föllobbant egy-egy szikra.

Hónapok teltek el. Róma első keresztényei kezdtek gyülekezni. És íme, bizonyos napokon virradat előtt különös csapatot lehetett látni, az egyik szenátor házába igyekeztek: asszonyok és boltosok a zsidó negyedből, előkelő hölgyek és patrícusok, plebejusok és rabszolgák mellett. Mindnyájuknak Péter volt az atyjuk, aki megkeresztelte, tanította őket, és a szent Kenyeret nyújtotta nekik.

Amikor a hivatalos Róma megérezte, hogy az új vallás veszélyes lehet, mivel az emberek egyenlőségét hirdeti és éli, azonkívül a császárt nem tiszteli istenként, a keresztények arra kényszerültek, hogy összejöveteleiket a katakombák föld alatti sírkamráiban tartsák. Az éjszakai órákban a mécses gyér fényénél Isten pásztora – aki egykor megtagadta az Urat a szolgáló előtt – átadta gyermekeinek a benne izzó erőt. Azután eltemették néhány testvérüket és nővérüket, akik Néró kertjében eleven fáklaként égtek el vagy vadállatok prédájává lettek.

Eljött az a nap, amikor a császár kopói Pétert is elfogták, és a Mamertinusi börtön sötétjébe vetették. Péter azonban a börtönben is a fény, a szabadság és az élet üzenetét hirdette. Csendes éjszakákon, amikor szenvedésének társai tompa álomba merültek, az Úrhoz imádkozott. Maga előtt látta Mesterét, és hallotta, hogy e szavakat mondja: „Amikor fiatal voltál, felövezted magad, s oda mentél, ahová akartál. De ha majd megöregszel, kiterjeszted karod, s más fog felövezni, és oda visz, ahová nem akarsz.” „Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek!” – suttogta ismételten maga elé. És súlyos napjai telve voltak mély békességgel.

Hetek múlva a bíró elé hurcolták Pétert, aki halálra ítélte. Halálra? Nem! Életre, a Mesteréhez való boldog hazatérésre. Úgy tetszett neki, hogy meg kell köszönnie a bírónak ezt az ítéletet. Nem sokkal később korbácsütések csattogtak, és szétroncsolták húsát. Majd fölrángatták, kihurcolták egy dombra, kemény, éles szegélyű keresztre dobták, amely a földön hevert. Már rángatták durva fogásokkal tagjait a négy gerendavég felé, amikor kérő mozdulatot tett az apostol: „Barátaim, tegyétek meg nekem azt a kedvességet, hogy fejjel lefelé feszíttek keresztre!” Különös kérés! De miért ne? Ez egyszer valami más, új lesz! Legyen meg az akarata. Úgy szögezték a keresztre, ahogy kívánta, mert alázatosságában nem tartotta magát méltónak ugyanarra a halálra, mint amelyet a Mester viselt el.

Órákon át tartott a szenvedés.

Akkor jöttek a hóhérok és doronggal összezúzták a megfeszített lábszárait, amint a római büntető törvény előírta.

Simon, Jónás fia meghalt, Péter azonban nem halt meg. Utódjában, Linusban Krisztus helyettese ismét ott állt a katakombákban, és hirdette Urának boldogító üzenetét.

Istenünk, ki a mai napon Szent Péter és Szent Pál apostol ünnepével ajándékozta meg minket, kérünk, segítsd Egyházadat, hogy mindenben kövesse azok tanítását, akik ott álltak kereszténységünk kezdeténél!

Június 30.

RÓMA ELSŐ VÉRTANÚI

Június 30.

+64.

Róma városának vértanúi a város égését (64. július 17--23.) követően haltak meg, csak azért, mert Krisztus hívei voltak. Nevüket nem ismerjük, valamennyien Szent Péter és Szent Pál tanítványai voltak. Valószínűleg az ő szenvedésükre utal Szent Péter, amikor első levelében ezt írja az Asia tartományában élő keresztényeknek: „Szeretteim, ne lepődjetek meg azokon az égő fájdalomokon, amelyek megpróbáltatásul érnek titeket, mintha valami hallatlan dolog esett volna veletek. Ehelyett inkább örüljete, hogy részetek lehet Krisztus szenvedéseiben, hogy dicsősége megnyilvánulásának napján majd ujjongva örülhessetek" (1Pét 4,12--13).

Magáról az eseményről Tacitus római történész (54--120) ad egészen pontos tudósítást:

Egy általános megbotránkozást keltő orgia után „következik a csapás (a tűzvész), véletlenül-e, vagy a princeps alattomoságából, megállapíthatatlan, de súlyosabb és szörnyűbb mindannál, ami csak ezzel a várossal tűzvészek során megesett. A cirkusznak azon a részén lobbant föl a tűz, amely a Palatinus és a Caelius hegygel érintkezik: a bódék sorában, amelyekben lángot tápláló áru volt főlhalmozva. Egyszerre több ponton kezdődött, és azonnal erőre kapva s a szélről szítva a cirkuszt egész hosszában magával sodorta, mert sem tűzfalakkal körülvett paloták, sem falakkal övezett templomok, vagy egyéb akadályok nem voltak a közben. Rohamával a tűzvész először a sík területeket száguldotta végig, majd magasra fölcsapott, és a baj, ismét az alacsonyabban fekvő részeket pusztítva, gyorsaságával megelőzte az orvoslást, mivel a város szűk, ide-oda kanyargó utcáival és házsoraival ki volt neki szolgáltatva -- már amilyen a régi Róma volt... némelyek elvesztvén minden vagyoniukat, egy napra való eleségüket is, mások szeretteik miatt, akiket kimenteni nem tudtak, még ha nyitva állott is a menekülés útja, a halált választották. De gátat sem mertek vetni a tűznek, mert sok ember sűrűn fenyegetőzve az oltást tiltotta, mások meg nyíltan csóvákat hajigáltak, s hangoztatták: »Van, aki ezt parancsolta!« -- akár, hogy annál szabadabban rabolhassanak, akár valóban parancsra...

Néro vigasztalásul a kizavart és menekülő népnek megnyitatta a Marsmezőt és Agrippa épületeit, sőt még a maga kertjeit is, és sebtében épületeket huzatott a nélkülöző sokaság befogadására; Ostiából és a közeli községekből közszükségleti cikkeket szállíttatott föl, s a gabona árát mérőnként három sestertiusra csökkentette. Bármennyire népszerű, mégis hiábavaló intézkedések voltak ezek, mert híre terjedt, hogy miközben a Város lángokban állott, ő házi színpadán lépett föl, és Trója pusztulását énekelte, a csapást a hajdani szerencsétlenség párjaként tüntetve föl.

Végül a hatodik napon (július 17-től számítva) az Esquilinus alján véget vetettek a tűznek... Ez a tűz több mendemondára adott alkalmat, mivel Tigellinus aemilianai birtokain tört ki, s az volt a látszat, hogy Néro új és önmagáról elnevezendő város alapításának dicsőségére pályázik. Mert Róma tizen-négy kerületre oszlik; ezek közül négy maradt épen, három a föld színéig lerombolódott, a többi hétben is kevés épület maradt fenn, csonkán és félig leégetten.

Az elpusztult paloták, háztömbök és templomok számát nem volna könnyű meghatározni; de az az ősök óta tisztelt szentély, amelyet Servius Tullius Lucinának, és a nagy oltár s a templom, melyet az ott megjelenő Herculesnek az arcadiai Euander szentelt, s a Iuppiter Stator-szentély, Romulus fogadalmá s Numa királyi háza és Vesta szentélye a római nép házi isteneivel együtt -- mind elégett. Azután az oly sok győzelemmel szerzett kincsek és a görög művészet remekei; továbbá nagy írók műveinek régi és hiteles példányai, melyeket -- bár az újjászülető város annyi szépsége közepette az idősebbek sok mindenre emlékeztek -- pótolni nem lehetett...

Néro egyébként hasznot húzott hazája romlásából, s olyan palotát építtetett, amelyben nem annyira a gyöngyöt és az aranyat lehetett csodálni, e rég megszokott és a fényűzés következtében közönséggé vált dolgokat, mint inkább a tavakat, mezőket és -- mint magányos vidékeken -- erdőket, nyílt térségeket és kilátóhelyeket. Severus és Celer kezdeményezte és tervezte az egészet, akikben volt annyi tehetség és merészség, hogy művészetükkel még azt is megkíséreljék, amit a természet megta-

gadott: azt is megígérték, hogy az Avernus tótól a terméketlen tengerpart mentén vagy az útba eső hegyeken keresztül hajózható csatornát fognak ásatni a Tiberis torkolatáig...

Egyébként a várost nem összevissza építették föl, hanem kimérték a házsorokat, széles utcákat vág-
tak, s korlátozták az épületek magasságát, továbbá szabadon hagytak udvarokat és hozzájuk csarno-
kokat, hogy a háztömbök homlokzatát védjék. Ezeket a csarnokokat a maga pénzéből fogja fölépít-
tetni, s a telkeket megtisztogatva fogja tulajdonosaiknak átadni – ígérte Néró. Megtoldotta ezt jutal-
makkal, kinek-kinek rendje és vagyoni állapota szerint, s megszabta, mennyi időn belül nyerik el jutal-
mukat – ha befejezik a palotákat vagy a háztömböket. A törmelék befogadására az ostiai mocsarakat
rendelte, s hogy a hajók, amelyek gabonát szállítottak föl a Tiberisen, ilyen törmelékkel megrakodva
menjenek vissza; valamint, hogy maguk az épületek bizonyos magasságig ne gerendákból, hanem
Gabiiból vagy az albai hegyről való sziklakőből készüljenek, mivel ezt a követ a tűz nem járta át...

De sem az emberi szó, sem a princeps ajándékai, sem az istenek engesztelése nem volt képes fölszá-
molni azt a gyalázatos hiedelmet, hogy parancsra tört ki a tűzvész. Ezért a híresztelés elhallgattatása
végezt Néró másokat tett meg bűnösnek, és a legválogatottabb büntetésekkel sújtotta azokat, akiket
a sokaság bűneik miatt gyűlölt, és Christianusoknak nevezett. Christust, akitől ez a név származik,
Tiberius uralkodása alatt Pontius Pilatus prokurátor kivégeztette, de az egyelőre elfojtott véstes
babonáság újból előtört, nemcsak Júdeában, e métey szülőházájában, hanem a Városban is, ahová
mindenünnen minden szörnyű és szégyenletes dolog összefolyik, s hívekre talál.

Így hát először azokat fogdosták össze, akik ezt a vallást vallották, majd az ő vallomásuk alapján hatal-
mas sokaságra nem is annyira a gyűjtogatás vádját, mint inkább az emberi nem gyűlöletét bizonyítot-
ták rá. És kivégzésüket még csúfsággal is tetézték, hogy vadállatok bőrbe burkoltan kutják marcan-
golásától pusztuljanak, vagy keresztre feszítve és amikor bealkonyodott, meggyújtva éjszakai világi-
tásul lángoljanak. Néró a kertjeit ajánlotta föl e látványosság céljára, és cirkuszi játékokat rendezett,
amelyen kocsisruhában a nép közé vegyült, vagy kocsi szállításra szállott. Ebből -- bár bűnösök voltak és a leg-
súlyosabb büntetést is megérdemelték -- szájalom támadt, mivel nem a közjó érdekében, hanem egy
ember kegyetlensége miatt kellett elpusztulniuk." (Tacitus összes művei II. 398--403. ford. Borzsák
István. Magyar Helikon, 1970)

Római Szent Kelemen levele szerint a zsidók féltékenységének és irigységének is része volt abban,
hogy a császár és a nép a keresztények ellen fordult.

Vértanúságuk helye a Vatikán dombjának déli lejtője volt. A római egyház, mivel e vértanúk az
Apostol-fejedelmek tanítványai voltak, Szent Péter és Szent Pál ünnepe körül emlékezett meg róluk:
a 12--13. században június 22-én, a 16. század végén június 24-én. Az újabb időkben, 1900 óta a Vati-
kánban, a Camposanto Teutonico, a német temető templomában ünnepelték különös fényvel e vér-
tanúkat. 1969-ben június 30-ra tették a napjukat.

Istenünk, ki a római egyház gazdag vetését vértanúk sokaságának vérével tetted termékeny-
nyé, kérünk, engedd, hogy szenvedésükből erőt merítsünk, és hősi győzelmüknek mindenkor
örvendhessünk!